

LLIBRE D'ESTIL

Corporació Audiovisual

de la

Comunitat Valenciana, SA (CAVSA)

3a edició: Juny 2025

COMISSIÓ REDACTORA DEL LLIBRE D'ESTIL

Coordinadora

ROSALÍA MAYOR

Membre del Consell d'Administració de la
Corporació Audiovisual de la Comunitat Valenciana SA (CAVSA)

Secretària

PILAR CARO

Membre del Consell d'Administració de la
Corporació Audiovisual de la Comunitat Valenciana SA (CAVSA)

Vocals

ELÍAS DURÁN

Professor titular de Periodisme . Universitat CEU Cardenal Herrera

JESÚS MULA

Professor de Periodisme. Universitat Miguel Hernández d'Elx

SUSANA PÉREZ

Membre del Consell d'Administració de la
Corporació Audiovisual de la Comunitat Valenciana SA (CAVSA)

GONZALO ROMERO CASAÑA

Membre del Consell d'Administració de la
Corporació Audiovisual de la Comunitat Valenciana SA (CAVSA)

VICENT SATORRES CALABUIG

Subdirector general de Política Lingüística de la Generalitat

Mª ÁNGELES JERICÓ DINDINGER

Cap del Servei de Traducció i Assessorament Lingüístic de la Generalitat

MARIA SANCHIS

Cap de la Unitat d'Estil i Recursos Lingüístics de la
Corporació Audiovisual de la Comunitat Valenciana SA (CAVSA)
Responsable de l'apartat "La traducció i la interpretació en els mitjans de comunicació"

PRESENTACIÓ.....	8
-------------------------	----------

PART A: DEONTOLOGIA I PRÀCTICA PERIODÍSTICA

1. LA CACVSA.....	12
1.2. Principis generals de la CACVSA	12
2.L'EXERCICI DEL PERIODISME, ÈTICA I DEONTOLOGIA PROFESSIONAL	14
2.1. Principis fonamentals	14
2.2. Respecte a l'honor, la intimitat i la imatge pròpia	15
2.3. Promoció de la llengua i cultura valencianes.....	16
2.4. El Consell d'Informatius	16
2.5. L'ús del llenguatge no sexista	17
2.6. Incompatibilitats	17
2.7. Identificació i credencials.....	18
2.8. Clàusula de consciència	18
2.9. Secret professional	18
2.10. Dret de rectificació	19
2.11 Propietat intel·lectual	19
2.12 Publicitat.....	19
2.12.1. Principis orientadors.....	19
2.12.2. Matèries de publicitat restringida	20
2.12.3. Protecció de la infància i adolescència	20
2.12.4. La llengua de la publicitat.....	21
2.12.5. Patrocini d'espais i continguts específics.....	21
2.12.6. El temps de la publicitat	21
2.12.7. Emplaçament de productes.....	21
3. LA PRÀCTICA DEL PERIODISME EN LA CACVSA	23
3.1. Aspectes generals.....	23
3.2. Les fonts d'informació	24
3.3. Material d'arxiu.....	25
3.4. Informació i publicitat.....	26
3.5. Els gèneres informatius, interpretatius i d'opinió	26
3.5.1. La notícia.....	26
3.5.2. El reportatge	26
3.5.3. La crònica	26
3.5.4. L'entrevista.....	27
3.5.5. Tertúlies i debats.....	27
3.6. Altres continguts: esports, ficció, programes infantils, cultura, festes i tradicions.....	27

3.6.1. Esports	27
3.6.2. Ficció i entreteniment.....	27
3.6.3. Programació infantil i juvenil	28
3.6.4. Programes divulgatius, científics, culturals, festes, festejos i tradicions	28
3.7. L'emissió.....	28
3.7.1. L'emissió televisiva	28
3.7.2. L'emissió radiofònica.....	29
3.7.3. La difusió en entorns digitals	30
4. EL TRACTAMENT INFORMATIU EN MATÈRIES D'ATENCIÓ ESPECIAL	32
4.1. Igualtat de gènere	32
4.2. Infància i joventut.....	32
4.3. Malalties i addiccions	33
4.4. Drets humans	33
4.4.1. Minories, immigració, racisme i xenofòbia.....	33
4.4.2. Terrorisme, conflictes armats i guerres	34
4.4.3. Tragèdies, catàstrofes, accidents i emergències.....	34
 PART B: MODEL LINGÜÍSTIC	
1. INTRODUCCIÓ	36
2. COMUNICACIÓ EFICAÇ I REDACCIÓ PERIODÍSTICA.....	38
2.1. La norma internacional	38
2.2. Recomanacions generals.....	38
2.3. Com saber si el text és clar?	40
3. FONÈTICA I PRONUNCIACIÓ	42
3.1. Les vocals	42
3.1.1. Les vocals tòniques.....	42
3.1.2. Les vocals àtones	43
3.1.3. Els grups vocàlics	45
3.1.4. La e sol ser oberta.....	45
3.1.5. La o sol ser oberta	45
3.2. Les consonants	46
3.2.1. Els sons alveolars corresponents a les grafies s, ss, c, ç, z, tz, ts, x i sc.....	46
3.2.2. Les consonants palatals representades per g/j, tg/tj i x.....	47
3.2.3. Les consonants corresponents a les grafies l, ll, l·l, tl i tll	47
3.2.4. Les consonants que representen les grafies b/p, t/d i g/c	48
3.2.5. La pronunciació de la v	48
3.2.6. Les consonants vibrants r i rr.....	49
3.2.7. Les consonants nasals m, n i ny.....	49
3.3. La parla contínua	49
3.3.1. Contactes entre vocals.....	50

3.3.2. Contactes entre consonants o entre consonant i vocal	50
3.4. Remarques sobre la síl·laba tònica d'algunes paraules	51
4. MORFOSINTAXI	52
4.1. El gènere	52
4.1.1. El femení dels càrrecs i de les professions.....	52
4.1.2. El sufix <i>-iste/-ista</i>	54
4.1.3. Paraules que canvien de gènere respecte del castellà	54
4.2. El nombre.....	56
4.2.1. Paraules acabades en <i>-sc, -st, -xt</i> i <i>-ig</i>	56
4.2.2. Alguns noms acabats en <i>-e</i> àtona	56
4.2.3. Plural dels cognoms, llinatges i dinasties	56
4.2.4. Plural de les paraules compostes	57
4.2.5. En noms provinents d'altres llengües	58
4.2.6. Paraules que en valencià solen ser singulars o plurals només	58
4.2.7 Abús del plural (distributiu)	58
4.3. Els determinants.....	59
4.3.1. L'article	59
4.3.2. Els demostratius	60
4.3.3. Els possessius.....	60
4.3.4. Els numerals.....	61
4.3.5. Els quantitatius	62
4.3.6. Els indefinits.....	62
4.4. Els pronoms	63
4.4.1. Els pronoms forts i indefinits	63
4.4.2. Els pronoms febles.....	63
4.5. Els usos preposicionals	64
4.5.3. Alguns casos de règims preposicionals	66
4.5.4. La preposició <i>a</i> + complement directe	66
4.5.5. Usos de <i>per</i> i <i>per a</i>	67
4.5.6. Les preposicions <i>baix</i> , <i>davall</i> i <i>sota</i>	67
4.6. Les conjuncions i altres connectors.....	68
4.7. Algunes remarques sintàctiques més	68
4.8. La morfologia verbal	69
4.8.1. Les formes personals	69
4.8.2. Les formes verbals no personals	70
5. LÈXIC	72
5.1. Criteri general	72
5.2. Remarques	72
5.2.1. Paraules que presenten l'alternança <i>a/e</i>	72
5.2.2. Paraules que presenten l'alternança <i>e/o</i>	73
5.2.3. Paraules que presenten l'alternança <i>ø/r</i>	73
5.2.4. Paraules que presenten l'alternança <i>-esa/-ea</i>	73

5.2.5. Paraules que presenten l'alternança -ement/-iment	73
5.2.6. Paraules que presenten l'alternança -ada/-à.....	74
5.2.7. Falsos sinònims	75
5.3 Terminologia i neologismes.....	76
5.3.1. Termes	76
5.3.2. Neologismes	76
5.4 Falques lingüístiques o crosses	76
5.5 Paraules o expressions que cal recuperar	76
6. TOPONÍMIA, ANTROPONÍMIA, GENTILICIS I NOMS PROPIS D'ENTITATS.....	78
6.1. Toponímia	78
6.1.1. Municipis i entitats locals menors de la Comunitat Valenciana	78
6.1.2. Exònims i topònims d'altres llengües	78
6.2. Antroponímia	79
6.2.1. Transcripció de noms d'alfabets no llatins.....	79
6.3. Gentilicis	80
6.4. Noms propis d'entitats, organismes i esdeveniments	80
7. CONVENCIONS ORTOTIPOGRÀFIQUES	81
7.1. Apostrofació.....	81
7.2. Abreviacions i símbols	82
7.3. Marques tipogràfiques.....	83
8. CRITERIS DE TRADUCCIÓ: ASPECTES CULTURALS	84
8.1. Noms propis	84
8.1.1. Antropònims	84
8.1.2. Topònims	86
8.1.3. <i>Entitats i institucions públiques</i> , i altres sense finalitat de lucre	88
8.1.4. Equips esportius.....	89
8.1.5. Partits polítics i sindicats.....	89
8.1.6. Jornades, simposis, trobades, fires i congressos	90
8.1.7. Denominacions vinculades als sistemes jurídics i administratius	90
8.1.8. Mitjans de comunicació.....	91
8.1.9. Els noms comercials, i els de caixes i bancs	91
8.1.10. Operacions o casos militars, policials, polítics i científics	91
8.1.11. Premis	92
8.1.12. Tradicions	92
8.1.13. Obres de creació	93
8.1.14. Entitats musicals	94
8.2. Les sigles	95
8.3. Pesos, monedes i mesures (longitud, àrea, pressió, temperatura)	95
8.4. Publicacions en xarxes socials	96

9. LA TRADUCCIÓ I LA INTERPRETACIÓ EN ELS MITJANS DE COMUNICACIÓ	97
9.1. La interpretació en els mitjans de comunicació	97
9.2. La traducció audiovisual	97
9.2.1. Introducció a les modalitats de traducció audiovisual	98
9.3. El doblatge	98
9.3.1. Què és el doblatge i quan s'utilitza.....	98
9.3.2. Característiques del doblatge	98
9.3.3. Aspectes lingüístics del doblatge.....	100
9.3.4. Característiques específiques dels gèneres	102
9.4. Les veus superposades.....	103
9.5. La subtitulació	104
9.5.1. La subtitulació interlingüística	104
9.5.2. La subtitulació en xarxes socials	108
9.6. El sobretítulat.....	111
9.7. Traducció i accessibilitat	111
9.7.1. L'audiodescripció	111
9.7.2. La llengua de signes.....	117
9.7.3. La subtitulació per a persones sordes en la televisió	118
9.7.4. El reparlat	121
10. Obres normatives.....	122

PRESENTACIÓ

La Llei 2/2024, de 27 de juny de la Generalitat, de la Corporació Audiovisual de la Comunitat Valenciana, en el capítol III sobre el Consell d'Administració, indica que este òrgan ha d'aprovar un llibre d'estil per a la CACVSA. Per a fer-ho, s'ha creat un comitè, en el qual es troben quatre membres del Consell d'Administració de la CACVSA —un dels quals ha actuat com a coordinador i un altre com a secretari—; representants de la Universitat Miguel Hernández d'Elx i de la Universitat CEU Cardenal Herrera, a més de la Subdirecció General de Política Lingüística de la Generalitat i de la Unitat d'Estil i Recursos Lingüístics de la CACVSA.

El *Llibre d'estil* de la CACVSA és un element fonamental per als professionals que han d'elaborar els continguts tant informatius com d'entreteniment que s'emeten per qualsevol plataforma del mitjà. Per tal d'harmonitzar la necessària autonomia professional amb la prestació del servici públic, el *Llibre d'estil* de la CACVSA estableix tot un conjunt de pautes d'acció comunicativa i informativa per a tots els continguts que es produïxen i difonen per À Punt.

Juntament amb esta referència bàsica, la CACVSA ha aprovat la Carta de valors per a la programació infantil i juvenil i el Codi de conducta sobre activitat comercial i publicitària. Ambdós textos amplien i desenrotllen les consideracions que el *Llibre d'estil* conté sobre estos àmbits. Estos documents contenen pautes adequades —susceptibles en tot moment de propostes d'ampliació i millora— per a l'assumpció de pràctiques ètiques i eficaces per part dels nostres mitjans. Les directrius que conté el *Llibre d'estil* materialitzen el pla d'actuació editorial i servixen per a orientar l'acció professional en la CACVSA.

En el procés d'actualització d'estes ferramentes de concreció editorial cal una interlocució col·laborativa amb diverses entitats i agents socials. En este sentit, els procediments establits són instruments vius i oberts, sotmesos a l'anàlisi i la revisió que emanen de les mateixes pràctiques professionals.

Per a facilitar esta tasca i alhora vetlar per la qualitat dels continguts emesos, es constituïx una Comissió de Seguiment del *Llibre d'estil*, amb les funcions següents:

- a) Proposta d'actualització i adequació dels continguts del *Llibre d'estil*.
- b) Elaboració dels procediments per a facilitar el compliment del *Llibre d'estil* i la resolució de conflictes en este àmbit.
- c) Qualsevol altra que li puga encomanar el Consell d'Administració.

Pel que fa a la composició, en seran representants:

- 1) La Presidència del Consell d'Administració o persona en qui delegue.
- 2) Una persona en representació del Consell d'Administració elegida entre els seus membres.
- 3) La Direcció General o persona en qui delegue.
- 4) Una persona en representació del Consell d'Informatius.
- 5) Una persona en representació de l'Àrea de Programes.
- 6) Una persona en representació de la Unitat d'Estil i Recursos Lingüístics.

La comissió es reunirà amb caràcter semestral dos vegades a l'any i la convocarà el president de la CACVSA amb un preavís de quinze dies. Igualment es podrà convocar quan ho demane un terç dels membres de la comissió.

Els membres de la comissió que desitgen formular propostes hauran de fer-les arribar a la Presidència de la CACVSA una setmana abans de la data de la reunió. Les propostes s'aprovaran per majoria i aquelles que resulten aprovades en la comissió s'incorporaran de manera immediata al llibre d'estil

Els departaments que formen part de la comissió disposaran d'un mes des de l'aprovació del llibre d'estil per informar la Presidència de la CACVSA de la persona designada per a formar part de la comissió

Amb l'objectiu d'agilitzar l'adaptació del *Llibre d'estil*, s'han creat dos grups de treball, un per a la part deontològicoperiodística i un altre per a la lingüística.

La comissió ha treballat per a impulsar un *Llibre d'estil* viu, actualitzat, àgil, senzill i versàtil, que permeta adaptar-se amb rapidesa als canvis que es produïxen en el món de la comunicació. Per això, caldrà actualitzar constantment noms de territoris i personatges que ahir eren completament desconeguts, malalties, descobriments, nous enginyers i dispositius, noves realitats o problemes que exigiran un esforç per a ser descrits i narrats de manera veraç i contextualitzada.

La primera premissa ha sigut la de prendre consciència que l'audiència no és només una xifra, un tant per cent que es mesura. La potencial audiència d'À Punt són els quasi cinc milions i mig d'habitants de tota la Comunitat Valenciana que ens agradaria que consideraren À Punt el seu mitjà de referència, per a que hi troben informació o

entreteniment que els interessa, i que faça que tota la població de la Comunitat Valenciana vullga connectar-se al nostre canal de televisió, ràdio o web.

És la nostra obligació, com a servici públic, oferir esta oferta variada per a que realment siga la televisió de tots; que tinguem en compte la diversitat i riquesa d'una Comunitat Valenciana amb sensibilitats molt diferents, diversos territoris, festes, tradicions o esports que han de tindre cabuda en les nostres plataformes, per a que tots, amb les nostres realitats, formem esta terra.

Encara que el *Llibre d'estil* s'ha concebut i treballat per a l'ús del personal de tota la Corporació, també ens agradaria que es convertira en un instrument útil per al conjunt de mitjans de comunicació de la Comunitat Valenciana. El nostre esforç va dirigit, des del punt de vista informatiu, a comprometre'ns amb un periodisme de qualitat i amb la responsabilitat de garantir una informació veraç i objectiva. També pretenem que el nostre entreteniment siga tan divertit com respectuós, tan amé i variat com innovador i creatiu.

En este *Llibre d'estil* s'han tingut en compte les diferències entre els diversos mitjans — ràdio, televisió, plataforma digital, dispositius mòbils, etc.— pel que fa a les formes de producció, narració i presentació.

Esperem i estem convençuts que tot l'equip de la Corporació Audiovisual de la Comunitat Valenciana SA (CAVSA) s'involucrarà amb fermesa per a fer efectives les recomanacions d'este llibre, així com per a millorar-lo i actualitzar-lo tant com calga.

PART A

DEONTOLOGIA I PRÀCTICA PERIODÍSTICA EN LA CORPORACIÓ AUDIOVISUAL DE LA COMUNITAT VALENCIANA

1. LA CACVSA

1.2. Principis generals de la CACVSA

La Llei 2/2024, de 27 de juny, de la Corporació Audiovisual de la Comunitat Valenciana, indica en el preàmbul que és necessari “dotar el sistema audiovisual públic valencià d’un nou mecanisme, més àgil i transformador, perquè complisca sense limitacions l’accés de la ciutadania valenciana a uns mitjans de comunicació plenament adaptats a un present en permanent estat de canvi i evolució constant”. Així mateix, recull que: “La Generalitat ha de vetlar perquè l’accés a estes noves maneres de presentar els continguts culturals, d’oci, de formació, de servicis, d’entreteniment o informatius en tota la seua extensió, arpleguen la idiosincràsia territorial pròpia dins del conjunt de l’Estat i oferisquen un suport públic, de qualitat i amb la diversitat lingüística que li és pròpia a la Comunitat Valenciana. Es tracta de garantir, en les millors circumstàncies tecnològiques possibles, el compliment del mandat consagrat en la Constitució espanyola i l’Estatut d’Autonomia, per la qual cosa sorgeix la necessitat de fer efectiu el dret de la ciutadania valenciana a tindre mitjans de comunicació audiovisual propis”.

Segons este mandat i en virtut de la nova Llei 2/2024, la CACVSA s’inspira en els següents principis, arplegats en el títol primer, objecte, principis generals i àmbit d’aplicació, article 2:

a) L’aplicació i desenvolupament de l’article 6 de la Llei orgànica 5/1982, d’1 de juliol, de l’Estatut d’Autonomia de la Comunitat Valenciana, que expressa que la llengua pròpia de la Comunitat Valenciana és el valencià; que l’idioma valencià és l’oficial en la Comunitat Valenciana, com també ho és el castellà, que és l’idioma oficial de l’Estat, i la Generalitat ha de garantir l’ús normal i oficial de les dos llengües.

b) L’objectivitat, veracitat i imparcialitat de les informacions.

c) La separació entre informacions i opinions, la identificació dels qui sustenten estes últimes i la seua lliure expressió.

d) La protecció de la joventut i de la infància, evitant l’exaltació de la violència i l’apologia de fets i conductes atemptatòries a la vida, la llibertat i altres preceptes recollits en el nostre ordenament jurídic.

e) El respecte al pluralisme, el valor de la igualtat i altres principis recollits en la Constitució, en l’Estatut d’Autonomia i en la legislació bàsica de l’Estat.

f) La proximitat com a eix vertebrador dels continguts.

Como indica la Llei, estos principis s’apliquen d’acord amb “els criteris de respecte i defensa de l’ordenament constitucional i estatutari, com també de la promoció i la difusió de les activitats pròpies de la Comunitat Valenciana i les senyes d’identitat pròpies”.

Així mateix, i segons l'article 3, s'establix que la CACVSA, per a millorar les funcions de servici públic que li són encomanades, "ha d'impulsar i subscriure convenis de col·laboració amb altres entitats multimèdia o audiovisuals, com també a través d'una xarxa autonòmica de sinergia audiovisual, una plataforma audiovisual valenciana i un espai per a l'oferta educativa i cultural. Així mateix, pot subscriure convenis o altres acords amb les administracions públiques i els seus organismes, amb empreses del teixit audiovisual valencià i amb altres entitats nacionals o internacionals per a assolir estos objectius".

2.L'EXERCICI DEL PERIODISME, ÈTICA I DEONTOLOGIA PROFESSIONAL

2.1. Principis fonamentals

L'accés a la informació és un dret fonamental arreplegat en el títol I de la Constitució espanyola. La CACVSA, com a empresa i servici públic, ha de garantir el dret a rebre una informació veraç, tal com fixa l'article 20 de la nostra Carta Magna.

La pluralitat és, al mateix temps, un eix fonamental de la CACVSA, d'acord amb el capítol IV, article 19, de la Llei 2/2024, que indica que "s'ha de facilitar l'accés dels grups socials i polítics més significatius als espais multimèdia, sobre la base de criteris objectius, com la representació parlamentària, la implantació sindical, l'àmbit territorial d'actuació i altres de caràcter anàleg. Així mateix, s'ha de facilitar l'accés al dret de difusió multimèdia als grups polítics, socials i culturals de menor significació".

La CACVSA vetla pels treballadors i treballadores de la Corporació, tant en la seua independència en la tasca informativa, com en l'estabilitat laboral. El Consell d'Informatius té com a funció, d'acord amb la Llei 2/2024, en el capítol V, vetlar "per la independència, objectivitat i veracitat dels continguts informatius difosos".

Els treballadors i treballadores de la Corporació, pel fet de ser servidors públics, han d'actuar amb independència, transparència i imparcialitat i no es poden deixar portar per pressions, instruccions o opcions personals en el desenrotllament de les seues funcions. Els periodistes no han de traslladar informació subjectiva, llevat dels continguts d'opinió així identificats per a l'audiència, i no s'han d'erigir en protagonistes de les informacions, llevat que ho hagen de fer per causes alienes. Tot açò inclou els presentadors i presentadores dels informatius i programes, que cal que tinguen present en tot moment que formen part de tot l'equip de professionals de la CACVSA.

El personal de la CACVSA no pot acceptar regals en metàl·lic ni en espècie. No es consideren regals aquells materials com llibres, aparells electrònics d'ús quotidià o entrades per a actes culturals o esportius que faciliten el treball periodístic. No es poden acceptar viatges pagats per empreses, partits polítics o altres organitzacions, llevat que siga per interès informatiu. Si la Direcció els autoritza, ha de quedar clar que la invitació no pot influir en l'enfocament editorial. La independència i la veracitat estan per damunt dels interessos de qui organitza el viatge.

De la mateixa manera, no es pot utilitzar en benefici propi informació privilegiada o que s'haja rebut de manera confidencial en l'exercici de la professió. En els casos de conflicte d'interessos, els informants han de posar en coneixement de la Direcció i del Consell d'Informatius la situació, per a evitar danys en la reputació de credibilitat i imparcialitat de la CACVSA.

Els professionals de la CACVSA, per últim, han d'actuar, segons expressa la Llei 2/2024 en l'article 2.2, "d'acord amb els criteris i defensa de l'ordenament constitucionals i estatutari".

2.2. Respecte a l'honor, la intimitat i la imatge pròpia

L'activitat informativa dels professionals de la CACVSA té entre les seues funcions la de garantir el dret a l'honor, a la intimitat personal i familiar, i a la pròpia imatge, com recull l'article 18 de la Constitució. La jurisprudència del Tribunal Suprem ha dictaminat situacions en què la rellevància dels protagonistes de la informació o bé l'interés públic que poguera tindre ha fet que prevalga el dret a la informació. Per tant, en els casos en què este dret entre en conflicte amb l'interés públic, la informació ha de respectar les condicions i límits que ha establert el Tribunal Constitucional, sempre buscant protegir els drets de la ciutadania.

Els treballadors i treballadores cal que tinguen com a eix fonamental el respecte a la dignitat de la persona en els continguts informatius i també en els programes d'entreteniment. En cap cas poden obtindre informació o gravar persones o propietats privades sense consentiment, llevat dels casos anteriorment indicats, en què prevalga el dret a la informació.

La presumpció d'innocència és d'obligat compliment per a la persona que informa, que s'ha d'abstindre d'establir juís paral·lels que danyen la imatge de les persones investigades en les informacions que s'elaboren per als nostres espais, tant d'entreteniment com informatius.

Els col·lectius vulnerables són objecte d'un tractament informatiu adequat, per a evitar danyar la seua imatge. La integritat física i moral de tota persona és d'especial observança per part de la persona que informa. En cap cas es poden difondre continguts que discriminen les persones per l'orientació sexual, origen ètnic, creences religioses, discapacitat, procedència geogràfica o extracció social.

Són d'especial atenció, d'altra banda, les informacions o els programes a on apareixen menors. La Convenció sobre els Drets de l'Infant, de 2 de setembre de 1990, l'article 39.4 de la Constitució espanyola i la doctrina dels tribunals exigixen un tractament que vetle per la protecció dels menors, inclús en els casos en què la persona que informa compte amb el permís dels progenitors. Els drets dels infants són d'especial observança en les informacions de successos i tribunals i la seua identitat ha d'estar protegida en tot moment.

D'acord amb el respecte per la pluralitat i diversitat, els periodistes de la CACVSA han de tractar de manera adequada les informacions que afecten les diferents minories i cultures que integren la diversitat de la Comunitat Valenciana.

Els protagonistes de les informacions que es consideren perjudicats poden exercir el dret de rectificació, d'acord amb la Llei orgànica 2/1984, reguladora del dret de

rectificació, i a la Llei orgànica de protecció de dades personals i garantia dels drets digitals (3/2018). La Direcció, en conformitat amb el departament jurídic i el Consell d'Informatius, és qui analitza les peticions d'acord amb la llei i determina si la rectificació s'agrega a la informació original o si se substitueix, en el cas que fora defectuosa. Així mateix, cal analitzar les reclamacions relacionades amb el dret a l'oblit, d'acord amb la Llei 3/2018.

2.3. Promoció de la llengua i cultura valencianes

Un dels principis fonamentals de la CACVSA és la promoció de les llengües que es parlen en la Comunitat Valenciana, amb atenció especial al valencià, llengua vehicular de la major part de la programació i llengua institucional, juntament amb el castellà, de les seues comunicacions.

D'esta manera, se salvaguarda l'aplicació i desenvolupament de l'article 6 de la Llei orgànica 5/1982, d'1 de juliol, de l'Estatut d'Autonomia de la Comunitat Valenciana, que expressa que la llengua pròpia de la Comunitat Valenciana és el valencià, com també ho és el castellà, i la Generalitat ha de garantir l'ús normal i oficial de les dos llengües.

Els professionals de la informació que treballen en la CACVSA han d'estar en possessió de l'acreditació lingüística en valencià que es requereix i respectar les indicacions del *Llibre d'estil*.

La CACVSA ha de promocionar la cultura pròpia de la Comunitat en el seu conjunt i els continguts que incloguen tota la riquesa del patrimoni cultural del territori. Així mateix, és una peça clau per al desenrotllament de la indústria audiovisual pròpia i la projecció en la resta d'Espanya i l'estranger.

2.4. El Consell d'Informatius

D'acord amb l'article 13 de la Llei 2/2024, el Consell d'Informatius és l'òrgan de control intern en què participen tots els professionals involucrats en el procés d'elaboració de continguts informatius, dependent "orgànicament i a tots els efectes, de la Direcció d'Informatius". El seu objectiu és vetlar per la independència, l'objectivitat i la veracitat dels continguts difosos. Les funcions d'este organisme són:

1. Vetlar per la independència de la informació difosa.
2. Promoure la independència editorial de la CACVSA, d'acord amb la legislació general audiovisual i esta llei pel que fa a les seues funcions de servici públic.
3. Participar en l'elaboració del *Llibre d'estil* de la Corporació.
4. Seguir el que establisca el Consell d'Administració en relació amb les normes de composició, organització i funcionament, d'acord amb els professionals de la informació de la CACVSA.

2.5. L'ús del llenguatge no sexista

Com a empresa pública, la CACVSA ha de salvaguardar la igualtat efectiva entre hòmens i dones. En la programació i les informacions es recomana seguir, d'una banda, el punt 21 sobre llenguatge igualitari dels "Criteris lingüístics de l'Administració de la Generalitat" (https://dogv.gva.es/datos/2024/05/02/pdf/2024_3799.pdf), i d'una altra, el "Manual de comunicació no sexista" de l'Agència EFE, de 2019 (<https://efeminista.com/wp-content/uploads/2021/10/Manual-de-Comunicacion-No-Sexista.pdf>), que es resumix a continuació:

- Retractar la diversitat de funcions que complixen les dones i els hòmens dins de la societat.
- Diversificar les fonts expertes a les quals es consulta.
- Mostrar les dones i els hòmens en les mateixes professions, treballs i posicions, i equiparar-ne el grau d'autoritat, rellevància social i poder.
- Evitar els estereotips sexistes, especialment aquells que resulten discriminatoris i denigrants.
- Oferir un tractament igualitari a dones i hòmens en les entrevistes i articles.
- Trencar amb la victimització de les dones. La tragèdia no només té rostre de dona.
- Atorgar visibilitat a les dificultats que tenen les dones.
- Proporcionar una visibilitat i importància equitativa a les informacions protagonitzades per les dones i pels hòmens pel que fa a la disposició de l'espai (orde, secció...).
- Evitar mostrar el cos de les dones i dels hòmens com a objecte decoratiu i sexual. Fomentar models de bellesa diversos i no basats en la perfecció.
- Promoure fórmules alternatives a l'ús del masculí com a genèric (per exemple, universals com *alumnat* en lloc d'*alumnes*).
- Eliminar aquelles expressions que representen les dones com a subordinades o propietat dels hòmens.

2.6. Incompatibilitats

Els interessos individuals del personal no han d'interferir amb el caràcter de servici públic dels mitjans de la Corporació ni amb el seu compromís amb la societat de la Comunitat Valenciana. El personal de la CACVSA i de les societats prestadores de servicis no pot obtindre cap benefici personal de la informació adquirida en l'exercici de la seua professió. Este principi és especialment rellevant per a les persones que elaboren informació financera o econòmica. La participació del personal de la CACVSA en publicitat o campanyes comercials ha de seguir les normes aprovades en el Codi de

conducta vigent. La plantilla no està obligada a col·laborar en actes organitzats per altres empreses, institucions o organismes, encara que hi participe la Corporació. La tasca de la plantilla és informar, no prestar la seua imatge per a altres fins. Si se'ls convida a participar en algun acte de tercers, cal que reben l'acceptació de la Direcció General.

2.7. Identificació i credencials

El personal ha de treballar, sempre que es puga, degudament identificat i explicar sempre clarament quin és l'objectiu informatiu. Totes les persones de qui es registren imatges o àudios han de conèixer la finalitat del material obtingut. De forma excepcional, i per a garantir l'interés informatiu d'un contingut o evitar riscos innecessaris per a la integritat física del personal, es pot ocultar la identitat professional. En estos casos cal que s'especifique esta restricció quan es documente el contingut.

2.8. Clàusula de consciència

Segons la Constitució espanyola (article 20.1.d) i la Llei orgànica 2/1997, la clàusula de consciència permet als i les professionals dels mitjans de comunicació negar-se a participar en l'elaboració o difusió d'informació que, segons el seu criteri, vulnere els principis ètics i deontològics de la professió.

En virtut de l'article 2 d'esta llei, els professionals de la informació tenen dret a sol·licitar que es rescindisca la seua relació jurídica amb l'empresa de comunicació en què treballen:

a) Quan en el mitjà de comunicació amb què estiguen vinculats laboralment es produïska un canvi substancial d'orientació informativa o línia ideològica.

b) Quan l'empresa els trasllade a un altre mitjà del mateix grup que, pel seu gènere o línia, supose una ruptura patent amb l'orientació professional de l'informador.

L'exercici d'este dret dona lloc a una indemnització, que no pot ser inferior a la pactada per contracte o, si no n'hi ha, a la que estableix la llei per a l'acomiadament improcedent.

Els professionals de la informació poden negar-se, motivadament, a participar en l'elaboració d'informació contrària als principis ètics de la comunicació, sense que això puga suposar sanció o perjudici.

2.9. Secret professional

La Constitució espanyola fa referència al secret professional en l'article 20.1.d. El secret professional empara el dret del periodista a preservar la identitat de les seues fonts d'informació de cara a l'empresa en què treballa i de cara als poders públics, inclosos els òrgans judicials. No obstant, s'entén que no es pot invocar el secret professional en els casos següents:

- Si el periodista està sent investigat en un cas en el qual podria ser declarat culpable.
- Si té l'obligació d'impedir la comissió d'un delictes.
- Si genera engany o confusió en distorsionar la veritat dels fets.
- Si està en joc la seguretat o la vida de les persones.

La invocació del secret professional no pot ser, en cap cas, motiu de sanció o trasllat.

2.10. Dret de rectificació

El dret de rectificació està regulat pels principis de la Llei orgànica 2/1984, que estableix este dret i que assistix tota la ciutadania, tant persones físiques com jurídiques, quan es veuen perjudicades per una informació inexacta. El dret de rectificació el pot exercir la persona perjudicada, els seus hereus (en cas de mort) o els representants legals, en els set dies següents a l'emissió de la informació o opinió, tal com estableix la Llei. De la mateixa manera, correspon a la Direcció del mitjà de comunicació difondre o publicar la rectificació, preferiblement en el termini més breu dins dels tres dies naturals que fixa la Llei. La rectificació ha de tindre una extensió similar a la informació o opinió inicial, i s'ha d'emetre o publicar en el mateix espai en què es va difondre el contingut original.

2.11 Propietat intel·lectual

La Llei de propietat intel·lectual arreplega com a tals els drets d'autoria, morals i d'explotació. En la mateixa Llei s'especifica que “els treballs i articles sobre temes d'actualitat difosos pels mitjans de comunicació social poden ser reproduïts, distribuïts i comunicats públicament per qualssevol altres de la mateixa classe, citant-ne la font i l'autor si el treball va aparéixer amb firma i sempre que no s'haja fet constar la reserva de drets. Tot açò sense perjuí del dret de l'autor a percebre la remuneració acordada o, a falta d'acord, la que s'estime equitativa”.

La CACVSA salvaguarda els drets de propietat intel·lectual dels seus treballadors en esta matèria. De la mateixa manera, s'exigix als professionals d'esta Corporació que mencionen la font i autor dels treballs produïts per altres mitjans de comunicació dels quals es facen ressò els programes emesos en les diverses plataformes de la CACVSA.

2.12 Publicitat

La difusió de publicitat en els mitjans de la CACVSA ha de contribuir a promoure el teixit productiu de la Comunitat Valenciana i, per tant, ha de constituir un impuls per als sectors econòmics que es desenvolupen en el territori de la Comunitat Valenciana.

Cal procurar difondre especialment les empreses i productes locals i, sobretot, aquells que aporten innovació al model productiu del territori.

2.12.1. Principis orientadors

La publicitat i els patrocinis no poden condicionar la línia editorial dels nostres mitjans, ni la selecció ni l'enfocament de la informació. Tampoc poden determinar els continguts

d'entreteniment i de ficció. Distingim clarament entre publicitat i continguts, en especial en el cas dels informatius.

Quant als continguts de la publicitat que difonem, cal vetlar per a que no fomenten actituds discriminatòries o antisocials, i per a que no ofenguen els sentiments ni les conviccions morals de les persones.

La CACVSA es reserva l'opció de no acceptar publicitat que no s'ajuste als seus principis o que lesioni els seus interessos. No es pot inserir publicitat que pugui vulnerar la normativa autonòmica, estatal i europea, així com la Llei general de publicitat.

2.12.2. Matèries de publicitat restringida

- **Publicitat de partits polítics**

No produïm ni difonem publicitat de cap partit polític fora de la producció i emissió reglamentades dels espais electorals gratuïts.

- **Publicitat institucional durant períodes electorals**

En els períodes electorals s'han de seguir les limitacions que indique la legislació i la Junta Electoral. Es permet difondre espais destinats a informar l'audiència sobre dates, procediments, requisits i tràmits electorals, així com sobre el vot per correu.

- **Publicitat que incite a conductes nocives**

No difonem publicitat que incite al tabaquisme, alcoholisme o drogoaddicció, en aplicació de la legislació vigent. Tampoc acceptem publicitat que fomenti els trastorns de la conducta alimentària, la ludopatia i altres addiccions.

- **Publicitat sobre prostitució i explotació sexual**

No fem publicitat de la prostitució ni de cap forma d'explotació o servei sexual, ni de pràctiques endevinatòries o esotèriques.

- **Publicitat sexista**

Tampoc no acceptem publicitat sexista. Quan hi haja dubtes sobre un contingut publicitari des del punt de vista de la discriminació de gènere, ens ajustarem al que informe la Comissió d'Igualtat.

2.12.3. Protecció de la infància i adolescència

Vetlem per a que la publicitat dirigida a infants i adolescents no continga imatges o afirmacions que els puguin afectar negativament, que abusen de la seua ingenuïtat, que els inciten a la violència o que fomenten comportaments perillosos. Cal tindre especial

cura en tot allò relacionat amb la identitat corporal (autoimatge), així com en la diversitat sexual, en tots els aspectes: expressió, orientació i adscripció al gènere.

En la difusió de continguts infantils, la publicitat de begudes alcohòliques i de productes que fomenten males pràctiques alimentàries o que siguen perjudicials per a la salut queda expressament exclosa per la llei.

2.12.4. La llengua de la publicitat

Els espais publicitaris han de ser preferentment en valencià, però poden ser en castellà (qualsevol de les dos llengües cooficials). Fins i tot es poden emetre en una llengua estrangera, si està justificat creativament.

2.12.5. Patrocini d'espais i continguts específics

Com a regla general, preval la norma de no acceptar patrocinis en els informatius. Es pot valorar la possibilitat d'inserir patrocinis en espais específics, com ara el de l'oratge i altres. En qualsevol cas, este patrocini no pot entrar en col·lisió amb la línia editorial de la CACVSA. Quant al patrocini de programes d'entreteniment, de continguts documentals o de ficció, es pot plantejar la possibilitat d'emetre continguts documentals o d'entreteniment creats directament per les marques (branded content). En este cas, es valorarà especialment que siguen marques valencianes o arrelades a la Comunitat Valenciana, i sempre s'ha de comptar amb la proposta de la Direcció General.

El patrocini s'ha d'entendre com la promoció d'una marca comercial que respecta els principis fonamentals del servei públic i contribuïx al benestar col·lectiu per mitjà de la seua legítima activitat comercial i pel suport que oferix al mitjà públic de comunicació.

2.12.6. El temps de la publicitat

A més del compliment estricte de la normativa vigent quant als límits de publicitat en la televisió, cal tindre present que no es poden interrompre els espais informatius per a publicitat. Considerem que un mitjà públic ha d'extremar el respecte a l'audiència. Ocasionalment, es pot fer un tall prèmium (d'un a tres anuncis). En qualsevol cas, sempre que siga necessari interrompre un contingut de ficció o d'entreteniment, cal respectar el desenvolupament de l'escena per a que l'acció no perda sentit.

2.12.7. Emplaçament de productes

La tècnica de l'emplaçament del producte (*product placement*) consistix a col·locar la marca o el producte en alguna seqüència d'una pel·lícula, sèrie o programa de televisió. D'esta manera, la marca pot ser identificada clarament pels espectadors i produir-los un efecte no forçat, integrat en el relat de ficció o en el programa d'entreteniment (a diferència de la publicitat directa).

A diferència d'altres pràctiques, com ara la publicitat encoberta o la publicitat subliminar, l'emplaçament del producte és una tècnica publicitària legal. Tanmateix, el fet de ser un

servici públic de comunicació exigix vetlar pel respecte a l'audiència i no usar esta tècnica de manera abusiva.

Este requisit exigix que, a l'inici, hi haja un advertiment visual o sonor (segons convinga) que continga la llista dels anunciantes de qui es farà publicitat en el programa.

L'advertiment ha de complir els requisits que indica la llei:

a) Ha d'aparéixer al principi del programa, amb la presència de l'emplaçament del producte, cada vegada que es reprenga el programa, i al final.

b) Ha de seguir uns criteris de coherència formal.

c) La mida i el contrast de la lletra, així com el temps de permanència en la pantalla, han de facilitar-ne la lectura.

L'obligació d'advertiment previ és extensiva a tota la programació que continga emplaçament del producte. Ara bé, queden excloses d'esta obligació les obres audiovisuals en què la CACVSA no intervinga en la producció (obres alienes i cinematogràfiques).

Finalment, per a extremar la protecció de la infància i l'adolescència en relació amb les formes de publicitat encoberta, es recomana evitar l'emplaçament del producte en els programes, servicis o marques adreçats específicament als infants i adolescents durant l'horari protegit.

3. LA PRÀCTICA DEL PERIODISME EN LA CACVSA

3.1. Aspectes generals

Volem ser un referent en l'espai comunicatiu de la Comunitat Valenciana, i per això treballarem en l'elaboració de temes propis, considerant l'agenda informativa, l'actualitat, proximitat, globalitat, interès públic, servici públic o valor documental; és a dir, seguint criteris periodístics rigorosos i imparcials.

La CACVSA ha d'oferir informació real del territori, tenint en compte la pluralitat i heterogeneïtat de la nostra societat, amb continguts amb què puga identificar-se el major nombre de ciutadans possible, a partir de dades certes i verificables, amb objectivitat i sense partidismes ni involucració del professional, que no pot donar la seua opinió ni transmetre la seua interpretació dels fets. Intentem donar cabuda a tots els punts de vista i, si alguna de les fonts no vol donar la seua opinió, cal comunicar-ho a la ciutadania, per a que s'entenga que no ha sigut per decisió de la CACVSA, sinó de la persona que no ha volgut fer-ho. En cap cas insinuem als entrevistats el que han de respondre. Respectem el que diguen, sense interpretacions, comentaris o objeccions del periodista.

Els professionals de la CACVSA s'han de dirigir als protagonistes de la informació respectant la llengua que trien entre les dos oficials que existixen en la Comunitat Valenciana; és a dir: els professionals s'han de dirigir a ells en la llengua en què ells mateixos s'expressen.

La informació de proximitat és un dels pilars fonamentals i raó de ser de la CACVSA. Com a norma general i per a situar espectadors o oients en qualsevol de les emissions anteriorment descrites, usem preferentment la denominació comarcal com a referència més pròxima, i la denominació provincial quan ens referim a zones geogràficament més àmplies. Per exemple: nord de la província de Castelló abans que comarques del nord. A més, quan informem de localitats menudes, també podem fer referència geogràfica a ciutats pròximes de major dimensió o envergadura, per a així donar als receptors de la informació un context i situació més aproximat.

Respectem sempre el gentilici de totes les localitats de la Comunitat. Evitem parlar d'alacantins quan informem de localitats com Elx, o de castellonencs si ho fem per a parlar de ciutats com Orpesa o Vinaròs.

Quant al gentilici valencià, el substituïm preferentment per de la Comunitat Valenciana en referències genèriques, quan s'informe de qüestions que afecten les tres províncies; per exemple, les festes de la Comunitat Valenciana abans que les festes valencianes. Utilitzem la denominació Comunitat Valenciana, d'acord amb el que marca l'Estatut d'Autonomia.

Tractem cada tema amb el gènere periodístic que més s'adeqüe a la informació i distingim clarament els gèneres informatius dels d'opinió, tant si qui opina és un col·laborador o tertulià com si és periodista de la CACVSA.

La immediatesa amb què es treballa en els mitjans de comunicació no implica que es publiquen notícies que no estiguen verificades. Molts mitjans, i fins i tot agències a escala internacional, publiquen informacions que creen incertesa, fins i tot por; des de la CACVSA, per tant, treballem per a buscar fonts amb la màxima rapidesa per a confirmar una notícia abans d'emetre-la, i anar actualitzant-la a mesura que es vagen verificant dades o consultant fonts.

3.2. Les fonts d'informació

Intentem que siguin els equips propis els que acudisquen als llocs a on es produïsquen els fets informatius per a ser-ne testimonis de primera mà. Si no és possible, cal acudir a fonts que tinguen una visió plural i equilibrada dels fets. Procurem comptar almenys amb dos fonts independents entre si. Si una qüestió és polèmica, busquem l'opinió de totes les parts, i evitem així rumors, especulacions i falsedats.

Fonts:

Per norma general, el periodista té l'obligació de no revelar les seues fonts informatives. Excepcionalment, per causes que afecten l'honor o el prestigi professional, pot fer-ho, amb autorització prèvia del director. De la mateixa manera, quan es tracte d'informació especialment important, el director pot conèixer les fonts informatives d'un redactor, amb el compromís exprés de no revelar-les.

Quan no es puga citar el nom de la persona informant, convé fugir d'expressions genèriques com *fonts fidedignes*, *fonts competents* o *dignes de crèdit* (se sobreentén que ho són; en cas contrari, no les fem servir). Poden usar-se, per contra, fórmules que, sense revelar la identitat de la font, s'aproximen el màxim; per exemple, *font governamental*, *parlamentària*, *judicial*, *eclesiàstica*, *sindical*, *empresarial* o *diplomàtica*. El periodista pot permetre que la mateixa font trie el terme adequat amb el qual considere que no se l'identificarà, sempre que el terme no resulte fals.

La informació pot arribar per diverses vies:

- **Agències.** Notícies que ens proporcionen les agències amb què la CACVSA tinga subscrits acords. Si l'agència concreta no ha pogut verificar l'autenticitat de la informació, ho fem saber al públic.
- **Rodes de premsa. Gabinet de premsa i comunicació.** Els professionals d'À Punt han d'acudir a les rodes de premsa per a arreplegar material que la font subministre i per a fer les preguntes necessàries per a completar la notícia, que s'ha d'elaborar segons criteris periodístics, per a evitar la propaganda o publicitat

que pugui pretendre la font. La CACVSA es reserva el dret a negar-se a cobrir i difondre rodes de premsa sense preguntes.

- **Entrevistes i enquestes de carrer.** Les enquestes de carrer no tenen valor estadístic. És a dir, que les opinions que es manifesten en una enquesta només representen les persones enquestades i no es poden atribuir a cap altre grup o col·lectiu.
- **Estadístiques i estudis d'opinió amb valor científic.** Cal que siguin rigorosos, que vagin acompanyats de dades tècniques i que s'especifiquen els detalls principals de la fitxa tècnica: l'empresa que la realitza i qui la finança, l'univers de la mostra, la data, el marge d'error, etc.
- **Xarxes digitals i contingut generat per usuaris (UGC).** Tots els comptes de xarxes digitals que s'utilitzen han de ser verificables. La proliferació de comptes falsos obliga els professionals de la CACVSA a extremar les precaucions davant de possibles falsificacions. Pel que fa al contingut generat pels usuaris, és obligatori sol·licitar permís per a usar-lo.
- **Altres mitjans.** Si es fa servir la informació d'altres mitjans, és obligatori citar-ne la procedència i, tan prompte com es pugui, ampliar la notícia amb informació pròpia.
- **Off the record:** La informació obtinguda de forma extraoficial o *off the record* no es pot difondre, sense excepcions. Eixa informació que no pot revelar-se, sí que pot donar pistes per a localitzar altres fonts que puguin confirmar la informació públicament i sense anonimat.

3.3. Material d'arxiu

El material ha d'estar identificat i datat amb precisió. El professional que el sol·licite ha de respectar les indicacions i restriccions d'ús que el documentalista li assenyale, ja que, a vegades, una persona pot autoritzar una gravació concreta, però no necessàriament que es reutilitzi reiteradament en altres contextos. El servei de documentació ha de treballar per a tindre material actualitzat i frenar la reutilització d'imatges que s'han fet públiques amb anterioritat i de manera reiterativa. Cal evitar imatges amb connotacions negatives, de persones identificables en contextos marginals o relacionats amb tragèdies, i buscar, en la mesura que es pugui, plans generals. No es poden utilitzar imatges que contravinguen les recomanacions d'este Llibre d'estil arreglades en els diversos apartats. L'ús d'imatges d'arxiu amb una finalitat satírica ha d'estar emmarcat en programes d'humor ben identificats i sense la possibilitat de generar malentesos.

3.4. Informació i publicitat

No al·ludim a marques comercials en els informatius, llevat que siguin objecte de notícia, bé per resultats econòmics, problemes de seguretat o per un descobriment científic prometedor, entre altres exemples. Evitem sempre la publicitat encoberta.

Quan cobrim actes en què es publiciten marques (rodes de premsa, actes esportius, photocalls), evitem potenciar l'efecte publicitari.

3.5. Els gèneres informatius, interpretatius i d'opinió

La televisió, la ràdio i els mitjans digitals ofereixen els seus productes informatius amb estructures diverses: notícies, cròniques, entrevistes, reportatges, debats, tertúlies, documentals, comentaris, etc. Els treballadors de la CACVSA, d'acord amb la seua formació acadèmica i professional, han d'actuar amb la rigorositat i els principis deontològics i periodístics que posseeixen per a utilitzar el gènere que consideren més adequat, per tal que la informació arribe de la millor manera i al màxim d'audiència possible. Quan un acte social, cultural, polític, festiu, religiós o esportiu és prou rellevant, i tenint en compte que prima la busca de la vertebració de tot el territori, l'oferim en directe, tot considerant les característiques de cada canal de distribució: televisió, ràdio, web i xarxes socials.

3.5.1. La notícia

És la peça bàsica. Respon a les sis preguntes clàssiques: qui, què, a on, com, quan i per què. L'estructura és la piràmide invertida. Cal que tinga un llenguatge concís, breu i comprensible, i que les declaracions tinguen sentit propi. Respectem els temps assignats per edició per a aconseguir l'equilibri informatiu. En televisió, les imatges, declaracions, veus en off i so ambient es complementen i destaquen quan tenen valor informatiu. Es poden usar gràfics, mapes o taules. Evitem el text descriptiu i donem preferència a la imatge. En la ràdio, s'han d'usar preferentment frases simples i tindre en compte l'economia de paraula, sense abusar de xifres i dades. Pel que fa al web, la idea principal es redacta amb un titular i una entradeta, amb actualitzacions de temps i enllaçant documents, fonts i antecedents sobre el tema.

3.5.2. El reportatge

Manté el rigor de la notícia, però és més lliure quant a estructura i enfocament. Hi caben històries personals, en què es cuida la introducció per a captar l'atenció, que també es pot buscar a través de declaracions gravades, sons o música, depenent de la plataforma en què s'haja d'emetre.

3.5.3. La crònica

Esdeveniment contat pel periodista des del lloc dels fets, normalment de manera cronològica. És obligatori aplicar el codi deontològic de la professió per a no emetre cap opinió personal o convertir-se en protagonista del relat.

3.5.4. L'entrevista

Gènere basat en el diàleg. Presenta protagonistes de l'actualitat i busca, en la mesura que es puga, diversitat, pluralitat i paritat. A les persones entrevistades només se'ls paguen els gastos de desplaçament. No se'ls avança cap qüestionari ni s'accepten restriccions a l'hora de tractar qualsevol tema que siga d'interés per a l'audiència. Poden ser en directe, informatives o en profunditat; en digital, es reben a través del correu electrònic i, en cas de necessitat, es poden editar.

3.5.5. Tertúlies i debats

Cal buscar persones expertes sobre el tema, i intentar que la conversa aporte idees diferents, respectuoses, documentades i que els espectadors puguen traure les seues pròpies conclusions. Procurem buscar la igualtat en la participació entre hòmens i dones. És missió de qui modera la tertúlia o el debat garantir que tots els participants puguen expressar-se lliurement i respecten les normes de convivència. Cal comunicar de manera clara si el que es diu és informació o opinió.

Respecte a l'emissió dels esports, cal valorar i destacar la disciplina, el treball en equip i la vida saludable. En tots els casos la informació esportiva ha de ser rigorosa.

3.6. Altres continguts: esports, ficció, programes infantils, cultura, festes i tradicions

3.6.1. Esports

Les diverses plataformes de la CACVSA han de promoure l'esport base, les disciplines no majoritàries i la igualtat en el tractament en els diferents esports, tant femenins com masculins, de tota la Comunitat Valenciana.

Respectem els drets d'emissió i les restriccions en la difusió d'imatges o en l'accés al recinte, i procurem obtindre el material per altres vies, sempre dins de la legalitat.

Encara que la informació esportiva està molt lligada als sentiments, cal que el periodista siga rigorós i imparcial. S'han de buscar fonts de qualitat contrastades i el llenguatge i l'estil usats han d'adaptar-se a les normes generals de redacció periodística del mitjà.

3.6.2. Ficció i entreteniment

La programació de ficció de la CACVSA ha de buscar la qualitat, la innovació i la creativitat. Una altra de les missions és el compromís de vertebrar i cohesionar tota la Comunitat Valenciana. Cal fomentar, per tant, els continguts amb què la població se senta identificada amb paisatges, actes culturals, esdeveniments esportius o tradicions, sempre amb una visió acurada i seriosa.

Este tipus de programes poden tindre els formats següents:

Magazins: Contenedors a mig camí entre els informatius i els programes d'entreteniment. Són respectuosos i rigorosos en els continguts, que han de ser variats tant en temàtica com en les fonts consultades.

Sàtira i humor: Programes que fan servir la ironia, la paròdia o la sàtira per a interpretar de manera humorística la realitat, però sempre dins dels límits que marca l'ordenament jurídic.

Concursos: Este tipus de programes s'han d'enfocar des d'un punt de vista constructiu. No es poden premiar ni aplaudir els comportaments incívics.

3.6.3. Programació infantil i juvenil

Hi ha una Carta de valors en À Punt que vetla específicament per la integritat del públic infantil i juvenil, que regula continguts i horaris i que es pot consultar en el web de la CACVSA. A més, cal respectar la legislació vigent, tant estatal com autonòmica, en tot el que tinga a vore amb les polítiques integrals de la joventut i els seus drets, com la Llei 15/2017 de 10 de novembre de la Comunitat Valenciana, o els principis generals arrellegats en la Llei 2/2024, de 27 de juny.

3.6.4. Programes divulgatius, científics, culturals, festes, festejos i tradicions

En la informació científica, cal extremar el rigor per a evitar crear falses alarmes o falses expectatives. No donem cobertura a pseudoteràpies, pseudociències o continguts especulatius no avaluats per experts. Cal explicar els termes científics complicats o enrevessats per a la població, per a fer-los més comprensibles.

Pel que fa a la cultura, festes, festejos i tradicions de qualsevol municipi de la Comunitat Valenciana, la CACVSA ha de fomentar-ne la difusió, ja que tots estos actes conformen un dels pilars de la programació d'À Punt, tot respectant el rigor i l'equilibri territorial. La inclusió en la programació de festejos populars es decidix segons la importància que puguen tindre per al municipi en qüestió i per als habitants, o per la rellevància informativa que l'acte adquireisca per a la ciutadania de la Comunitat Valenciana.

En el marc de l'aposta d'À Punt per oferir un servei de proximitat a tota la ciutadania, es donarà cobertura a les notícies que es consideren significatives i importants en la vida dels pobles i ciutats de la Comunitat Valenciana incloent-hi festes, bous al carrer, esdeveniments taurins i corregudes de bous.

3.7. L'emissió

3.7.1. L'emissió televisiva

Continuïtat: S'encarrega de monitorar i vigilar l'emissió per a garantir que en cap moment s'interrompa la programació i que els informatius, programes o espais publicitaris i de patrocini s'emeten el dia i hora en què estaven previstos. La programació es pot interrompre per criteris d'informació d'actualitat, interès i servici públic, sempre que la Direcció així ho determine.

Mosca: Logotip del canal o síntesi gràfica d'este distintiu. Està present durant tota la programació, excepte en les pauses publicitàries. En esdeveniments informatius excepcionals, la Direcció pot afegir a la mosca algun altre element gràfic. En qualsevol cas, procurem mantindre la pantalla tan neta com siga possible per a evitar saturar l'espectador. En determinats continguts, com ara els infantils, cal habilitar els avisos sobre l'edat recomanada per a visualitzar estos programes, segons indique la normativa vigent.

Separadors o molinets: Recursos que s'utilitzen per a separar uns espais d'altres i per a marcar la diferència entre els continguts de la cadena i la publicitat.

Escaleta: Document, en paper o en digital, que arreplega tota la informació necessària per a que l'emissió es faça amb garanties. La confeccionen Edició i Realització i inclou totes les peces numerades i ordenades amb el nom, gènere i format del tema, la persona/s assignada/es per a elaborar-lo i la duració del contingut, que cal respectar escrupolosament. També reflectix les pauses publicitàries, la data i hora d'emissió de l'espai i el nom de les persones responsables. Si es produïxen canvis, cal incloure'ls immediatament en l'escaleta.

Script: Document en paper o digital que conté els detalls necessaris per a que una peça de vídeo s'emeta correctament i tinga el nom i el gènere del tema, el número assignat en l'escaleta, la data, l'edició del programa, el rètol, indicacions sobre l'àudio i la duració.

Gravació d'imatges: Es fa sempre respectant la legalitat vigent (dret a l'honor, intimitat, pròpia imatge). Quan la gravació té lloc en espais privats o públics, cal demanar permís, si estan en perill els drets a la imatge i intimitat. El periodista ha de ser especialment prudent si hi ha menors, persones amb discapacitat, cossos policials o col·lectius amenaçats que necessiten anonimat. La càmera oculta només s'usa en casos de rellevància informativa, sempre amb l'autorització expressa de la Direcció. L'ús de recursos com el contrallum o altres mecanismes per a ocultar i protegir la identitat dels testimonis és vàlid per a combinar la protecció necessària de la font amb la garantia de veracitat i credibilitat. Si un organisme permet que els periodistes graven moments previs a un encontre o una reunió sense declaracions, cal seguir rigorosament les indicacions. A més, cal preguntar si és una gravació amb so o sense àudio.

Sonorització: Les veus en *off* s'han d'adequar al gènere i al format, tot adaptant la vocalització, entonació, ritme i actitud al llenguatge audiovisual.

3.7.2. L'emissió radiofònica

Contempla la combinació de les paraules amb altres elements com l'ambient, la música, els efectes sonors o el silenci. De fet, cal respectar els silencis quan aporten contingut

informatiu; per exemple, en la pausa que fa una persona entrevistada abans de respondre a una pregunta.

En ràdio, les característiques del mitjà condicionen els continguts, que només poden escoltar-se una vegada. Per això són molt importants la claredat, concreció i brevetat en la redacció. El directe radiofònic té prioritat sobre la resta de continguts.

Elements identificatius de la programació radiofònica: La sintonia o careta d'entrada i eixida servix per a diferenciar uns espais d'altres. Per a marcar la diferència entre programes informatius i d'entreteniment respecte de la publicitat s'usen separadors o indicatius. Els espais de promoció, publicitat o patrocini s'han d'emetre obligatòriament i respectant els temps assignats.

Continguts radiofònics: Intentem que les connexions amb l'exterior siguin en directe, excepte quan hi haja motius justificats per a gravar-les (per exemple, una gran diferència horària entre el lloc dels fets i el lloc a on està el periodista. Intentem que totes les entrevistes es facin en l'emissora per a oferir una bona factura tècnica. Cal, a més, respectar sempre el contingut en les entrevistes, i mai tergiversar l'opinió de les persones entrevistades.

3.7.3. La difusió en entorns digitals

À Punt té finestres informatives en la televisió, la ràdio i digital i, per tant, els webs i portals de la CACVSA han de mantindre una unitat d'estil i una coherència visual amb les plataformes de ràdio i televisió. En el nostre portal web reproduïm vídeos o àudios propis o aquells sobre els quals tenim drets d'emissió, inclosos els espais publicitaris.

Les persones encarregades del web han de treballar per a adequar-lo per a persones amb deficiències visuals o auditives. És imprescindible utilitzar les metadades i les paraules clau apropiades per a obtenir un bon posicionament, així com actualitzar els continguts amb la màxima diligència.

Distribució multiplataforma: A banda de la televisió i la ràdio convencionals, mostrem tots els nostres continguts en la pàgina web, en les xarxes socials i en les aplicacions mòbils. Una gran part de la ciutadania ha de poder accedir als nostres continguts i servicis interactius; per tant, usem tantes plataformes, dispositius o tecnologies com siga possible.

En el portal web, fem les adaptacions necessàries per a que les persones amb deficiència visual hi puguin accedir via lectors de pantalla. La presentació de la informació en forma d'imatges, enllaços, marcs o encapçalaments facilita l'ús dels lectors de pantalla. Per a les persones amb deficiències auditives proporcionem transcripcions dels àudios i subtítols sincronitzats amb els vídeos.

Fem servir adreces web fàcils de recordar i que es puguin identificar amb les nostres marques de televisió i de ràdio. L'ús de paraules clau i de metadades millora el posicionament tant en les busques com en el rànquing global del grup.

Mantenim els continguts actualitzats i sempre indiquem la data i l'hora de l'últim canvi.

Gestió de les xarxes socials: Els canvis que s'han produït en l'ús dels mitjans de comunicació, especialment entre la joventut, i la forma en què hi participen, han convertit les xarxes socials en un pilar destacat en la tasca informativa de la CACVSA.

Les xarxes ajuden a fidelitzar l'audiència i generen imatge de marca. Promocionen continguts de la televisió i la ràdio i generen trànsit cap al web del grup gràcies als enllaços. D'esta manera, s'establix el criteri de direccionalitat entre les diferents plataformes de la CACVSA. Les xarxes socials han d'actuar com a altaveu dels continguts de la ràdio, televisió i web, de la mateixa manera que estos han de remetre a l'acció en les xarxes socials. Per tant, les publicacions en xarxes han d'incloure enllaços als llocs web del grup.

El personal de la CACVSA també pot contribuir a difondre el contingut dels seus perfils personals en les xarxes socials. En estos perfils cal tindre en compte que, independentment del tema que es tracte, i que s'identifiquen o no com a membres del grup de comunicació, molts dels seguidors han decidit ser-ho per la seua professionalitat i vinculació al mitjà. En estos casos, sempre cal respectar la llibertat individual amb prudència, ja que les opinions i les valoracions poden qüestionar la imparcialitat i la neutralitat del personal de la CACVSA, així com del mitjà en què treballen.

4. EL TRACTAMENT INFORMATIU EN MATÈRIES D'ATENCIÓ ESPECIAL

La Llei 2/2024 del 27 de juny anul·la la Llei 6/2016 que estava en vigor. En l'antiga Llei es contemplava un mandat marc amb diversos criteris d'autoregulació. En el seu lloc, la CACVSA està redactant una Carta de servicis que s'incorporarà a este *Llibre d'estil* quan estiga aprovada.

La CACVSA, en este temps, es regix per l'article 14 de la Constitució espanyola, que especifica que "els espanyols són iguals davant de la Llei, sense que puga prevaldre cap discriminació per raó de naixement, raça, sexe, religió, opinió o qualsevol altra condició o circumstància personal o social".

A més, la CACVSA ha de parar especial atenció al tractament de continguts que afecten víctimes de qualsevol classe de violència, catàstrofes naturals o actes luctuosos, per a evitar que el dolor de les persones es convertisca en espectacle i augmente el seu patiment.

4.1. Igualtat de gènere

La CACVSA defén el principi d'igualtat i pluralitat entre hòmens i dones, en tots els espais informatius, esportius, culturals, etc. i en totes les plataformes. D'esta manera som capaços d'evitar un tracte desigual per condició de gènere. Respectem la diversitat i treballem per a evitar la discriminació.

Les discriminacions per raó d'orientació sexual o identitat de gènere, com a vulneració dels drets humans, són contràries a la línia editorial de la CACVSA. Els continguts elaborats per tots i cada un dels nostres suports han de tindre un tractament que evite estereotips negatius sobre qualsevol col·lectiu, independentment de la condició o orientació.

4.2. Infància i joventut

En la nostra Carta de valors, que es pot consultar en el web de la CACVSA, s'especifica el tracte d'especial respecte que tots els periodistes han de tindre amb la infància i la joventut. De fet, cal usar els recursos tecnològics disponibles per a garantir la protecció de la infància i la joventut, descartar continguts que fomenten la discriminació i promoure la igualtat, la solidaritat, l'esperit crític, el diàleg, el respecte i la superació personal.

Respectem escrupolosament el dret de menors i adolescents a l'honor, la intimitat i la pròpia imatge. La decisió i responsabilitat del tractament informatiu correspon als periodistes, independentment que progenitors o tutors opten per l'exposició mediàtica.

En el cas de l'assetjament infantil, cal preservar la intimitat de les víctimes i possibles agressors, si també són menors. Tenint en compte que alguns casos d'assetjament infantil tenen lloc en xarxes digitals, apostem per l'alfabetització mediàtica i la formació en pensament crític en l'ús, accés i consum de mitjans i tecnologies de la informació (TIC), per a previndre situacions de maltractament, tant per part d'adults (*grooming*) com d'altres menors (ciberassetjament).

4.3. Malalties i addiccions

La CACVSA ha de promoure un estil de vida saludable i evitar qualsevol associació excessiva per la imatge corporal i els estàndards de bellesa. No divulguem continguts que puguin provocar la dependència a substàncies o a altres addiccions socials com la ludopatia, la vigorèxia, la compra compulsiva o la ciberaddicció, per posar-ne alguns exemples. El tractament informatiu de les addiccions té un caràcter principalment preventiu.

La cobertura dels suïcidis, els intents de suïcidi i les autolesions s'ha d'abordar amb especial prudència.

4.4. Drets humans

La CACVSA treballa per la promoció del coneixement i la difusió dels principis constitucionals i estatutaris que formen part de la Declaració Universal de Drets Humans.

4.4.1. Minories, immigració, racisme i xenofòbia

Vivim en una societat multicultural en què els mitjans de comunicació tenim el deure de contribuir a la convivència i, des de les nostres plataformes, hem d'evitar reproduir tòpics i prejuïus envers les minories socials. La CACVSA ha de promoure la igualtat i, en les informacions sobre este àmbit, tindre en compte les definicions dels conceptes següents:

- **Migrant:** Persona o poble que es desplaça d'un país o regió a un altre per raons econòmiques, polítiques o socials.
- **Immigrant:** Persona o poble que arriba a un país o regió distint del seu per a establir-se.
- **Emigrant:** Persona o poble que deixa el seu país o regió, temporalment o definitivament, per a anar a un altre.
- **Refugiat:** Persona que, per pors fonamentades de ser perseguida per motius de raça, religió, nacionalitat, pertinença a un grup social determinat o opinió política, es troba fora del país de la seua nacionalitat i no pot o no vol, a causa de la por, acollir-se a la protecció del seu Estat.

4.4.2. Terrorisme, conflictes armats i guerres

És una informació molt sensible; així que es recomana:

- Contrastar i equilibrar les fonts.
- Respectar la dignitat de les víctimes amb imparcialitat.
- Contextualitzar les causes i conseqüències dels conflictes per a construir un relat veraç.

4.4.3. Tragèdies, catàstrofes, accidents i emergències

És necessari coordinar-se amb les diverses institucions, tant durant les situacions d'emergència com per a complir amb l'objectiu de fomentar l'autoprotecció a través de la informació i sensibilització ciutadana. La rapidesa per a informar del succés ha d'evitar que es creen alarmes innecessàries.

En situacions d'emergència o tragèdies personals, cal prioritzar la tasca d'auxili i els serveis d'emergència, garantir la seguretat i minimitzar els riscos per a la població. La tasca informativa no pot entorpir les investigacions dels cossos de seguretat de l'Estat.

PART B

MODEL LINGÜÍSTIC

1. INTRODUCCIÓ

Este Llibre d'estil és una guia fonamental per a tots els professionals dels nostres mitjans de comunicació. El document té com a objectiu establir les normes i recomanacions que ens permeten mantindre la coherència, la claredat i la qualitat en tots els nostres continguts. L'objectiu principal dels mitjans és garantir una comunicació clara, precisa i accessible per a una audiència global. El llibre se centra en l'estil periodístic en valencià, posant èmfasi en la simplicitat i la consistència. Busca que el llenguatge siga comprensible per a tots els habitants de la Comunitat Valenciana, independentment del seu origen, i que reflectisca els valors de l'actual Corporació Audiovisual de la Comunitat Valenciana: imparcialitat, exactitud i credibilitat. És una ferramenta pràctica per als periodistes, amb exemples concrets i recomanacions breus.

El valencià que usarem, com a llengua de treball que és de la Corporació, ha de ser respectuós i adaptat a les necessitats comunicatives actuals. Este llibre d'estil no és només una ferramenta per als redactors i lingüistes, sinó també per a tots aquells que participen en la creació i difusió de la informació en l'àmbit institucional.

Un dels nostres principis fonamentals és l'ús del llenguatge clar. Creem fermament que la comunicació ha de ser accessible i comprensible per a tots els nostres seguidors. Per això, promovem un estil de redacció que evite les ambigüitats, les expressions complicades i els tecnicismes innecessaris. Els nostres continguts han de ser directes, senzills i eficaços, de manera que faciliten la comprensió i la retenció de la informació.

Esta versió partix de la de l'anterior Corporació, que en va elaborar uns altres criteris ajustats al moment i al marc polític en què es presentava. Actualment, després dels canvis experimentats en la societat i de la creació de la nova Corporació Audiovisual de la Comunitat Valenciana, SA (CACVSA), s'ha d'iniciar una nova etapa. Sense deixar de mirar el marc normatiu de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua, hem de tindre en compte que el nou Consell de la Generalitat també ha elaborat uns *Criteris lingüístics de l'Administració de la Generalitat* que proporcionen pautes per a l'ús del valencià en l'àmbit administratiu, l'educatiu, i també en el comunicatiu. Estes directrius ens ajuden a garantir la coherència i la qualitat lingüística en tota la nostra producció, assegurant que reflectisquen la normativa vigent, les bones pràctiques en l'ús de la llengua i l'aproximació al valencià més estés entre el conjunt de la població valencianoparlant.

Els mitjans de comunicació públics valencians tenen el compromís d'informar, formar i entretenir la societat valenciana. L'esperit que ha de prevaldre és comunicar d'una manera clara, genuïna, amb veus pròpies que identifiquen el valencià de la nostra societat.

A través d'estes pàgines, es presenten directrius sobre gramàtica, ortografia, puntuació, estil i to, així com consells pràctics per a la redacció en valencià de notícies, reportatges,

entrevistes i altres gèneres periodístics. També incloem pautes per a l'ús en les xarxes socials, amb l'objectiu de garantir una comunicació eficaç i responsable en tots els canals.

És convenient tindre en compte que els mitjans de comunicació públics de la Generalitat, com a mitjans, tenen unes característiques especials. El valencià de la nova corporació, com hem dit, té com a model i marc bàsic de partida els actuals *Criteris Lingüístics de l'Administració de la Generalitat* i la normativa lingüística oficial de l'AVL. Per tant, seguix les prescripcions que l'Acadèmia estableix en el Diccionari Normatiu Valencià i en la resta de publicacions. Amb tot, la llengua és un recurs dinàmic i flexible, que s'ha d'ajustar a les necessitats comunicatives de la societat actual.

Este nou LLIBRE D'ESTIL pretén ser una referència indispensable en el dia a dia dels professionals de la informació que els ajude a produir continguts de qualitat que reflectisquen els valors i la missió del mitjans de comunicació públics valencians.

2. COMUNICACIÓ EFICAÇ I REDACCIÓ PERIODÍSTICA

2.1. La norma internacional

La comunicació clara és un corrent que afecta tant el sector públic com el privat, i que en el món dels mitjans de comunicació resulta fonamental. El paper dels periodistes és crucial per a transformar la complexitat del món en una comunicació que tot el públic puga entendre. Les institucions tenen el repte d'implementar estratègies de llenguatge clar en les seues comunicacions cap als ciutadans, atenent al seu dret a comprendre, i els experts tenen la responsabilitat de comunicar amb **claredat** i **precisió**.

El llenguatge dels **mitjans de comunicació** s'identifica amb les directrius de la comunicació clara, ja que el llenguatge clar s'ha convertit en un pilar fonamental per a garantir l'accessibilitat i l'eficiència en la comunicació institucional i corporativa.

En el context del llenguatge dels mitjans de comunicació, la norma *24495-1:2024 Llenguatge clar. Part 1: Principis rectors i directrius* està en consonància amb la **claredat**, la **concisió** i el **rigor**. Els missatges que es transmeten en este àmbit han de complir amb els principis de **coherència**, **cohesió**, **correcció** i **llegibilitat**. Esta norma representa un avanç clau a l'hora d'establir un estàndard per a la comunicació clara, aplicable a totes les llengües, tant al castellà com al valencià.

L'objectiu de la norma és facilitar l'aplicació del llenguatge clar, que prioritze els lectors, la seua experiència i competència lingüística, així com el context de la comunicació. Així mateix, proporciona criteris específics per a millorar la **claredat**, la **coherència** i l'**accessibilitat** dels textos.

Tracta, a més, diversos aspectes com la **redacció**, l'**organització** i el **disseny**, que milloren la capacitat dels destinataris per a accedir a la informació requerida i localitzar-la, així com per a comprendre-la i utilitzar-la de manera efectiva.

La norma proposa unes directrius per a cada un dels principis, entre els quals cal destacar:

1. **Adequació**: adaptar contingut al públic objectiu i al context.
2. **Claredat lèxica i gramatical**: organitzar la informació de manera lògica i jeràrquica.
3. **Disseny accessible**: incorporar elements visuals que faciliten la comprensió.
4. **Consistència terminològica**: mantindre uniformitat en l'ús de termes i definicions.
5. **Comprovació de comprensió**: validar els textos a través de proves amb usuaris.

2.2. Recomanacions generals

A banda dels principis que ha de complir la comunicació clara, hi ha una sèrie de recomanacions lingüístiques per a fomentar la redacció clara en els mitjans de comunicació:

1. Construir **frases clares**, **concises**, de **sintaxi senzilla** i **ben enllaçades**. Açò s'aconsegueix amb un estil que combine frases breus amb oracions coordinades i

subordinades que reflectisquen les relacions lògiques entre les idees. No s'ha d'abusar dels incisos o parèntesis.

«La Direcció General de Seguretat i Emergències del govern canari ha donat per acabada vora les 7:00 hores d'este diumenge l'emergència per inundacions pluvials decretada per primera vegada este dissabte a Lanzarote, que ha causat 222 incidències a Arrecife i Costa Teguise».

2. Ordenar els elements de l'oració, amb l'estructura de **subjecte + verb + complement** com a base. No obstant, podem alterar-lo quan es vullga emfatitzar, així com usar estructures sintàctiques genuïnes.

«La Guàrdia Civil decomissa 2.000 metres de xarxes il·legals en Peníscola».

3. Triar **paraules i termes clars i precisos**, fugint de paraules rebuscades i poc freqüents. Això no vol dir que els substituïm per paraules amb significat massa general o inconcret, sinó optar per la forma més transparent.

«El corrent en jet o jet stream és un canal d'aire que discorre a més de 10 km d'altitud sobre la superfície terrestre, en les capes altes de la troposfera. Este corrent arriba a unes velocitats d'entre 100 i 250 km/h. Este cinturó de forts vents recorre l'atmosfera d'oest a est a diferents latituds, espentat per la rotació de la Terra, i pega la volta sencera al globus terraquí».

4. Utilitzar els **tecnicismes** amb cautela, només quan siga imprescindible i amb recursos com una breu definició per a facilitar-ne la comprensió. **Estrangerismes, acrònims i sigles** poden tindre el mateix efecte, i per això es recomana definir-los o identificar-los al començament del text.

«Alerta alimentària per la presència de listèria en aladroc en oli i all».

5. Limitar l'ús de construccions impersonals i passives, ja que **explicitar els subjecte** al principi de l'oració i usar **formes verbals personals** fomenta un estil clar i directe.

«Carlos Alcaraz ha guanyat el torneig de Montecarlo, el seu sext Masters 1000, després de derrotar l'italià Lorenzo Musetti en la final en tres sets (3-6, 6-1 i 6-0). El tenista murcià s'ha refet d'un mal primer set i s'ha acabat imposant amb comoditat a un rival tocat físicament».

6. Usar **verbs en lloc de substantius**, cosa que permet reduir l'ús de pronoms possessius innecessaris.

«La Comunitat Valenciana és l'autonomia que més ha crescut este primer trimestre en el mercat espanyol de vehicles electrificats, amb 2,9 punts, a conseqüència del pla Reinicia Auto+ per a substituir els vehicles afectats per la dana».

7. **Conjugar els verbs principals** i evitar els infinitius llevat que es tracte d'una llista d'accions que depenen d'una frase.

«La Conselleria d'Agricultura, Aigua, Ramaderia i Pesca obri este dilluns el termini per a sol·licitar les ajudes directes destinades a viviers, cultius hortícoles i herbacis afectats per la dana del 29 d'octubre, amb una dotació de 5.300.000 euros».

A banda d'estes recomanacions, caldria assenyalar algunes recomanacions lingüístiques específiques de la redacció periodística que contribuïxen a la claredat, com els exemples següents:

Evitar les oracions excessivament llargues i subordinades, així com les construccions antinaturals i enrevessades, impròpies del llenguatge dels mitjans de comunicació.

Els bombers han intervingut	millor que	Els bombers han hagut d'intervindre
El van detindre		Van aconseguir procedir a la detenció
Faran l'autòpsia		Es procedirà a practicar l'autòpsia del cadàver
Tancaran		Tancaran les seues portes

Preferir l'estil verbal al nominal, ja que resulta molt més natural i clar:

Es van centrar en localitzar-lo i detindre'l	millor que	Es van centrar en la seua localització i detenció
Es plantejaven reduir l'emissió de gasos		Es plantejaven la reducció d'emissions de gasos
Dedicada a robar, falsificar i distribuir automòbils		Dedicada al robatori, falsificació i distribució de vehicles

Cal comprovar sempre les opcions lèxiques més pertinents, i preferir les paraules més pròximes als ciutadans:

acostar	millor que	apropar
buscar		cercar
començar		arrancar
entregar		lliurar
estar		trobar-se
juí		judici
usar		emprar

A més, cal triar paraules més precises i no abusar de paraules comodí com *vehicle* enlloc de *automòbil*, *cotxe*, *turisme* o *camió*.

2.3. Com saber si el text és clar?

Per a assegurar-nos d'haver sigut clars en les nostres comunicacions, cal revisar el que hem preparat, i per a això cal que ens plantegem qüestions com les següents:

- El títol dona una idea de què tracta el contingut.

- Les frases tenen menys de 30 paraules.
- El contingut té una introducció, i es dividix en seccions amb títols entenedors.
- L'orde sintàctic de les frases és lògic (subjecte + verb + complements).
- Els verbs estan en veu activa.
- Tecnicismes, abreviatures i sigles estan explicats.

En definitiva, la comunicació clara suposa conjuar un equilibri entre el que expressaríem de manera natural i accessible, amb les nostres paraules, i el rigor que exigix la correcció lingüística, de manera que ens entenga un públic ampli, que se senta identificat amb una expressió genuïna i directa. Es tracta de propiciar la recuperació de moltes veus pròpies, de manera que es reforce la identificació de la gran majoria dels valencians amb la seua manera natural d'expressar-se.

3. FONÈTICA I PRONUNCIACIÓ

La proposta de pronunciació que s'especifica a continuació té com a base les recomanacions realitzades per l'Acadèmia Valenciana de la Llengua en les seues diverses obres normatives, adaptades als mitjans audiovisuals públics valencians. Dins d'este marc normatiu podem trobar pronunciacions que considerem com a recomanables per als mitjans de comunicació valencians de manera general, altres reduïdes a determinats àmbits, tant geogràfics com socials. Però no podem oblidar que un mitjà de comunicació disposa d'una gran quantitat de textos orals i escrits adreçats a un públic que s'ha de sentir identificat en les formes i en les construccions, que a més li ha de resultar propi o assimilable al que ha après bé en la família, en l'escola, en els altres mitjans o en el seu entorn.

Hi ha altres pronunciacions, com altres formes, que considerarem espontànies perquè així es presenten o perquè volen ser versemblants des del punt de vista de la naturalitat o espontaneïtat de la manera de parlar o de les diferents maneres que tenim en la societat valenciana.

Pot ser que apareguen altres pronunciacions, productes de determinats grups o individuals que no estiguen tan ben considerades com les que formen part de les recomanacions, perquè tenen una extensió territorial reduïda o amb connotacions poc valorades en el conjunt de la comunitat lingüística.

La diversitat i la multiplicitat funcional dels productes elaborats pels mitjans de comunicació comportarà també anar ajustant les opcions de pronunciació a la situació comunicativa.

3.1. Les vocals

3.1.1. Les vocals tòniques

Cal distingir les *e* obertes de les *e* tancades:

e oberta [ɛ]	e tancada [e]
<u>s</u> et 'número'	<u>s</u> et 'ganes de beure'
m <u>e</u> l	f <u>e</u> bra
cor <u>r</u> ecte	angl <u>e</u> s
res <u>p</u> ecte	pur <u>e</u>
c <u>e</u> l	esgl <u>e</u> sia
f <u>e</u> rró	s <u>e</u> quia
t <u>e</u> rra	m <u>e</u> u
europ <u>e</u> u	gr <u>e</u> u
pr <u>e</u> u	cr <u>e</u> u
novel·l <u>a</u>	ent <u>e</u> ndre

Encara que en l'ortografia l'accent greu, en general, té una correspondència amb la pronunciació oberta, hi ha algunes paraules que, per tradició, s'escriuen amb accent greu, però es pronuncien tancades: *què, perquè, sèrie o època*.

Pronunciarem amb *e* tancada, d'acord amb l'accentuació valenciana habitual, les paraules agudes acabades en *-é, -és i -én* (com *café, interés, ofén*, etc.), els verbs acabats en *-éixer, -éncer i -ényer* (com *conéixer, véncer, empényer*, etc.), i les formes verbals en *-éiem i -éieu* (com *déiem, déieu*, etc.).

També cal diferenciar les *o* obertes de les tancades:

o oberta [ɔ]	o tancada [o]
d <u>o</u> na 'persona de sexe femení'	d <u>o</u> na 'verb donar'
<u>o</u> li	<u>o</u> na
c <u>o</u> r	pic <u>o</u> r
p <u>o</u> rta	p <u>o</u> lvora
c <u>o</u> sa	gluc <u>o</u> sa
arr <u>o</u> s	air <u>o</u> s
t <u>o</u> ca	b <u>o</u> ca
f <u>o</u> c	m <u>o</u> c
ro <u>o</u> ig	esto <u>o</u> ig
b <u>o</u> sc	f <u>o</u> sc
s <u>o</u> rt	s <u>o</u> rd

En gran part de les paraules que tenen el diftong *ou*, la pronunciació més estesa i recomanable és amb *o* oberta [ɔw]: *bou, dijous, moure, nou, ou, ploure, prou, sou* ('salari'). Però cal advertir que la pronunciació de la forma *fou* del verb *ser* és *o* tancada [fów]. En el cas de *pou*, la més general és també tancada [pów], però la trobarem en determinades poblacions pronunciada amb *o* oberta.

En el cas del diftong *ou* (*bou, dijous, moure, nou, ou, ploure, prou, sou*), la realització de la *o* com a tancada [ow] quedarà restringida a situacions comunicatives en què es vullga reflectir la procedència geogràfica (valencià septentrional).

Quant a les formes *jo* i *com* (pronom interrogatiu o exclamatiu), són vàlides tant la pronunciació oberta com la tancada. Este fenomen també afecta paraules com *cort*, i la *o* tònica de la conjugació de verbs com *coure, cobrar* i *sobrar*.

3.1.2. Les vocals àtones

Encara que en valencià sol haver-hi una correspondència entre la grafia de les vocals àtones i la manera com es pronuncien, hi ha casos que s'aparten d'esta correspondència. En estos casos seguirem les pautes que s'indiquen a continuació.

3.1.2.1. Amb la vocal e

La *e* inicial de les paraules patrimonials començades per *en-*, *em-*, *es-* i *eix-* pot pronunciar-se com una [e] o com una [a]: *entendre* [enténdre] o [anténdre], *emportar-se* [emportáre] o [amportáre], *escoltar* [eskoltár] o [askoltár], *eixugar* [ejfuyár] o [ajfuyár].

Esta dissociació entre la grafia i la pronunciació habitual també es dona en algunes paraules com *albergina*, pronunciada generalment [albardʒína]; *assassí*, [asesí]; *assemblea*, [asambléa]; *bescoll*, [baskól]; *clevill*, [klavíλ]; *desemparat*, [dezamparát]; *gegant*, [dʒayánt]; *lleganya*, [layána]; *llençol*, [lansól]; *lleuger*, [lawdʒér]; *pellorfa*, [palórfa]; *sencer*, [sansér]; *teranyina*, [taraína]; *terròs*, [tarós]; *Miquelet*, [mikalét]; *Vicentet*, [visantét]. Cal buscar sempre, en tots els registres, la màxima naturalitat expressiva per damunt de qualsevol lectura ortografista.

Les paraules acabades en *-ixement* (com *naixement* o *coneixement*) també presenten esta mateixa divergència entre l'escriptura i la pronunciació habitual ([najʃimént] i [konejʃimént]). Cal procurar, com ja s'ha dit reiteradament, donar prioritat a la naturalitat expressiva.

També és acceptable l'assimilació vocàlica de la *a* final de paraula a la *e* oberta tònica de la síl·laba anterior, característica d'una extensa àrea del valencià: *terra* [tére], *perla* [pérle].

No és recomanable la pronunciació de la vocal *e* com a [i] en contacte amb una consonant palatal en paraules com *gíneral* o *sínyor*, que reservarem per a casos en què es vullga dotar l'expressió de màxima espontaneïtat. Però en altres casos aparentment pareguts, com *giner* —que és la forma general i històrica dels valencians—, és plenament acceptable en tots els nivells expressius.

3.1.2.2. Amb la vocal o

El pronom *ho* pot tindre diferents pronunciacions segons el context fonètic en què aparega:

- En posició postverbal, si el verb acaba en consonant o en semivocal [w], cal mantindre la pronunciació en [o]: *fer-ho*, *duent-ho*, *dueu-ho*.
- Es pronuncia com a [w] si entra en contacte amb una vocal: *li ho porta* [liwpórta], *porta-ho* [pórtaw]), *ho entra* [wéntra].
- Generalment, es pronuncia [ew] quan apareix anteposat a un verb començat per consonant o combinat amb un pronom reduït a una consonant: *ho porta* [ewpórta], *m'ho porta* [mewpórta], *els ho porta* [elzewpórta]. En estos casos també és possible la pronúncia [u], pròpia del valencià meridional i del valencià septentrional.

En noms propis com *Joan* i *Josep*, la pronunciació recomanable de la *o* és [u]: [dʒuán], [dʒuzép].

És acceptable l'assimilació vocàlica de la *a* final de paraula a la *o* oberta tònica de la síl·laba anterior, característica d'una zona extensa del valencià: *cosa* [kóʒo], *porta* [póʀto].

També és acceptable en situacions comunicatives en què predomine l'espontaneïtat la pronunciació com a [u] de la vocal *o* en paraules en què va seguida d'una síl·laba amb una *i* tònica o d'una síl·laba començada per consonant labial: *collir* [kuʎír], *cobert* [kuβért].

3.1.2.3. Amb la vocal *i*

Quan apareix una *i* davant de la consonant palatal *x* [ʃ] en paraules com *caixa*, *aixeta* o *peix*, pronunciarem la *i*: [kájʃa], [aʃʃéta], [péjʃ].

És acceptable l'emudiment de la semivocal *i* del grup *ix*, característic de zones valencianes meridionals: *caixa* [káʃa], *aixeta* [aʃéta], *peix* [péʃ].

3.1.3. Els grups vocàlics

Els grups vocàlics àtons finals *-ia*, *-ie* es pronunciaran com a diftongs: *història* (*his-tò-ria*), *sèrie* (*sè-rie*).

El grup vocàlic *ui* s'ha de pronunciar com un diftong decreixent: [bújt], *circuit* [sirkújt]. Però es pronunciarà com a diftong creixent en casos com *hui* [wí] i *huit* [wít] (i els seus derivats), i en el grups *güi* (*pingüí*, *lingüista*) i *qüi* (*aqüífer*, *terraqüi*).

3.1.4. La *e* sol ser oberta

- Quan la vocal de la síl·laba següent és una *i* o una *u*: *obsequi*, *tesi*, *ingenu*, *molècula*, *pèrdua*.
- En quasi totes les esdrúixoles: *anècdota*, *pèrgola*. Però és tancada en paraules com *Dénia*, *església*, *sépia*, *sénia* o *térbola*.
- En la major part de cultismes: *acèfal*, *telèfon*. Però és tancada en els acabats en *-edre*, *-ense*, *-teca* i *-tema*: *poliedre*, *castrense*, *biblioteca*, *anatema*.
- En les paraules acabades en *-ecta*, *-ecte*, *-epta*, *-epte*: *recta*, *infecte*, *recepta*, *excepte*. Però és tancada en les formes del verb *reptar* accentuades en el radical.
- Davant de *l* o *l·l*: *arrel*, *cruel*, *novel·la*. Però és tancada en paraules com *belga*, *selva*.
- Davant de *rr*: *esquerre*, *gerra*, *terra*.
- Davant de *r* seguida de consonant: *cert*, *govern*, *verge*. Però, si la consonant és labial o velar, sol ser tancada: *herba*, *terme*, *cercle*.
- Davant del grup *-ndr-*: *divendres*, *gendre*. Però és tancada en els infinitius i en la flexió dels verbs acabats en *-endre*: *defendre*, *entendre*, *prendre* i *vendre*.
- En la major part de paraules amb el diftong *-eu*: *europèu*, *fideu*, *peu*. Però és tancada en paraules com *creu*, *greu*, *meu*.

3.1.5. La *o* sol ser oberta

- Quan la vocal de la síl·laba següent és una *i* o una *u*: *borni*, *elogi*, *odi*, *oli*, *còmput*, *mòdul*, *opus*.
- En la major part d'esdrúixoles: *còmode*, *nòmada*. Però és tancada en paraules com *fórmula*, *góndola*, *pólvora*, *tómbola*, *tórtora*.

- c) En la major part de cultismes: *pedagog, poliglòt*. Però és tancada en els acabats en *-forme* i *-oma*: *informe, glaucoma*
- d) En la major part de paraules amb el diftong *oi*: *Alcoi, boira, heroi*. Però és tancada en paraules acabades en *-oix*, com *coix, moix*.
- e) En la major part de paraules amb el diftong *ou*: *bou, cou, nou*. Però és tancada en *sou* (verb *ser*). [Si no s'expliciten estes alternances, val més suprimir esta referència]
- f) En la major part de paraules acabades en les terminacions següents:
 - os, -osa: *arròs, espòs, gros, mos; cosa, llosa, prosa, rosa*. Però és tancada en els adjectius acabats en el sufix *-ós*: *enfadós, poregós, animós*; i en substantius com *glucosa, rabosa*.
 - oc, -oca: *albercoc, foc; bajoca, lloca*. Però és tancada en algunes paraules com *boca, coca*.
 - ofa: *carxofa, estrofa*.
 - oig, -oja: *boig, roig; boja, roja*. Però és tancada en la paraula *estoig*.
 - ol, -ola: *bunyol, caragol; escola, tremola*. Però és tancada en paraules com *bola, cola, gola*.
 - oldre: *moldre, resoldre*.
 - olt, -olta: *resolt, solt; revolta, volta*. Però és tancada en paraules com *molt, escolta*.
 - pondre: *compondre, dispondre, respondre*.
 - ort, -orta: *fort, sort, tort; morta, porta*.
 - ossa: *brossa, carrossa, destrossa*. Però és tancada en paraules com *bossa, gossa*.
 - ost, -osta: *impost, rebost; costa, proposta*. Però és tancada en paraules com *agost, angost; llagosta*.
 - ot, -ota: *clot, xicot; pilota, quota*. Però és tancada en paraules com *bot, nebot; bota, gota*.

3.2. Les consonants

3.2.1. Els sons alveolars corresponents a les grafies *s, ss, c, ç, z, tz, ts, x* i *sc*

Seguint la pronúncia més estesa distingirem entre sordes i sonores.

<i>Sonora [z] (grafies: -s-, z)</i>	<i>Sorda [s] (grafies: s-, -s, -ss-, c, ç)</i>
<i>casa [káza]</i>	<i>caça [kása]</i>
<i>concisió [konsizjó]</i>	<i>cansat [kansát]</i>
<i>quinze [kínze]</i>	<i>cirera [siréra]</i>
<i>zero [zéro]</i>	<i>passa [pása]</i>
<i>zona [zóna]</i>	<i>so [só]</i>

El grup *tz* del sufix verbal *-itzar* i dels seus derivats nominals es pronunciarà com una [z]: *analitzar, organització*. I el grup *ts* en posició inicial com una [s]: *tsar, tsarista*. Però en

el cas dels números *dotze*, *tretze* i *setze*, i de paraules com *atzavara* o *Atzeneta*, el grup *tz* tindrà la realització [dz]: [dódze], [trédze], [adzavára], [adzenéta]. I en el cas de *potser*, el grup *ts* la de [ts]: [potsér].

La pronunciació de la *x* del grup *ex-* seguit de vocal serà [gz]: *examen* [egzámen], *exemple* [egzémpel], *exhaurit* [egzawrít]. Quan no es dona este context, la pronunciació de la *x* és [ks]: *sintaxi* [sintáksi], *taxi* [táksi], *Mèxic* [méksik].

El grup *-sc-*, davant de *e*, *i*, es pronuncia com a *s* sorda: *piscina* [pisína], *escena* [eséna].

En el grup *-sc-* dels verbs incoatius és possible pronunciar la *s* com a palatal [ʃk] i com a alveolar [sk]: *patisca* [patíʃka] o [patíska].

Encara que l'ensordiment de les *s* sonores no és recomanable en la pronunciació estàndard, pot servir per a recrear determinades situacions comunicatives poc formals o parlars de la zona a on és habitual: *casa* [kása], *quinze* [kínse].

En paraules com *comissió*, *impressió*, *consell* o *funció* no s'ha de sonoritzar la esse sorda.

S'ha d'intentar evitar també la pronunciació palatalitzada [ʃ] de la *s* del grup *ts* en posició final: *plats* [plátʃ]; i en posició medial, en l'adverbi *potser* [potʃér] o [pòtʃsér].

3.2.2. Les consonants palatals representades per *g/j*, *tg/tj* i *x*

S'ha de procurar pronunciar sons els sons corresponents a les lletres *g/j* i *tg/tj*: *gelat* [dʒelát], *jugar* [dʒuyár], *fetge* [fédʒe], *viatjar* [viadʒár].

És recomanable la pronunciació com a *i* semivocal de la *j* en les paraules *ja* [já] i *jo* [jó] o [jó].

Encara que l'ensordiment dels sons representats per *g/j* i *tg/tj* no és general en el valencià, pot servir per a recrear determinades situacions comunicatives de parlars a on és habitual: *Jaume* [tʃáwme], *platja* [plátʃa].

No és recomanable la pronunciació com a [j], en lloc de [dʒ], de la grafia *j* dels grup *-jecc-* i *-ject-*: *projecció* [projeksjó], *trajecte* [trajékte].

Cal evitar la pronunciació com a [js] del grup *ix*: *baixar* [bajsár], *coneix* [konéjs].

L'addició de vocals eufòniques davant del so palatal inicial *x* pot servir per a recrear determinades situacions comunicatives de parlars: *Xàtiva* [aiʃátiva], *xarop* [aiʃaróp].

La pronunciació com a [dʒ] o com a [jʃ] de la *x* del grup *ex-* seguit de vocal en paraules com *executar*, *exercici*, *exemple* o *exèrcit* quedarà restringida a situacions comunicatives de la zona a on és pròpia.

3.2.3. Les consonants corresponents a les grafies *l*, *ll*, *l·l*, *tl* i *tl·l*

És plenament acceptable l'emudiment de la *l* en paraules com *altre* [átre], *nosaltres* [nozátres] i *vosaltres* [vozátres].

El dígraf ll s'ha de pronunciar amb el so palatal lateral: llum [lúm], callar [ka-lár], ull [uɫ].

El grup tl en paraules de caràcter patrimonial es pot pronunciar com a geminat [ll] o simple [l]: ametla [amélla] o [améla], vetla [vélla] o [véla], etc.

El grup consonàntic tl en paraules cultes es pronuncia com a [dl]: atles [ádles], atleta [adléta].

El grup tll, en paraules com bitllet, ratlla o rotllo, es pronunciarà com a [ʎ].

El grup l·l es pronunciarà sense geminació: il·lusió [iluzjó]), novel·la [novéla].

3.2.4. Les consonants que representen les grafies b/p, t/d i g/c

En general, és recomanable pronunciar la d intervocàlica en paraules acabades en -ada i -ador: menjada, vegada; mocador, llaurador. Però en referència a activitats festives o gastronòmiques, en canvi, és preferible l'elisió d'esta consonant: albà, cordà, cremà, dansà, despertà, fideuà, filà, mascletà, plantà, xocolatà, etc. També pot resultar útil fer esta elisió consonàntica en contextos en què es vol plasmar el llenguatge espontani amb la seua màxima naturalitat.

Els grups consonàntics finals mp/mb, nt/nd, lt/ld, nc/ng mantindran, en general, l'última consonant: llamp [lámp], tomb [tómp], pont [pónt], dividend [diviðént], molt [mólt], herald [erált], carranc [karánk], sang [sánk]. Notem, amb tot, el cas de temps [téms].

Els grups cultes ads-, obs- i subs-, seguits de consonant, poden mantindre o emmudir les consonants b i d: adscripció, subscriure.

En paraules de formació culta encapçalades pel grup ps- és recomanable emmudir la p inicial: pseudònim, psiquiatria.

El grup gg se simplificarà en g: suggerir [sudʒerír].

En cognoms i topònims, quan es manté per tradició la combinació gràfica ch en posició final, cal pronunciar-la com a [k] i no com a [tʃ]: Pitarch [pitárk], March [márk], Buch [búk], Bosch [bósk], etc. Però: Alborch [alβórtʃ], d'origen àrab.

És acceptable l'emmudiment de les consonants finals en els grups mp/mb, nt/nd, lt/ld: llamp [láam], tomb [tóm], pont [pón], dividend [diviðén], molt [mól], herald [erál]. Este emmudiment és especialment significatiu en la formació dels plurals: llamps [láams], tombs [tóms], ponts [póns], dividends [diviðéns], molts [móls], heralds [eráls].

3.2.5. La pronunciació de la v

És preferible mantindre la distinció entre la v i la b:
vell/bell, vena/bena, veu/beu, vall/ball.

3.2.6. Les consonants vibrants r i rr

En general, és recomanable la pronunciació de les erres finals en paraules com *parlar*, *calor*, etc., si bé és plenament acceptable l'emmudiment d'esta consonant en les connexions territorials amb les comarques septentrionals i meridionals, a on és un tret molt característic: *parlar* [parlá], *calor* [kaló].

En verbs com *prendre* i *perdre*, i en els seus compostos, les formes d'infinitiu, futur i condicional elidixen la *r* de la primera síl·laba: *prendre* [péndre], *perdre* [péðre].

És recomanable l'emmudiment de la *r* en paraules com *arbre*, *dimarts*, *diners*, *llavors*, *marbre*, *socors*.

3.2.7. Les consonants nasals m, n i ny

En paraules patrimonials, el grup consonàntic *-tn-* pot adoptar una pronunciació geminada o simple: *cotna* [kónna] o [kóna]; però el grup *-tm-* s'ha de pronunciar sense geminar: *setmana* [semána], *sotmetre* [sométre].

En paraules cultes, la pronunciació del grup *-tm-* serà [dm]: *algoritme* [alɣorídme]. En el cas del grup *-tn-* serà [dn]: *ètnia* [édnja].

Els grups *bm* i *pm* s'han de pronunciar com a [bm]: *submarí* [submarí], *Capmany* [kabmán].

En el grup *gn*, la pronunciació serà [gn]: *designar* [dezignár].

En el cas dels grups consonàntics cultes inicials *gn-*, *mn-* i *pn-*, la primera consonant és muda: *gnom*, *mnemotècnia*, *pneumàtic*.

El grup *-nn-* el pronunciarem amb una sola *n*: *connexió*, *innocència*, *sexenni*. Però, en cas del prefix *in-*, mantindrem la geminació: *innecessari* [innesesári].

En els grups cultes *cons-*, *ins-* o *trans-* és recomanable pronunciar la *n* en els registres formals: *conspirar*, *institut*, *transport*.

Convé evitar la pronunciació palatalitzada de la *n* inicial en paraules com *nervi* [ɲérvi] o *nugar* [ɲuyár] si no és que es vol dotar l'expressió de realisme col·loquial.

3.3. La parla contínua

En la parla contínua, encadenem o posem en contacte les paraules per a formar unitats sintàctiques més extenses, com ara sintagmes. Este contacte de paraules pot fer variar la pronunciació aïllada d'alguns sons, especialment en els límits de final de paraula. És el que es coneix com a *enllaços fònics* o *fonètica sintàctica*. A continuació, mostrem les realitzacions naturals d'estos enllaços, que considerarem les solucions recomanables. Cal advertir que, dins de les transcripcions, els accents secundaris es marquen amb accent greu, i els primaris, amb accent agut.

3.3.1. Contactes entre vocals

a) Fenòmens de diftongació:

En la frontera de paraules es consideren recomanables les diftongacions pròpies del valencià:

esta unitat [èstawnitát]

no ho du [nòwdú]

no hi havia [nòjavía]

b) Fenòmens d'elisió:

En els límits entre paraules, quan ens trobem dos vocals idèntiques, es pot suprimir una d'estes vocals:

entre els arbres [èntrelzáβres]

que el cotxe [kelkótʃe]

Si una de les dos vocals és tònica, se sol elidir l'àtona:

el que ha dit [elkàðít]

no es volen [nòzvólen]

una hora [ùnóra]

quina obra [kinóβra]

eixe home [èjʃóme]

que esperes [kèspéres]

a mà esquerra [amàskéra]

3.3.2. Contactes entre consonants o entre consonant i vocal

a) Fenòmens d'assimilació de sonoritat:

a.1) Les consonants oclusives finals *b/p*, *d/t*, *g/c* en posició final de paraula s'ensordixen totes: *tub* [túp], *Valladolid* [vaɫaðolít], *alberg* [albérk]. Ara bé, en la parla contínua, quan després hi ha una paraula que comença per una consonant sonora [b, d, g, v, z, dʒ, m, n, ɲ, l, ʎ, r, j, w], els sons oclusius esdevenen sons per assimilació a la consonant següent:

tub redó [tùbreðó]

sac marró [sàgmaró]

cap grandot [kàbgranðót]

cap iogurt [kàbjoγúrt]

Això no passa si la paraula següent comença per una consonant sorda o per una vocal: *sac tancat* [sàktancát], *grup antic* [grùpantík]. En este sentit, cal recordar també que els compostos que designen punts cardinals o procedència geogràfica també mantenen la consonant sorda: *nord-est* [nòrtést], *sud-americà* [sùtameriká].

a.2) Els sons finals fricatius i africats sords [f, s, ʃ, ts, tʃ] esdevenen sons quan la paraula següent comença per una vocal o per una consonant sonora:

fotògraf alemany [fotòɣravalemán]

les ganes [lezýánes]

peix adobat [pèjzəðoβát]

pots anar-te'n [pòdzanárten]

desig incomplit [dezidʒiŋkomplít]

El compliment d'esta assimilació de sonoritat permet el contrast entre sintagmes com:

les ales [lezáles]

les sales [lesáles]

els ous [elzósus]

els sous [elsósus]

uns astres [unzástres]

uns sastres [unsástres]

les eleccions [lezeleksjóns]

les seleccions [leseleksjóns]

b) El grup -nt

En el grup consonàntic final -nt, en paraules com ara *quant*, *sant* o *vint*, si la paraula següent comença per vocal, és preferible el manteniment de la -t final, encara que també és acceptable l'elisió a les zones en què és pròpia: *sant Antoni* [sàntantóni] o [sànantóni], *quant és* [kwàntés] o [kwànés], *vint actors* [vìntaktórs] o [vìnaktórs].

3.4. Remarques sobre la síl·laba tònica d'algunes paraules

a) Són paraules agudes:

fluor, futbol, hoquei, linier, Nobel, poliglòt, radar, Raimon, Tibet, tiquet, viking, xandall, xassís

b) Són paraules planes:

acne, aeròstat, atmosfera, biosfera, conclave, decalitre, dentífric, dinamo, exegesi, hidrosfera, interfon, karate, leucòcit, libido, magnetòfon, medul·la, míssil, rèptil, sinèrgia, termòstat, tèxtil

c) Són paraules esdrúixoles:

aurèola, Dàmocles, èczema, elèctrode, Hèlsinki, màrqueting, olimpíada, període, Sàhara

4. MORFOSINTAXI

Com a criteri general, tots els fenòmens relacionats amb la morfologia i la sintaxi tindran com a marc de referència les propostes gramaticals de l'AVL. No obstant, tenint en compte la complexitat de les situacions comunicatives amb què ens podem trobar, considerem convenient marcar les pautes estilístiques següents.

4.1. El gènere

4.1.1. El femení dels càrrecs i de les professions

Quan ens referim a dones que exercixen un càrrec o una professió, cal utilitzar la forma en femení. A tall d'orientació, i sense ànim d'exhaustivitat, en donem uns quants exemples:

advocat	advocada
agrònom	agrònoma
alcalde	alcaldessa
ambaixador	ambaixadora
àrbitre	àrbitra
arquitecte	arquitecta
banquer	banquera
bidell	bidella
biòleg	biòloga
botànic	botànica
científic	científica
cirurgia	cirurgiana
capatàs	capatassa
comediant	comedianta
comerciant	comercianta
comte	comtessa
degà	degana
dependent	dependenta
detectiu	detectiva
diplomàtic	diplomàtica
doctorand	doctoranda
enginyer	enginyera
escenògraf	escenògrafa
executiu	executiva
filòsof	filòsofa
físic	física
fotògraf	fotògrafa
geògraf	geògrafa

gestor	gestora
hematòleg	hematòloga
jutge	jutgessa (o la jutge)
lletrat	lletrada
magistrat	magistrada
majordom	majordoma
marí	marina
mecànic	mecànica
miner	minera
missatger	missatgera
músic	música
metge	metja (o metgessa)
notari	notària
pallasso	pallassa
pedagog	pedagoga
pediatre	pediatra
pedicur	pedicura
pèrit (o perit)	pèrita (o perita)
procurador	procuradora
psiquiatre	psiquiatra
químic	química
sacerdot	sacerdotessa
soldat	soldada
torero	torera
xòfer	xòfera

En canvi, altres són invariables i fan la distinció de gèneres per mitjà de l'article que els acompanya:

un astronauta	una astronauta
un atleta	una atleta
un auxiliar	una auxiliar
un bus	una bus
el cap	la cap
el comptable	la comptable
el conferenciant	la conferenciant
el cònsol	la cònsol
un dibuixant	una dibuixant
un edil	una edil

un espia	una espia
un estudiant	una estudiant
el fisioterapeuta	la fisioterapeuta
el forense	la forense
el geòmetra	la geòmetra
el guàrdia	la guàrdia
un guixaire	una guixaire
un intèrpret	una intèrpret
un maniquí	una maniquí
el model	la model
un ordenança	una ordenança
el pilot	la pilot
el policia	la policia
el tastavins	la tastavins
el xef	la xef

4.1.2. El sufix *-iste/-ista*

Si bé en la tradició recent del llenguatge escrit s'ha tendit a usar invariablement el sufix *-ista*, és també acceptable la variació del morfema de gènere, en què la terminació *-iste* marca la forma de masculí i *-ista* la de femení. No només és un tret lingüístic ben característic del valencià, sinó que, a més, és útil per a reforçar la perspectiva de gènere.

MASCULÍ	FEMENÍ
un artiste	una artista
un analiste	una analista
un maquetiste	una maquetista
un periodiste	una periodista
un sindicaliste	una sindicalista
un taxiste	una taxista

4.1.3. Paraules que canvien de gènere respecte del castellà

En valencià hi ha paraules que canvien de gènere que cal tindre en compte. Algunes es deuen a la influència del castellà; altres, a una interpretació incorrecta de les terminacions:

4.1.3.1. Masculines

els antípodes	el front
un avantatge	un interviu
el bacteri	els llegums

el compte	el lleixiu
el costum	els narius
el corrent	un orde
el deute	el pendent
els dies	el picaporta
el dot	el regle
el dubte	el senyal
un escafandre	el titella
els espinacs	el torticoli
un estratagema	

4.1.3.2. Femenines

les alicates	la frescor
una allau	una hemorroide
una anàlisi	la maratón
una àncora	la marjal
una andana	una olor
una au	les postres
la calor	la psicoanàlisi
la cercavila	la remor
la claror	la resta
la crep	la sida
la dent	la síndrome
la dita	la sucrera
una escorredora	la suor
una estrena	la verdor

4.1.3.3. Algunes poden ser masculines o femenines

un art	una art
un esplendor	una esplendor
un imperdible	una imperdible
el mar	la mar
el resplendor	la resplendor

4.1.3.4. Paraules que el gènere els canvia el significat

el capital	la capital
el canal	la canal
el còlera	la còlera
el delta	la delta
un editorial	una editorial
el fi	la fi
un orde	una orde
el paleta	la paleta

un planeta	una planeta
un part	una part
el pols	la pols
el post	la post
el salut	la salut
el terra	la terra

4.2. El nombre

4.2.1. Paraules acabades en -sc, -st, -xt i -ig

Com a norma general, a causa de la major facilitat de pronunciació i de l'extensió que han adquirit modernament, en els textos de la Corporació Audiovisual de la Comunitat Valenciana són preferibles les formes de plural en -os en les paraules que en singular acaben en -sc, -st, -xt i -ig.

discos	millor que	discs
gustos	»	gusts
textos	»	texts
rojos	»	roigs

Excepcionalment, cal considerar preferible la forma de plural en -s en la paraula *tests* (quan significa 'proves') per a diferenciar-la de quan té el significat de 'recipients d'obra', en què se sol usar majoritàriament *testos*.

4.2.2. Alguns noms acabats en -e àtona

En certes paraules acabades en -e àtona, com *home*, *jove*, *rave* o *marge*, cal usar la terminació -ns per a formar el plural.

hòmens	millor que	homes
jóvens	»	joves
ràvens	»	raves
màrgens	»	marges

4.2.3. Plural dels cognoms, llinatges i dinasties

Pel que fa a les dinasties, la pluralització és variable. En alguns casos és més habitual utilitzar la forma de plural, com en *els Àustries*, *els Borbons* o *els Trastàmars*, mentres que en altres és més corrent l'ús del singular, com en *els Borja*, *els Estuard*, *els Romanov* o *els Tudor*. En els textos escrits, convé usar sempre la forma més consolidada en la pròpia tradició lingüística.

Quant als cognoms, si s'utilitzen per a referir-se a diverses persones d'una mateixa família, la solució més habitual és mantindre invariablement la forma de singular: *els March, els Trénor, els Garcia, els Martí*.

4.2.4. Plural de les paraules compostes

4.2.4.1. Compostos soldats o units amb guionet

Farem el plural afegint una s al final de la paraula:

altaveu	altaveus
blanc-i-negre	blanc-i-negres
curtcircuit	curtcircuits
gira-sol	gira-sols
llargmetratge	llargmetratges
nou-ric	nou-rics
nouvingut	nouvinguts
pasdoble	pasdobles
pit-roig	pit-rojos
riba-roger	riba-rogers
vila-realenc	vila-realencs

4.2.4.2. Compostos amb dos noms separats

La marca de plural la tindrà la primera paraula i la segona es mantindrà invariable:

camió cisterna	camions cisterna
cotxe bomba	cotxes bomba
decret llei	decrets llei
hora extra	hores extra
pis pilot	pisos pilot
vagó restaurant	vagons restaurant

4.2.4.3. Compostos amb un nom i un adjectiu separats

El morfema de plural s'aplica als dos elements:

baix relleu	baixos relleus
guàrdia civil	guàrdies civils
polícia nacional	polícies nacionals

novel·la negra	novel·les negres
rata penada	rates penades
rellotge digital	rellotges digitals

4.2.5. En noms provinents d'altres llengües

Les paraules que són préstecs d'altres llengües, tant si estan adaptades ortogràficament com si mantenen la forma original, faran el plural seguint les solucions morfològiques habituals en valencià, evitant d'eixa manera les dificultats que comportaria formar en cada cas el plural segons les regles específiques de la llengua original:

aquellarre	aquellarres
currículum	currículums
espagueti	espaguetis
flaix	flaixos
ikastola	ikastoles
land	lands
leitmotiv	leitmotivs
míting	mítings
pírcing	pírcings
whisky	whiskys

En els casos en què el préstec s'ha introduït amb la forma originària de plural entre els especialistes d'un camp temàtic, es mantindrà la forma originària. En són un exemple termes musicals com ara *castrati* (sing. *castrato*) o *lieder* (sing. *lied*).

4.2.6. Paraules que en valencià solen ser singulars o plurals només

el Nadal	els escacs
la llevaneu	les estovalles
el gratacel	les postres

4.2.7 Abús del plural (distributiu)

Convé evitar els plurals innecessaris o que porten a error d'interpretació.

La riuà els ha canviat la vida (*i no*: La riuà ha canviat les seues vides)
 La riuà els ha inundat la casa (*i no*: La riuà ha canviat les seues vides)
 Els xiquets hauran de portar mascareta en el pati de l'escola (*i no*: Els xiquets hauran de portar mascaretes en els patis de les escoles)

4.3. Els determinants

4.3.1. L'article

4.3.1.1. Forma de l'article definit masculí

La forma *el* és actualment la solució general en valencià: *Vam deixar el cotxe en casa.*

No obstant, les formes *lo*, *los*, característiques d'alguns parlars (*lo cotxe*, *los carros*, *tot lo dia*), són acceptables per a marcar situacions comunicatives dels àmbits territorials a on són pròpies.

4.3.1.2. L'article neutre

En l'expressió oral espontània, se sol usar la forma *lo* amb una funció substantivadora i abstractiva. Actualment, després d'haver estat proscrit per la normativa gramatical per considerar que era un calc del castellà, l'ús d'este article es considera acceptable amb les funcions indicades. Per tant, en comunicacions de caràcter oral espontànies o escrits en què es fa o es representa un ús espontani del llenguatge, el seu ús és plenament acceptable. En escrits i orals de caràcter més formal, convé recórrer a altres solucions més consolidades en la tradició escrita, com les que s'apunten a continuació:

La lletjor i la bellesa són nocions estètiques que varien molt al llarg del temps.

Per ser **la solució més beneficiosa** per als fills dels litigants.

Es va perdre **la millor part** de la representació.

La veritat és que no es va fer cap acreditació.

Engendren una complexa simbiosi entre **l'antiguitat i la modernitat**.

És **molt rar** que encara no haja arribat.

Es van casar **pel procediment civil**.

El seu comportament no té cap justificació.

Ha dit **les mateixes coses de sempre**.

Espera que ara ve **la més bona**.

Lo lleig i lo bell són nocions estètiques que varien molt al llarg del temps.

Per ser **lo millor** per als fills dels litigants.

Es va perdre **lo millor** de la representació.

Lo cert és que no es va fer cap acreditació.

Engendren una complexa simbiosi entre **lo antic i lo modern**.

Lo rar és que encara no haja arribat.

Es van casar **per lo civil**.

Lo que ha fet no té cap justificació.

Ha dit **lo de sempre**.

Espera que ara ve **lo més bo**.

Ja saps que **totes les meues coses** són teues. Ja saps que **tot lo meu** és teu.

Ho faré **tan prompte com puga**. Ho faré **lo més prompte possible**.

4.3.2. Els demostratius

El valencià disposa de dos variants formals dels demostratius: les formes simples (representades en la forma de masculí singular per *este* i *eixe*) i les reforçades (*aquest* i *aqueix*). Les formes reforçades tenen una gran tradició literària, però les simples són des de fa segles les úniques formes vives en tot el territori valencià. Tenint en compte la realitat social i que és el model adoptat per l'Acadèmia Valenciana de la Llengua, amb l'objectiu de prioritzar la comunicabilitat cal usar sempre les formes simples.

L'obtenció d'este premi es consignarà en l'expedient acadèmic de l'alumne.
Podrà dur a terme totes les activitats que considere necessàries per a la realització d'eixe fi.

En tots els registres, s'usaran els determinants demostratius simples amb un sistema d'íctic de tres graus: *este* (proximitat), *eixe* (distància intermèdia), *aquell* (llunyania). Les formes del masculí singular *este* i *eixe*, davant d'una paraula que comença en vocal, tendixen a elidir la vocal final: *este home* (pron. [èstóme]), *eixe arbre* (pron. [èjǵábre]).

4.3.3. Els possessius

En el cas dels possessius tòncics, les corresponents formes femenines seran les següents: *meua*, *teua*, *seua*; *meues*, *teues*, *seues*.

4.3.3.1. Ús dels possessius àtons

Els anomenats possessius àtons (*mon*, *ma*; *ton*, *ta*; *son*, *sa*, per al singular, i les formes de plural corresponents: *mos*, *mes*; *tos*, *tes*; *sos*, *ses*, per al plural) tenen un ús restringit amb certs noms de parentiu, *casa* i *vida*.

La xiqueta anava acompanyada de son pare i de sa mare.
Els policies van entrar en sa casa.
En ma vida m'he rist més.

Els possessius àtons també són adequats en algunes fórmules de tractament, com ara *Sa Santedat*, *Sa Excel·lència*, *Ses Majestats*, *Sa Il·lustríssima*, *ses senyories*.

L'acte de concessió dels premis estarà presidit per Sa Majestat el Rei.

4.3.3.2. Abús dels possessius

És preferible ometre els possessius usats en referència a parts del cos, noms de parentiu o objectes pròxims quan la relació de pertinença amb el subjecte al·ludit és òbvia i no hi ha, per tant, cap possibilitat de confusió. El seu ús en estos contextos sol ser un calc de l'anglès o d'altres llengües del nostre entorn.

Vindrà amb la dona i els fills (*i no*: amb la seua dona i els seus fills)
La pilota li ha pegat al braç (*i no*: li ha pegat al seu braç)

Si no queda satisfet, li tornem els diners (*i no*: els seus diners)
He portat el cotxe al taller (*i no*: el meu cotxe)
Els afectats per la riuada ja poden tornar a casa (*i no*: a les seues cases)

Així i tot, convé actuar ponderadament en esta pràctica i evitar incórrer en una supressió exagerada del possessiu. Cal valorar en cada cas concret la seua utilitat i naturalitat. A continuació es donen alguns exemples correctes d'ús de possessius que ajuden a proporcionar unes guies de referència.

Els metalls reflectixen tota la llum que incidix sobre la seua superfície.
La Marina i les seues muntanyes són un gran pol d'atracció turística.
La lingüística històrica estudia l'origen de les paraules i la seua evolució en el temps.

4.3.4. Els numerals

4.3.4.1. Els cardinals

En el cas del numeral *dos*, és preferible usar-lo invariablement, sense distinció de gènere, tal com es fa en l'actualitat en tots els parlars valencians.

dos casos	dos cases
dos consellers	dos conselleres
dos hòmens	dos dones

Usarem també preferentment les formes dels numerals cardinals següents:

huit
huitanta
huit-cents
dèsset
díhuit
dènou o dèneu

Respecte al número 19, és preferible pronunciar-lo sempre [dénɛw]. També és preferible dir [sifánta] per a referir-se al número 60.

4.3.4.2. Els ordinals

D'acord amb l'ús espontani del valencià, per a indicar una referència d'orde, són preferibles les formes de base llatina que s'indiquen a continuació abans que les variants formades amb el sufix *-é/-ena*:

quint -a	millor que	cinqué -ena
sext -a	»	sisé -ena
sèptim -a	»	seté -ena
octau -ava	»	huité -ena
dècim -a		desé -ena

En la resta de numerals s'han d'utilitzar les variants formades amb el sufix *-é/-ena*: *onzé*, *dotzena*, *catorzé*, *vint-i-unena*, *trenta-dosé*, *quaranta-tresena*, etc., encara que en molts d'estos casos, de cara a aconseguir una expressió més natural, pot resultar preferible recórrer als cardinals, atorgant-los un valor d'ordinal.

l'article cinc

l'annex huit

l'apartat tretze

el trenta-tres aniversari

En el cas de *segon*, és acceptable en l'expressió oral usar-lo com a invariable.

en segon lloc

la segon volta

4.3.5. Els quantitatius

La quantificació exclamativa d'un nom en valencià se sol dur a terme amb *quin*, *quina*, *quins* i *quines*:

Quin fred que fa!

Quina barra que té!

Quins amics que tens!

Quines ganes tenia de vore't!

No s'ha de confondre el pronom *res* amb el quantitatiu *gens*:

No tardarà gens a tornar

4.3.6. Els indefinits

Els indefinits *cap* i *ningun* poden alternar sense restriccions en tots els registres comunicatius, tant en l'expressió oral com en l'escrita:

No té cap problema

No hi ha ningun problema

L'indefinit *altre* se sol usar sempre precedit de l'article indefinit:

Un altre tema que abordarem serà...

S'ha detectat un altre cas de violència masclista

Davant de noms incomputables usarem *gens*:

No té gens de consistència

No em fa gens de por

4.4. Els pronoms

4.4.1. Els pronoms forts i indefinits

Les solucions més adequades per als registres formals orals i escrits són: *nosaltres*, *vosaltres*, si bé en contextos informals o en situacions comunicatives en què es vullga reflectir el llenguatge espontani també es poden usar les formes *mosatros* i *vosatros*.

La forma *u* del pronom indefinit és la recomanada en les construccions impersonals en tots els registres: *Quan u té un accident no sap què fer*. Evitem l'ús de les formes arcaïques *hom* i *tothom*. Són millor les formes *algú*, *tots* i *tot el món*.

4.4.2. Els pronoms febles

a) Formes preferibles:

a.1) Les formes preferibles dels pronoms febles, tant en l'expressió oral com en l'escrita, són les proposades per la normativa de l'AVL:

Em pareix raonable.

Vullc casar-me enguany.

Et volia dir una cosa.

No vullc fer-te mal.

No es cansa mai.

No crec que pugui fer-se.

Ens va dir que vindria.

No ha volgut saludar-nos.

En el cas del pronom feble corresponent a la segona persona del plural, cal usar en tots els contextos, tant en l'expressió escrita com en l'oral, la forma plena *vos*:

Vos acompanye.

Vullc acompanyar-vos.

No vullc perdre-vos.

a.2) En els temps compostos, quan els pronoms de tercera persona adopten la forma femenina (*la, les*), es pot fer la concordança del participi amb el pronom feble, especialment en textos escrits:

Eixa situació econòmica, ja l'hem viscuda.

Les opcions de guanyar, les ha perdudes.

a.3) Cal conservar els usos normatius i tradicionals dels pronoms *en*, i *ho* en tots els registres:

En tinc dos.

Què vols? Ho vullc tot.

b) Formes acceptables:

En l'expressió oral, especialment en situacions a on prime l'espontaneïtat comunicativa, també són possibles davant d'un verb començat per consonant les formes plenes dels pronoms febles *me, te, se, ne*: *me pareix, te duc, se casa, se renten, ne tinc*.

La forma del pronom feble *mos* (equivalent a *ens/nos*) pot servir com a recurs per a marcar situacions comunicatives pròpies del llenguatge oral espontani.

Mos n'anem (pronunciat [monaném] *en lloc de ens n'anem*).

Anem-mos-en (pronunciat [anémon] o [móne], *en lloc de anem-nos-en*).

També tindrà un ús similar la reducció a *es* dels pronoms febles de primera i segona persona del plural:

Se n'anem (*en lloc de-ens n'anem*).

Se n'aneu (*en lloc de vos n'aneu*).

4.5. Els usos preposicionals

4.5.1. En les expressions locatives

Davant de referències locatives i noms de lloc, en valencià s'usa la preposició *a* per a indicar direcció o destinació:

Vaig a l'oficina.

Veniu a casa.

Hem anat a Utiel.

Volia viatjar a Alcoi.

En canvi, per a indicar situació, se sol usar majoritàriament la preposició *en*:

Està en el taller.

Treballa en la Universitat.

Viu en la casa del costat.

Crec que no es troba en casa.

L'he vist en el carrer.
Penja-ho en la paret.
Ho he llegit en un llibre.
Ho he vist en la televisió.
Ha plogut en tota la Comunitat Valenciana.
Ell viu en Alzira.

En este últim cas, davant de topònims amb valor de nom propi, també es pot usar la preposició *a*, sempre que no estiga acompanyat d'un complement:

Viu a Morella.
Té un apartament a Benicàssim.

Però:

En l'antiga Roma.
En la València medieval.
En l'Àfrica subsahariana.

Per a evitar dubtes, també farem servir preferentment la preposició *en*, en casos com els següents:

Pot crear problemes en l'Ajuntament.
El recàrrec s'aplicarà en els productes sanitaris, però no en els altres gastos.
Estaven cantant en la plaça.

4.5.2. En les expressions temporals

En les parts del dia es poden usar indistintament les preposicions *de* i *a*: *de (bon) matí / al matí, de vesprada / a la vesprada, de nit / a la nit, de matinada / a la matinada*. Però: *a migdia, a l'hora de dinar, a mitjan matí, a mitjan vesprada, a poqueta nit*, etc.

En contextos en què es vol reforçar l'espontaneïtat comunicativa, especialment en l'expressió oral, també es pot utilitzar la preposició *per* per a introduir les parts del dia: *pel matí, per la vesprada, per la nit*.

El nom dels mesos s'introdueix preferentment amb la preposició *en* sense determinant.

L'adquisició del nou immoble es feu en març de l'any passat.
S'espera que el concurs de trasllats es resolga en juliol.

Quan l'expressió està determinada per un complement que fa referència a un any concret, es prescindix de la preposició.

L'acte mencionat tingué lloc l'abril de 1991 [o bé: en abril de 1991].

El nom de les estacions s'introdueix preferentment amb la preposició *en*, seguida o no de l'article.

En estiu s'organitzarà un curset de reforç.
La reproducció d'esta espècie se centra en primavera.

Però si l'expressió està determinada per un any concret, s'omet la preposició.

L'estiu passat no es va fer el campionat.

L'hivern de 1917 va esclatar el conflicte.

Per a expressar l'any en què té lloc un esdeveniment, convé usar preferentment la preposició *en*, si bé també es pot fer precedir de l'expressió *en l'any* o, ometent la paraula *any*, amb la combinació preposició + article.

en 1970

en l'any 2021

en el 2017

Igualment, quan es fa referència a una data o a una part concreta d'un any, este pot anar precedit de la preposició *de*, seguida o no de l'article.

L'acte tingué lloc el 21 d'abril de [o del] 2023.

Benicarló, 19 de setembre de [o del] 2023.

4.5.3. Alguns casos de règims preposicionals

En construccions de règim preposicional amb subordinades substantives en infinitiu en què poden alternar diverses preposicions, és preferible optar en cada cas per la solució més natural segons les característiques concretes de cada verb:

El teu treball consistirà en preparar informes.

Estic molt interessat en participar en este projecte.

Pareix que es complaga en fer-lo patir.

Es recrea en reproduir la indumentària tradicional.

No es conformarà amb treballar d'auxiliar.

Comptava amb cobrar més diners.

No està d'acord amb incrementar el gasto d'esta partida.

Ens ha amenaçat amb contar-ho tot.

No crec que tarde molt a vindre.

S'ha afanyat a respondre.

Es veu que s'ha entretingut a tornar.

4.5.4. La preposició a + complement directe

Per a evitar confusions o possibles ambigüitats, és preferible usar la preposició *a* davant de noms propis de persona:

Hem vist a Miquel per l'Albufera

4.5.5. Usos de per i per a

Encara que l'ús de les preposicions *per* i *per a* pot arribar a tindre matisos molt subtils, en termes pràctics, respecte a les qüestions concretes que susciten dubtes quan es parla o quan s'escriu, cal tindre en compte que la preposició *per*, en general, s'usa per a introduir complements que indiquen la causa o el mòbil d'una acció, les carències o faltes d'alguna cosa, o per a denotar accions futures que estan pendents de realitzar-se, tal com s'indica en la casuística següent:

Per voler dir-li-ho tan delicadament, l'altre no es va sentir al·ludit.

L'han contractat per ser el millor en el seu camp.

Per no crear mal ambient, optà per callar.

El pitjor està per vendre.

Queden algunes places per cobrir.

En canvi, la preposició *per a* es fa servir amb complements que indiquen finalitat o destinació, en contextos com els que s'indiquen a continuació:

T'estaven buscant per a preguntar-te alguna cosa.

L'han contractada per a dirigir la investigació.

He vingut tan prompte com he pogut per a intentar ajudar-te.

Se'ls ha demanat que facen propostes per a superar la crisi de producció en què es troben.

És un requisit necessari per a optar a la plaça.

Ha oblidat les pastilles per a dormir.

No guanya prou diners per a pagar el lloguer.

4.5.6. Les preposicions baix, davall i sota

Les preposicions es regixen per un sistema d'oposicions que, vistes globalment, poden ajudar a assimilar el seu ús correcte. Així, en valencià l'ús de la preposició *baix* s'ha forjat en gran part per contrast amb els usos atribuïts a *dalt*. Es tracta, en els dos casos, de formes adverbials reconvertides en preposicions que han deixat d'usar-se en termes absoluts per a passar a indicar la posició relativa d'alguna cosa respecte a una altra que actua com a punt de referència (*baix* en el pla inferior i *dalt* en el superior).

Cal agarrar el camí que ix des de baix de la serra.

Des de baix de l'escenari les coses es veuen de manera molt diferent.

Per la seua banda, *davall* s'oposa semànticament a *damunt*. El seu significat, en principi, apunta a un contacte entre l'objecte al·ludit i aquell altre que servix de referència, encara que per extensió ha tendit a usar-se per a indicar una relació en què prima el sentit de la verticalitat en un eix imaginari traçat per la mirada del parlant.

El llençol de damunt i el de davall.

Passàrem la nit davall del pont.

Finalment, *sota* s'oposa a *sobre*. L'ús actual de la preposició *sota* en valencià és de caràcter exclusivament literari.

S'han rebel·lat perquè no volen viure sota la seua tirania.

4.6. Les conjuncions i altres connectors

Al marge del que preceptua, amb caràcter general, la normativa gramatical, cal tindre en compte les indicacions següents per a aconseguir una comunicació més eficaç i natural:

- a) D'acord amb l'ús oral valencià, la locució *per a que* és preferible a *perquè* per a expressar la finalitat o l'objecte d'una acció: *T'ho dic per a que estigues preparat.*
- b) La forma *mentres* és preferible a *mentre*: *Mentres no et diga una altra cosa, continua treballant en este tema.*
- c) L'expressió de la confirmació amb *sí* seguida d'una oració exigeix la presència de la conjunció *que*: *Sí que ho faré.*
- d) La locució *no obstant* s'usa per a introduir una idea que matisa, amb una idea contrària, el que s'ha expressat anteriorment: *M'han recomanat que no li faça cap pregunta; no obstant, si m'ho permet, m'agradaria que em confirmara una qüestió.* El seu ús pot resultar més natural, i per tant preferible en el llenguatge dels mitjans de comunicació, a *no obstant això* o *això no obstant*. Amb esta mateixa funció, cal evitar altres connectors de significat opac per a molts valencians, com *tanmateix* o *nogensmenys*.
- e) Per a indicar una relació causal, convé usar els connectors *perquè* o *ja que*, i evitar les formes arcaïques *car*, *puix* o *puix que*: *No he pogut arribar a temps, perquè hi havia un embós en la carretera.*

4.7. Algunes remarques sintàctiques més

- a) Per a expressar un matis d'inseguretat, formulant una idea probable, es pot recórrer tant a la perífrasi "*deure* + infinitiu" com als temps futur o condicional (segons que vaja referit al moment present o al passat): *Deuen ser les dotze. Serien les dos de la matinada quan tocaren a la porta.*
- b) Quan el verb *haver-hi* introduïx un sintagma de plural, d'acord amb l'ús oral espontani, és preferible fer la concordança en plural: *Hi havien molts hòmens en l'entrada de la fàbrica.* En contextos comunicatius en què es vullga reforçar l'espontaneïtat comunicativa, és acceptable l'ús pleonàstic del pronom *en*: *N'hi havien molts hòmens en l'entrada de la fàbrica.*
- c) Cal evitar l'ús del pronom *li* per a introduir el complement indirecte en casos com els següents:

L'informem que ha eixit una oferta fantàstica.

La mort del seu germà el va afectar molt.

Pentina-la tu, fes el favor.

- d) Cal evitar l'ús del gerundi per a introduir una oració subordinada que expresse una acció derivada com a conseqüència de l'oració principal:

Va tindre un accident i es va quedar paraplègic (i no Va tindre un accident, quedant-se paraplègic).

4.8. La morfologia verbal

4.8.1. Les formes personals

Partint del marc normatiu establert per l'Acadèmia Valenciana de la Llengua, convé usar les solucions més naturals per a la majoria dels valencians.

4.8.1.1. El present d'indicatiu

Com a forma general de la primera persona del present d'indicatiu dels verbs de la primera conjugació, cal usar les formes amb la desinència *-e*: *parle*. En la resta de les conjugacions, són preferibles les formes sense desinència: *perd*, *dorm*.

Les formes de la primera persona en *-o* són acceptables quan es vol posar de manifest la procedència geogràfica (com en el cas dels parlars septentrionals).

En verbs amb infinitiu acabat en *-aure* o *-eure* (com *caure*, *creure*, *jaure*, *traure* o *veure*), la primera i segona persones del plural es faran sense *i* antihiàtica: *caem*, *caeü*; *veem*, *veeu*.

Quant al verb *ser*, la segona persona del present d'indicatiu es farà sempre *eres*:

Tu ja eres vell.

4.8.1.2. Les formes dels incoatius

En tots els registres el present d'indicatiu dels verbs incoatius de la tercera conjugació adoptarà les formes amb les terminacions *-isc*, *-ixes*, *-ix* i *-ixen* en la primera, segona i tercera persones del singular, i la tercera del plural, respectivament: *patisc*, *patixes*, *patix*, *patixen*.

La marca patrocinadora vos oferix este programa.

Estes formes també es mantindran en la redacció de textos escrits tant en els emesos en la pantalla de la televisió (subtitulació, anuncis, etc.) com en el portal web (ràdio i televisió) i en les xarxes socials de la Corporació.

Per al present de subjuntiu, cal utilitzar les formes amb les terminacions *-isca* per a la primera i la tercera persones del singular, *-isques* per a la segona i *-isquen* per a la tercera del plural: *patisca*, *patisques*, *patisca*, *patisquen*.

4.8.1.3. Les formes de l'imperfet de subjuntiu

L'imperfet de subjuntiu adoptarà les formes amb les terminacions en *-r*. Així, en la primera conjugació, les terminacions seran *-ara*, *-ares*, *-ara*, *-àrem*, *-àreu*, *-aren*: *parlara*, *parlares*, *parlara*, *parlàrem*, *parlàreu*, *parlaren*.

En determinades circumstàncies, per raons d'adequació al context comunicatiu (procedència geogràfica de l'usuari), també són possibles les formes en -s/-ss-: *parlés/parlàs, parlesses/parlasses, parlés/parlàs, parléssem/parlàssem, parlésseu/parlàsseu, parlessen/parlassen*.

4.8.1.4. Les formes auxiliars del passat perifràstic

Per al passat perifràstic s'utilitzaran com a preferents les formes monosil·làbiques *vas, vam, vau* i *van*: *Vam anar al míting*.

També són acceptables les variants *vares, vàrem, vàreu, varen*.

4.8.1.5. Les formes del verb haver

Quan el verb *haver* actua com a verb auxiliar o modal, són preferibles les formes *hem* i *heu* com a primera i segona persones del plural del present d'indicatiu, davant de *havem, haveu*.

Per al present de subjuntiu són preferibles les formes *hàgem* i *hàgeu*.

4.8.1.6. Algunes consideracions sobre l'imperfet d'indicatiu

En registres formals, orals i escrits, verbs com *dir, fer, dur* i *riure*, i els verbs acabats en -*ure* (*caure, creure, jaure, traure* o *veure*), faran l'imperfet d'indicatiu amb la -i- semivocàlica: *deia, deies, deia, déiem, déieu, deien*.

4.8.1.7. Algunes remarques sobre el present d'indicatiu i de subjuntiu

En verbs de la tercera conjugació com *collir, cosir, cruixir, engolir* o *renyir*, són preferibles les formes velaritzades en la primera persona del present d'indicatiu i en les formes del present de subjuntiu: *cullc; cullga, cullgues, cullguen*.

Per una altra banda, en verbs irregulars de la segona i de la tercera conjugació com *vindre, tindre, conéixer*, etc., són plenament acceptables en tots els registres comunicatius, tant orals com escrits, les desinències en -*am, -au* per a la primera i segona persones del plural: *vingam, vingau*.

4.8.1.8. El verb voler

La forma preferent en tots els registres comunicatius, tant orals com escrits, de la primera persona del present d'indicatiu és *vullc*. En el cas del present de subjuntiu, esta preferència correspondrà a les formes *vullga, vullgues, vullga, vullguem, vullgueu, vullguen*.

4.8.2. Les formes verbals no personals

4.8.2.1. L'infinitiu

En relació amb els verbs que presenten l'alternança de les terminacions -*indre/-enir* en la forma d'infinitiu, cal utilitzar en tots els registres les formes acabades en -*indre*: *tindre, vindre, mantindre*, etc. No obstant, també són acceptables les formes en -*enir* (*tenir*,

venir, mantenir, etc.) quan reflectisquen en sèries de ficció la procedència de personatges de les àrees a on són habituals estes formes.

Per als infinitius que presenten l'alternança de les terminacions *-re/-er*, cal usar les formes acabades en *-re*: *caldre, doldre* o *valdre*.

Cal usar la forma *vore*, i no *veure*, així com les formes dels seus derivats (*entrevore, prevore*, etc.), en tots els contextos comunicatius, tant en l'expressió oral com en l'escrita.

4.8.2.2. El participi

En el cas dels participis d'alguns verbs de la tercera conjugació que presenten l'alternança de les terminacions *-it/-ert*, cal utilitzar en tots els contextos, tant en l'expressió oral com en l'escrita, les formes acabades en *-it*: *complit, establí, oferit, omplí*.

En el cas del verb *ser*, cal usar la forma *sigut* que és la més general del valencià. En aquells contextos en què siga convenient reforçar la naturalitat expressiva pot usar-se també la forma *segut*.

En el cas del verb *riure*, cal usar en tots els contextos la forma *rist*.

5. LÈXIC

5.1. Criteri general

Com a norma general, convé usar sempre, tant en l'expressió oral com l'escrita, les formes que, dins del marc normatiu establert per l'Acadèmia Valenciana de la Llengua, permeten establir una comunicació eficaç amb l'audiència. Així, amb valor d'exemple, són preferibles formes com *afonar, aladre, albelló, almorzar, agarrar, apegar, apretar, arrere, atifell, avant, bes, bresquilla, calfar, canella, carrera, cartó, castic, cementeri, cine, clòtxina, cosquerelles, despedir, desvanit, defendre, depòsit, disfrutar, ensenyança, escaló, espenta, estrela, faena, fardatxo, febra, forqueta, furgadents, galleta, gelós, hui, inclús, joguet, llanda, llavadora, llavaplats, llonja, mitat, mentira, menut, monyica, nano, orde, paréixer, palometa, peluqueria, pereta, quadro, tesor, timó, tio, trepa, vidriola, vivenda, xafar, xicotet, xuplar, etc.*

Les paraules marcades com a *col·loquials* en el *Diccionari Normatiu Valencià* poden resultar igualment útils en les labors comunicatives dels periodistes valencians. D'entrada, cal tindre en compte que, si estan en el diccionari, no són incorrectes; però, a més, s'ha de considerar que el seu ús no és necessàriament inadequat en l'expressió formal. A vegades es tracta simplement de paraules amb poca tradició en l'expressió escrita dels últims temps, però del tot habituals en el parlar de la majoria dels valencians, com és el cas de *agulletes, aixina, calentura, carinyós, conseguir, cridar 'telefonar', garaig, gavinet, giner, làmpara, llunt, madalena, mandonguilla, obedir, orige, paraigües, provessó, quarto, rabo, reixos, rellonge, retor, robo, tamany, xillar, xiste*; en altres casos, en canvi, poden tindre, efectivament, unes connotacions associades a certs contextos d'espontaneïtat expressiva, com *bicoca, birra, bòfia, bovo, canguelo, coco 'cap', cutre, escaquejar-se, espolsó, estomacar, estralejar, fantasmada, farra, flipar, friqui, fumeta, guiri 'estranger', litrona, manduca, mangar, mantàfula, marxós, matraca 'molèstia insistent', nàpia, passada 'cosa extraordinària', passó, patejar, pillo, poli, porega, punyeter, rellonge, samarro, sampar, teclós, tonto, vago, xitxo*. Cal valorar en cada cas la utilitat de cada variant, tenint en compte el conjunt de circumstàncies que intervenen en l'acte comunicatiu. Els matisos són importants, i cada programa té un format específic, que brinda unes possibilitats singulars. En qualsevol cas, no es pot perdre de vista en cap moment que la funció fonamental del periodista és transmetre informació transparent, de manera que resulte intel·ligible per al conjunt de l'audiència a què ens dirigim. Les paraules de significat opac bloquegen la funcionalitat comunicativa que ha de presidir l'activitat professional dels periodistes de la ràdio i la televisió valencianes.

5.2. Remarques

5.2.1. Paraules que presenten l'alternança a/e

En els verbs que presenten una alternança gràfica de *a* i *e* en el radical, així com en les paraules que en deriven, cal usar en tots els contextos les formes en *a*. Exemples:

arrancar	nadar
avançar	traure
llançar	xarrar

5.2.2. Paraules que presenten l'alternança e/o

En paraules com les que s'indiquen a continuació, que tenen una alternança gràfica, cal usar en tots els contextos la forma amb *e*. Exemples:

fenoll	redona
redó	renyó

5.2.3. Paraules que presenten l'alternança ø/r

En paraules com les següents, que presenten una alternança gràfica, cal usar en tots els contextos les formes sense *r*. Exemples:

alfàbega
murta
cartó

5.2.4. Paraules que presenten l'alternança -esa/-ea

Determinades paraules presenten una doble forma amb els sufixos *-esa* i *-ea*. En valencià, tant en la tradició literària dels escriptors clàssics com encara actualment en l'expressió oral de molts valencianoparlants, s'han usat majoritàriament les formes en *-ea*. Poden utilitzar-se, de manera coherent, unes formes o altres, però en aquells contextos en què prime la naturalitat expressiva, i molt especialment en els àmbits festius a on les denominacions de certs carrers estan plenament consolidades, com ara la *bellea del foc*, cal usar sempre les formes en *-ea*: Exemples:

bellesa	bellea
franquesa	franquea
gentilesa	gentilea
grandesa	grandea
maduresa	madurea
malesa	malea
naturalesa	naturalesa
noblesa	noblea
peresa	perea
pobresa	pobrea
riquesa	riquea
senzillesa	senzillea
vellesa	vellea

5.2.5. Paraules que presenten l'alternança -ement/-iment

Algunes paraules acabades amb el sufix *-ment* presenten normativament una alternança de la vocal precedent. En valencià, tant en la tradició literària dels escriptors

clàssics com encara actualment en l'expressió oral espontània de molts valencianoparlants, s'han usat generalment les formes en *-iment*. En el registre estàndard poden utilitzar-se, de manera coherent, tant unes formes com les altres, però en aquells contextos en què prime la naturalitat expressiva són preferibles les formes en *-iment*:

coneixement	coneiximent
creixement	creiximent
naixement	naiximent

5.2.6. Paraules que presenten l'alternança -ada/-à

En l'expressió oral espontània de la majoria dels valencians, les paraules acabades en la terminació *-ada* (com *vegada* o *ensalada*) se solen pronunciar emmudint la consonant [ð], i per tant com si estigueren escrites *vegà* o *ensalà*. Esta pronunciació és acceptable en aquells contextos de màxima naturalitat expressiva o en ficcions en què es vol imitar l'expressió col·loquial. En registres formals convé evitar este emmudiment, si bé és plenament acceptable en el cas d'algunes paraules que designen esdeveniments festius, plats típics o altres accions que han adquirit un valor de quasi nom propi, com les que s'indiquen a continuació, arreplegades en el *Diccionari Normatiu Valencià*:

albada	albà
apuntada	apuntà
arreplegada	arreplegà
cordada	cordà
cremada	cremà
dansada	dansà
despertada	despertà
disparada	disparà
entrada	entrà
fideuada	fideuà
filada	filà
mascletada	mascletà
mocadorada	mocadorà
plantada	plantà
riuada	riuà
xocolatada	xocolatà

5.2.7. Falsos sinònims

A vegades hi ha grups de paraules que no s'usen amb precisió. És el que es coneix com a *falsos sinònims*. N'apuntem uns quants:

aterrar: tocar terra
aterrir: infondre temor

cabdal: principal, primordial
cabal: volum d'aigua
caudal: de la cua o que hi té relació

compondre: produir una obra intel·lectual o artística
composar: imposar, especialment en l'àmbit del dret

conseqüentment: de manera conseqüent i lògica
consegüentment: per consegüent, per tant

desvelar: descobrir, revelar una cosa
desvetlar: llevar la son

doblar: duplicar
doblegar: fer que una cosa prengui una forma corba

enteniment: facultat de comprendre
entesa: fet d'entendre's amb algú

fi (el): finalitat
fi (la): final

lliurar: posar en mans, en poder d'algú
alliberar: salvar

medi: conjunt de circumstàncies que envolten un ser o una comunitat
mitjà: element que servix per a un fi determinat
mig: la mitat d'un tot
mitjà, -ana: igualment allunyat dels dos extrems
mitjana: quantitat obtinguda sumant diverses quantitats i dividint el total pel seu nombre

real: que té existència efectiva

reial: que té relació amb la reialesa (si bé cal tindre present que en molts topònims es preserva la forma *real* en este sentit, com *Vila-real*, *camí real*, *séquia real*)

recolzament: acció de descansar sobre un suport físic

suport: ajuda

tràfic: comerç o transport de mercaderies

trànsit: circulació de vehicles, moviment de persones

tràfec: assumpte que causa un desorde o un trasbals

5.3 Terminologia i neologismes

Els mitjans de comunicació han d'informar sobre camps temàtics ben diversos i a sovint de caràcter especialitzat i innovador. Açò comporta, per una banda, fer ús de les paraules específiques que designen estos camps d'especialitat (els termes) i, per l'altra, tindre recursos per a afrontar l'arribada de noves paraules que donen nom a conceptes nous (els neologismes).

5.3.1. Termes

Per a resoldre els dubtes derivats dels llenguatges d'especialitat (*abastiment en vol*, *acrobàcia aèria*, *carta de navegació*, *ajudant de càmera*, *animació electrònica*, *banda sonora original*, etc.), podem accedir al Portal Terminològic Valencià de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua: <https://www.avl.gva.es/lexicval/ptv>

5.3.2. Neologismes

Per a comprovar el grau d'acceptació de paraules que designen nous conceptes, a sovint manllevades d'altres llengües convé consultar el Portal Terminològic Valencià i el *Diccionari Normatiu Valencià*. (*aquaplaning* (hidroplanatge), *bullying* (assetjament escolar), *kàrting*, *càsting*, *mobbing* (assetjament laboral), *quarterback*, *dron*, etc.).

5.4 Falques lingüístiques o crosses

Les falques lingüístiques o crosses no són necessàries ni aporten res per a la comprensió del missatge, solen ser supèrflues i només servixen per a allargar el text. Així, tractarem d'evitar totes aquelles que solem usar simplement per hàbit o vici com *doncs*, *per cert*, *vullc dir*, etc.

5.5 Paraules o expressions que cal recuperar

L'aparador que oferixen els mitjans de comunicació moderns, especialment aquells que naixen amb una voluntat pública de manifestar una senya d'identitat, una manera de ser, una manera de vore el món, que moltes vegades es fa a partir de les paraules, és un

lloc especial per a recordar un determinat lèxic que per diverses raons va desapareixent de l'ús quotidià, bé perquè és poc conegut, bé perquè ha canviat la forma preferent o per qualsevol altra raó. És per això que oferim una llista de paraules valencianes que no podem oblidar. La Corporació pretén que estes paraules siguen conegudes per una àmplia majoria de gent a través de la programació, sempre que la comunicació siga clara o s'use per a donar a conèixer la riquesa lèxica dels pobles valencians que pot desaparèixer pel poc ús. Algunes d'estes paraules, que en molts contextos quotidians continuen tenint un ús prou viu, sovint queden relegades en l'ús mediàtic. Convindria fer un esforç per revitalitzar-les en els mitjans de comunicació valencians.

adés	abans
apagó	apagada
catxirulo	estel
eixanc	sambori
error	errada
fraula	maduixa
iaio, iaia	avi, àvia
llagostí	saltamartí
més o manco	més o menys
passacarrer	cercavila
primavera d'hivern	tardor
renoc	gripau
sacsar	sacsejar
tot lo món	tothom

6. TOPONÍMIA, ANTROPONÍMIA, GENTILICIS I NOMS PROPIS D'ENTITATS

6.1. Toponímia

La documentació relacionada amb aspectes de toponímia tindrà com a referents bàsics els enllaços següents:

- Corpus toponímic valencià
<https://geontv.gva.es/?locale=ca>
- *Criteris per a la fixació de la toponímia valenciana*
http://www.avl.gva.es/documents/31987/58581/MANUALS_03.pdf

Així com hem d'usar la denominació oficial de la Comunitat Valenciana, per a les províncies valencianes usarem sempre la denominació en valencià.

[S'activen les alertes en la província d'Alacant, en la de Castelló i en la de València.](#)

6.1.1. Municipis i entitats locals menors de la Comunitat Valenciana

En els textos escrits s'han d'utilitzar les denominacions oficials dels municipis valencians, que, pel seu caràcter canviant —ja que, en última instància, el nom depén de la iniciativa de cada consistori—, convé consultar periòdicament en l'adreça d'internet de l'AVL, a on, a més del nom oficial de tots els municipis, es pot trobar també el nom històric, el nom de la comarca, el codi INE, el gentilici i el predomini lingüístic del municipi segons la Llei d'ús i ensenyament del valencià, i inclús la seua pronunciació (útil per a l'expressió oral). S'han de respectar, especialment les denominacions oficials de poblacions de predomini lingüístic castellà com *Orihuela*, *Pilar de la Horadada*, *Segorbe*, *Tuéjar* o *Torre Vieja*.

www.avl.gva.es/municipis

6.1.2. Exònims i topònims d'altres llengües

Com a criteri general, cal utilitzar els exònims consolidats en la tradició valenciana. S'ha de tindre en compte que, en general, els països, els estats i la toponímia major (capitals, ciutats importants, alguns accidents geogràfics, etc.) solen tindre una forma tradicional adaptada. Valguen els exemples que se citen a continuació com a meres referències per a explicar la complexa casuística que regix l'ús dels topònims.

PAÏSOS

Anglaterra	i no	England
França	»	La France
Veneçuela	»	Venezuela

REGIONS

Andalusia	i no	Andalucía
---------------------------	------	---------------------------

Bàvia	»	Bayern
els Monegres	»	los Monegros

CIUTATS

Florència	i no	Firenze
la Corunya	»	A Coruña
Londres	»	London

ILLES I ARXIPÈLAGS

Còrsega	i no	Corsica
illes Fèroe	»	Færøerne
illes Canàries	»	islas Canarias

RIUS, SERRALADES I MUNTANYES

el Tàmesi	i no	el Thames
els Alps	»	els Alpi
l'Everest	»	Chomolungma

Si els topònims no tenen una denominació tradicional valenciana, anomenada genèricament exònim, cal respectar la forma de la llengua original, sense fer-ne cap adaptació.

Caracas

Ciudad Real

Liverpool

Sydney

6.2. Antroponímia

A l'hora de consultar els noms propis de persona el *Vocabulari de noms de persona: valencià-castellà, castellà-valencià* de l'AVL.

[Vocabulari de noms de persona - AVL](#)

6.2.1. Transcripció de noms d'alfabets no llatins

En el cas que es tracte de topònims o antroponims provinents de llengües que no utilitzen l'alfabet llatí (com el rus, el grec, l'àrab o el xinès), cal aplicar els sistemes de transcripció fixats en els *Criteris per a la fixació de la toponímia valenciana*, ja citat, de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua.

NOMS RUSSOS	NOMS GRECS
Bukharin	Akhinós
Txékhov	Amvrakikós
Mikhaïl	Méthana
Maksim	Xanthi
noms àrabs	noms xinesos
Maithalun	Xiamen
Dhinnaba	Tianjin
Xufat	Hangzhou
Abu Ghuix	Wuhan

6.3. Gentilicis

Podem trobar informació sobre com es denominen les persones d'una determinada localitat en el mateix enllaç de l'AVL citat per als noms oficials i en valencià dels municipis valencians:

[Municipis valencians i gentilicis AVL](#)

En cas de gentilicis d'altres poblacions, si no resulta natural la formació per mitjà de sufixos com *-eny* (*albaceteny*), *-és* (*congolés*), *-enc* (*londinenc*) o *-à/-ià* (*parmesà*), o no tenen una entrada en el *Diccionari Normatiu Valencià*, caldrà recórrer a la formació d'estos gentilicis amb l'estructura:

[els habitants de + topònim: els habitants d'Oviedo](#)

6.4. Noms propis d'entitats, organismes i esdeveniments

El fet d'informar sobre tot tipus d'activitats (política, societat, economia, cultura, esport, etc.) comporta haver de fer referència a una quantitat molt diversa d'entitats, d'organismes o d'esdeveniments:

[Consell de Seguretat de l'ONU](#)

[Dia Mundial contra el Càncer](#)

[Primavera Sound](#)

[Alts Forns de Biscaia](#)

[Barcelona Dragons](#)

[La Bohème](#)

[Servici de Recursos Humans](#)

7. CONVENCIIONS ORTOTIPOGRÀFIQUES

Els aspectes ortogràfics i tipogràfics, com ara alfabet, separació de síl·labes, accentuació, dièresi, guionet, apòstrof, majúscules i minúscules, abreviatures, símbols, marques tipogràfiques i signes de puntuació, seguiran les recomanacions generals indicades per l'AVL (vegeu l'apartat d'ortografia de la *Gramàtica valenciana bàsica*). Amb tot, considerem útil fer les remarques següents de caràcter escrit o oral.

7.1. Apostrofació

a) En paraules estrangeres:

Les paraules que en altres llengües comencen per una *h* aspirada [h], però que han sigut adaptades ortogràficament al valencià, seguiran les normes d'apostrofació convencionals, ja que la *h* generalment és muda:

l'hoquei d'haixix

Amb tot, en alguns casos de paraules adaptades s'ha mantingut la pronunciació aspirada de la *h*, i per tant no s'ha d'apostrofar:

la hansa el hàmmster
el hàndicap el hawaià
la henna el hòlding

Si no estan adaptades mantenen la *h* aspirada i no s'apostrofen:

el hacker de Hollywood
el hippy el hooligan

En les paraules no adaptades ortogràficament que comencen per una *s*- seguida de consonant, l'article *la* i la preposició *de* no s'apostrofen. En canvi, l'article *el* pot apostrofar-se o no.

de Smith
la Schola Cantorum
l'speaker o el speaker

b) En abreviatures:

Tant si són sigles com si són acrònims, l'apostrofació seguirà les normes generals d'acord amb la pronunciació corresponent:

l'NBA [lèneβeá]
l'FMI [lèfeemeí]
l'UJI [lúɟi]
la UEFA [lawéfa]
la UGT [laudɟeté]

c) En les xifres:

En les xifres romanes i en les àrabis se seguiran les mateixes regles d'apostrofació que si estigueren escrites en lletres:

l'1 de maig

l'XI Col·loqui Internacional de Periodisme

d) Davant de cometes o de cursiva:

Tant l'article (*el, la*) com la preposició *de* no s'apostrofaran quan la paraula que comença per vocal té un ús metalingüístic:

*Hi ha gent que parla de **excursus** sense saber què significa*

En la resta dels casos se seguirà el criteri general:

Han qualificat la seua intervenció d'«insòlita»

Del director d'El Padrí, ja no se'n recorda ningú

e) Davant de noms propis o de topònims no adaptats al valencià:

Se seguiran les regles generals de l'apostrofació si l'article forma part del nom propi o del topònim no adaptat:

És un producte d'El Corte Inglés

Han desaparegut tres quadros d'El Prado

En el cas del topònim, si és propi del valencià o està adaptat, caldrà, si és el cas, fer la contracció corresponent:

Per a la festa van anar al Campello

És una empresa dels Estats Units

7.2. Abreviacions i símbols

a) Sigles:

Cal recordar que la pronunciació de les sigles s'ha de realitzar d'acord amb la manera valenciana de pronunciar les lletres:

FBI (efe-be-i)

CNN (ce-ene-ene)

MP3 (eme-pe-tres)

IRPF (i-erre-pe-efe)

Quan les sigles no es pronuncien lletra per lletra, sinó que passen a pronunciar-se com una paraula, parlem d'acrònims. En estos casos, el resultat es pot escriure en majúscules o en minúscules:

MUVIM o Muvim

RENFE o Renfe

PRYCA o Pryca

Com a criteri general, no s'han de duplicar les lletres de les sigles per a formar el plural:

els EUA (i no els EEUU)

Amb tot, per tradició sí que es farà la duplicació en alguns casos com *JJOO* (Jocs Olímpics) i *CCOO* (Comissions Obreres).

En el cas de sigles lexicalitzades, es pot fer el plural afegint la marca de plural -s:

les ONGs

els PCs

Els noms propis, caldrà escriure'ls complets, i no amb les inicials, per a evitar errors o vacil·lacions en la interpretació de les sigles, si no és el cas que el personatge siga conegut per les inicials:

Josep Lluís Sirera (i no J. L. Sirera)

Però J. K. Rowling (Jota Ca Rowling)

b) Abreviatures de carrers, càrrecs, numerals, noms de persona, dies de la setmana, i símbols de mesures, pesos, quantitats, monedes, etc.:

Com a regla general, no farem servir les abreviatures ni els símbols en la redacció d'un text, si no és el cas que ho exigix la situació comunicativa o la limitació d'espai: en peus de foto, retolació televisiva, quadros sinòptics, quadros estadístics, taules, mapes o classificacions.

avinguda	av.
director	dir.
primer	1r
dilluns	dl.
quilòmetre	km
megabit	Mb
quilogram	kg
euro	€

7.3. Marques tipogràfiques

Les citacions textuais, caldrà escriure-les sempre entre cometes. En el cas de la marca tipogràfica de la cursiva, encara que estiga establida per les convencions, l'ús que se'n faça dependrà en última instància de les possibilitats tècniques dels formats gràfics: subtitulació, teletext, pàgines web, xarxes socials, etc.

8. CRITERIS DE TRADUCCIÓ: ASPECTES CULTURALS

Els referents culturals més generals que presenten problemes a l'hora de traduir són, entre altres, llocs específics d'alguna ciutat o d'algun país; aspectes relacionats amb la història, amb l'art o amb els costums d'una època determinada (cançons, literatura, conceptes estètics); personatges molt coneguts en una societat; la mitologia; la gastronomia; les institucions; les unitats de mesura, de pes o de moneda, etc. És a dir, tots els elements que fan que una societat es diferencie d'una altra, que cada cultura tinga una idiosincràsia. El problema principal que planteja la traducció dels noms d'estos elements és si s'han de mantindre o és millor fer-ne una adaptació. Les solucions poden variar en funció del context en què apareixen, ja que este ajuda a superar els problemes de comprensió; en altres ocasions, si la cultura d'arribada compartix referents amb la de partida, les diferències es reduïxen. També és possible que, a causa de la situació cultural d'alguns països respecte d'altres, societats com ara la nord-americana o les dels principals països europeus siguen molt conegudes per altres cultures, i això facilita la comprensió de certs referents culturals. Segurament, molts europeus no saben el nom que rep la moneda marroquina, què és la fideuà o qui és Fofó. Però tots saben què és un dòlar, una hamburguesa, un McDonald's o qui és David Beckham.

8.1. Noms propis

Ens trobem davant d'un recurs lingüístic molt complex. A primera vista, el presumpte caràcter referencial i sense càrrega semàntica addicional fa pensar que els noms propis no s'han de traduir o que són intraduïbles (al marge de l'adaptació fonètica i gràfica corresponent). La realitat és ben diferent, ja que poden aplicar-se tècniques de traducció molt distintes: no-traducció, transposició o transcripció, traducció literal, adaptació parcial, substitució, adaptacions ideològiques, neutralitzacions, glossa extratextual o intratextual (explicitació, explicació), naturalitzacions (domesticacions), creacions discursives, omissions o creacions autònomes. En tots els casos, la solució final dependrà del context, del gènere i de la modalitat de traducció.

8.1.1. Antropònims

Com a norma general, cal fer una primera distinció entre noms propis de personatges contemporanis i noms propis de personatges històrics o de ficció.

8.1.1.1. Personatges contemporanis

Pel que fa als noms dels personatges contemporanis, els noms de persona no es tradueixen i, a més, s'han de respectar les grafies de les llengües originals en el cas de les que fan servir l'alfabet llatí. Exemples: *Xabier Arzalluz*, *Angela Merkel*, *Giulio Andreotti*, *Mário Soares* o *Maria Luís Albuquerque*. En altres casos s'han de seguir les normes generals de transcripció gràfica. Per exemple: *Iàsser Arafat*, *Vladímir Putin*, *Mahmud Abbàs*, *Anna Politkóvskaia*, *Deng Xiaoping* o *Nikos Xydakis*.

S'ha de parar atenció als noms de personatges contemporanis que, durant un temps, sí que es van traduir, però ara no perquè els criteris de traducció actuals recomanen deixar

en la forma original: *Johann Sebastian Bach, Karl Marx, Alexander Fleming* o *Jules Verne*, per exemple.

Tampoc s'han de traduir els noms de tribus urbanes: els escriurem amb majúscula si fem referència al nom del grup (*els Latin Kings, els Ñetas*) i amb minúscula si es tracta dels individus que en formen part (*un black panther, un mara*).

Tot i això, hi ha una sèrie de noms que segueixen una tradició de traducció que cal respectar. Alguns dels exemples més habituals són els noms de membres de la reialesa (*la reina Beatriu d'Holanda, la reina Letícia, el rei Felip VI* o *el príncep Carles d'Anglaterra*) o de dinasties (*els Borbons, els Habsburg* o *la Casa d'Alba*). No es traduïxen els noms que no tenen equivalent en valencià (*Svend de Dinamarca*) o els noms dels cònjuges dels descendents reials, si no tenen títol de príncep o princesa o si no provenen de famílies reials (*Iñaki Urdangarin, Philippe Junot*). També es traduïxen sempre els noms de papes i màximes jerarquies eclesiàstiques cristianes, especialment si es presenten amb els ordinals típics de les dinasties, i els noms de santes i de sants: *el papa Joan XXIII, el papa Francesc; el patriarca de Constantinoble, el patriarca ecumènic Bartomeu; santa Teresa de Lisieux, sant Felip Neri*.

8.1.1.2. Personatges històrics i llegendaris

Com a norma general, no s'han de traduir si no tenen tradició en valencià: *Chrétien de Troyes, William Shakespeare*. Hi ha noms que es van traduir en algun període, però que ara hem recuperat sense la traducció: *Thomas More*, per exemple.

Amb caràcter genèric, s'han de traduir els noms de personatges històrics clàssics o medievals (reals o de ficció): *Plató, Penèlope, Maria de França, Maimònides, Heròdot, Galileu, sant Joan de la Creu, Ticià, Dant, Maquiavel, don Quixot, Gàndalf, Guillem Tell, Otel·lo*. També les divinitats i personatges mitològics: *Neptú, Apol·lo, Cal·listo, Tetis, Hèrcules, Bel·lona*.

Com a recomanació general, quan ens trobem documentals històrics o pel·lícules amb protagonistes que tenen estes característiques, s'ha de garantir, en primera instància, la versemblança del text i anar combinant solucions diverses: *sa majestat / la reina Elisabet/Elizabeth*, etc.

Els noms propis que tenen un valor afegit (connotatius) s'han de traduir sempre. Això passa de forma molt especial en el cas dels malnoms o sobrenoms: *Bola de Greix (Boule de Suif), la directora Mesquelpom (Principal Waxelplax), Metxa Curta (Short Fuse), la Fada de les Dents (Tooth Fairy), Quim Aiguacau (Stormy Rains)*. Es poden donar excepcions en cas de noms molt coneguts ja en l'original o en la traducció al castellà (per proximitat al valencià i context) o que tenen ja una infraestructura comercial al seu voltant: *Spiderman, Batman*, etc.

8.1.1.3. La pronunciació dels antropònims

Com a criteri general, es respectarà el nom tal com el diu la mateixa persona (si una persona es fa dir *Jaime*, no es canviarà per *Jaume*). En la pronunciació de noms (o cognoms) de persona d'altres llengües, s'ha de respectar la fonètica de la llengua original, però sense que faça l'efecte que estem canviant de llengua (amb sons habituals per als valencians): *Jaime* [xájme], *López* [lópeθ], *Peter* [píter], *John* [dʒón].

Quant als noms de personatges històrics del nostre àmbit lingüístic, els pronunciarem en valencià: *Vicent Blasco Ibáñez*, *Joaquim Sorolla*, etc.

8.1.1.4. Els noms dels fenòmens meteorològics

Com a criteri general, s'ha de respectar el nom que tenen els fenòmens meteorològics. Resulta molt útil la consulta de l'Organització Meteorològica Mundial:

<https://public.wmo.int/es>

En el cas dels huracans, els noms ja estan estipulats seguint una ordenació predeterminada i, encara que van modificant-se, sempre mantenen el nom inicial: *l'huracà Noel*, *l'huracà Katrina*.

8.1.2. Topònims

Com a recomanació general, apliquem els criteris següents:

- a) Utilitzarem les formes oficials dels municipis valencians, que es poden consultar en la pàgina web de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua (<www.avl.gva.es>, opció Els pobles valencians), a on trobarem el nom oficial, el nom en valencià, el gentilici i el predomini lingüístic del municipi segons la Llei d'ús i ensenyament del valencià.
- b) En cas de topònims amb més d'una denominació oficial i que no tenen una forma tradicional en valencià, és recomanable donar preferència a les formes pròpies de cada territori.
- c) En el cas d'exotopònims, cal utilitzar la forma adaptada, que es pot consultar a través del gentilici en l'AVL.

S'han de respectar els noms de lloc de fora que tenen una forma tradicional en valencià: *Aquisgrà*, *Estrasburg*, *Algèria*, *Alger*, *Llemotges*, *Liorna*, *Moscou*, *Canes*, *Logronyo*, *Terol*, *Saragossa*, *Múrcia*, *Conca*, *el Marroc*, *la Terra del Foc*. Hi ha casos, però, que mantenen la forma original: *Buenos Aires*, *Los Angeles*, *Alcázar de San Juan*, *Civitavecchia*.

8.1.2.1. Accidents geogràfics

Com a criteri general, traduirem el genèric del topònim d'accidents geogràfics (caps, badies, illes, estrets, golfs, parcs, deserts, etc.) i traduirem, o no, el topònim segons que tinga forma tradicional en valencià o no. Exemples: *les muntanyes Rocoses*, *el golf de Biscaia*, *les illes Malvines*, *el llac Victòria*, *els alts del Golan*, *l'estret dels Dardanels*, *el cap de Bona Esperança*, *el parc de Doñana*, *el cap d'Hornos*, *l'illa d'A Toxa*, *el desert del Kalahari* o *el riu Guadalquivir*.

Quan per tradició s'ha lexicalitzat el genèric amb el nom propi, el topònim no es tradueix: *Mont-Saint-Michel, Rift Valley, Salt Lake, Coney Island, Grand Canyon, Long Island, Sierra Morena, Picos de Europa, Río Bravo, Sierra Nevada*.

8.1.2.2. Toponímia urbana

Com a criteri general, es tradueixen els espais que tenen una denominació descriptiva i una equivalència tradicional en valencià.

8.1.2.2.1. Auditoris i sales de concerts

Seguint el criteri general, tindrem: *Auditori de la Filharmònica de Berlín (Berliner Philharmonie), Auditori Isaac Stern (Stern Auditorium) o Òpera de París (Opéra de Paris)*.

Però no és recomanable traduir denominacions que ja estan consolidades en la llengua original, com ara: *la Royal Opera House* (Londres); *el Carnegie Hall, el Madison Square Garden, el Metropolitan* (Nova York); *el Konzerthaus* (Viena); *el Mègaron* (Atenes); *el Moulin Rouge* (París), o *el Théâtre Capitoile* (Quebec).

En alguns casos, les denominacions originals amb *hall* i *hallen* conviuen en les traduccions amb la paraula *sala*: *Royal Albert Hall / Sala Royal Albert* (Londres), *De Hallen Amsterdam / Sala Amsterdam*.

8.1.2.2.2. Teatres, museus i cines

Se solen traduir els llocs amb denominació molt descriptiva, com ara *Museu Americà d'Història Natural (American Museum of Natural History)*.

Com a criteri general, si la denominació inclou un nom propi, només en traduïm la part genèrica: *Museu Marmottan Monet (Musée Marmottan Monet), Teatre del Festival de Bayreuth (Bayreuther Festspielhaus) o Museu del Louvre (Musée du Louvre)*.

Trobem algunes excepcions quan es tracta d'institucions molt conegudes en la llengua original: *National Gallery*.

Quan la denominació inclou topònims o antropònims amb tradició de traducció, seguim la norma general: *Gran Teatre de l'Havana (Gran Teatro de La Habana), Museu Reina Sofia (Museo Reina Sofía)*.

8.1.2.2.3. Camps d'esports, places de bous, etc.

Una vegada més, el criteri general indica que traduïm la part genèrica de la denominació, molt especialment quan parlem de *palau d'esports, plaça de bous, pavelló, estadi*, etc. Per exemple: *plaça de bous de la Real Maestranza de Sevilla (plaza de toros de la Real Maestranza de Sevilla), palau d'esports de Gijón (palacio de deportes de Gijón), pavelló esportiu Tiszaligeti (Tiszaligeti Sportsarnok), estadi Newlands (Newlands Stadium)*.

En alguns casos, coexistixen o alternen les formes original i traduïda: *Stade de France / Estadi de França, Estádio da Luz / Estadi de la Llum, Cape Town Stadium / Estadi Ciutat del Cap*.

8.1.2.2.4. Barris, places, carrers i altres vies públiques

Com a criteri general, es recomana mantindre el nom propi i traduir la part genèrica del lloc esmentat: *barri de Chueca de Madrid, plaça de l'Étoile de París, carrer de Mercaderes de Pamplona, parc de María Luisa de Sevilla, passeig de La Castellana de Madrid, plaça de San Marco*, etc.

Tot i això, hi ha denominacions fixades per l'ús que cal respectar: *Camps Elisis de París, Quinta Avinguda de Nova York*. Però també hi ha exemples en què es manté el nom original complet: *la Carrera de San Jerónimo o Paseo de Recoletos*, a Madrid; *Trafalgar Square o Downing Street*, a Londres; *Faubourg de Saint-Honoré o Quai d'Orsay*, a París; *Central Park o Wall Street*, a Nova York; *Via Veneto*, a Roma, o *Alexanderplatz*, a Berlín.

8.1.2.2.5. Monuments, espais i edificis singulars

S'han de traduir els noms que tenen un ús tradicional en valencià: *la Gran Muralla, el Mur de les Lamentacions, el Kremlin, la Capella Sixtina, l'Estàtua de la Llibertat, l'Arc de Triomf, el Palau d'Hivern, la Torre de Londres, les Torres Bessones*, etc.

Però no s'han de traduir els noms ja fixats per l'ús o que no tenen un equivalent clar: *Puerta del Sol, Torre del Oro, Piccadilly Circus, Big Ben, London Eye, Fontana di Trevi, Empire State Building, World Trade Center Barcelona*.

8.1.2.3. La pronunciació dels topònims

Els topònims de fora, però que tenen una forma tradicional valenciana, s'han de pronunciar seguint el sistema fonètic valencià. Els que no tenen una forma en la nostra, s'han de pronunciar en la llengua original, seguint les característiques bàsiques i l'accentuació de l'original, però sense arribar a reproduir aspectes fonètics que no són propis del valencià, com per exemple las nasalitzacions o les guturalitzacions.

8.1.3. Entitats i institucions públiques, i altres sense finalitat de lucre

Quan parlem d'entitats i institucions de caràcter públic, el criteri general és el de traduir-les al valencià: *Assemblea de Madrid, Parlament britànic, Organització de les Nacions Unides, Comissió Europea, Delegació d'Hisenda, Ministeri d'Economia, Tribunal Superior de Justícia, Tribunal de Comptes Europeu, Guàrdia Civil, Organització Europea per a la Recerca Nuclear, Universitat de Harvard, Federació Espanyola de Municipis i Províncies*.

També apareixen generalment traduïdes les entitats sense finalitat de lucre i les institucions religioses: *Pallassos sense Fronteres, Món Obert, Associació Amics de les Brigades Internacionals*.

Moltes voltes, les denominacions estan formades per un genèric, que es tradueix, i un nom propi, que, generalment, no s'ha de traduir: *Reial Acadèmia de Belles Arts de San Fernando, Hospital Clínic Universitari de Santiago, Universitat Carlos III de Madrid, Centre Universitari de Luxemburg, Hospital Virgen de la Salud de Toledo*.

A pesar d'este criteri general, quan els centres o les institucions tenen una rellevància molt destacada, ens trobem amb traduccions ja fixades per l'ús: *Hospital del Mont Sinaí, de Nova York (Mount Sinai Hospital)*.

Però també ens trobem amb una sèrie d'institucions i òrgans de gestió que no tenen tradició de traducció: *Xunta de Galícia, Ertzaintza, Scotland Yard, National Geographic Society, Greenpeace, London School of Economics, Save the Children* o *Medicus Mundi*.

8.1.4. Equips esportius

En el cas dels esports més populars, fonamentalment el futbol, si són equips estrangers, el criteri general és traduir el topònim o gentilici que forma part del nom de l'equip, seguint la forma tradicional generalitzada o els criteris generals de la traducció de topònims: *Steaua de Bucarest, Dinamo de Moscou, Bayern de Múnic, Olympique de Lió, París Saint-Germain*.

En cas d'equips espanyols, els direm en la forma generalitzada i tradicional que s'ha adoptat entre els usuaris: *Alabés, Saragossa, Reial Madrid, Atlètic de Madrid*. Però: *Rayo Vallecano, Deportivo de la Corunya*.

Quant als equips valencians, els anomenarem en valencià, a excepció d'aquells clubs que demanen explícitament i formalment ser tractats com a marca, com és el cas de: *Club Deportivo Alcoyano, Club Deportivo Eldense* o *Villarreal CF*.

En altres esports més minoritaris, o en el cas dels equips que no contenen topònims o gentilicis, el criteri general és el de mantindre la forma de l'original: *Real Canoe Natación Club* (waterpolo), *Nettuno* (beisbol), *Estudiantes* (bàsquet), *Buffalo Bills* (futbol americà), *All Blacks* (equip de rugbi de Nova Zelanda). Però: *València Basket* (bàsquet).

Quan els noms de l'equip inclouen el nom dels patrocinadors, estos tampoc es tradueixen: *Unicaja* (bàsquet), *Ríos Renovables* (futbol sala), *Frigoríficos Morrazo* (handbol).

8.1.5. Partits polítics i sindicats

El criteri general que utilitzen tots els mitjans de comunicació és el de traduir el nom dels partits polítics i sindicats. En este sentit, parlarem de *Comissions Obreres, Solidaritat, Unió General de Treballadors, Partit Socialista Europeu, Partit Comunista Francés, Esquerra Unida, Podem, Partit Popular, Lliga Nord, Moviment 5 Estrelles, Ciutadans, Els Verds, Front Nacional, Partit Pirata, Iniciativa Feminista* o *Front Polisario*.

Però també hem de ser conscients que hi ha denominacions que es mantenen invariables: *Compromís, Euskadiko Ezquerria, Manos Limpias, Fuerza Nueva, Herri Batasuna, Sinn Féin, Fianna Fáil, Vlaams Blok, Forza Italia*.

Quan els partits estan conformats per corrents o tendències internes, estes també s'han de traduir: *Esquerra Socialista, Ara en Comú*.

A vegades, la llengua servix per a distingir entre l'àmbit autonòmic i l'estatal d'un partit polític: *Podem* i *Podemos*.

8.1.6. Jornades, simposis, trobades, fires i congressos

Es recomana la traducció de les trobades científiques, culturals, empresarials, etc., quan es tracte de denominacions descriptives: *Saló de l'Ensenyança, Saló del Còmic, Sónar de Dia, Sónar de Nit, Convenció Internacional del Tatuatge, Saló Nàutic Internacional, Saló del Manga, Jornades Internacionals de Traducció, Expojove, Fira de l'Automòbil, Fira Congrés Expojoc, Ecofira*.

Podem trobar excepcions en els casos d'absència de tradició en valencià, en els acrònims o en cas que la denominació funcione com una marca internacional: *Mobile World Congress, Arenal Sound, Doctor Music Festival, Arco, World atm Congress (WATMC), Free from Food Expo, European Congress of Osseointegration (EAO), MOMAD Shoes, Expolangues, Intergift, Bisutex, Juvenalia, Almoneda Navidad, unigolf, fitur, cevisama*.

8.1.7. Denominacions vinculades als sistemes jurídics i administratius

Com a criteri general, els traduïm sempre al valencià:

- a) Lleis: *Llei de pressupostos, Llei orgànica per a la igualtat efectiva entre dones i hòmens, LOMLOE (Llei orgànica de modificació de la Llei orgànica d'educació), Llei orgànica de finançament de les comunitats autònomes, Llei de la dependència, Llei general de sanitat, Llei Toubon*.
- b) Declaracions: *Declaració Universal dels Drets Humans, Declaració Universal dels Drets de l'Infant*.
- c) Tractats: *Tractat de París, Tractat de Versalles, Protocol de Minsk, Tractat de Fort Laramie, Tractat d'al-Hudaybiyya, Acords de Lomé, Pau de Càrlies*.
- d) Decrets: *Decret de Nova Planta, Decret de simplificació administrativa*.
- e) Altres documents administratius i jurídics: diaris oficials, circulars, ordenances, ordes ministerials, normes, actes, resolucions, decisions, informes, memòries, sentències, provisions, testaments, interlocutòries, denúncies, recursos, escrits de les parts, escrits de proposicions de proves, certificats, convocatòries de reunió, autoritzacions, testimonis, dissolucions de comunitats, poders, declaracions d'obra nova, capítols matrimonials, compravendes, etc. Exemple: *Sentència del Tribunal de Justícia de la Unió Europea*. En canvi, no traduirem publicacions consolidades com *Boletín Oficial del Estado (BOE)*.
- f) Documents pontificis: cartes encícliques, epístoles, constitucions apostòliques, exhortacions apostòliques, butles. Exemple: *Déu és amor. Carta encíclica. Benet XVI*. En alguna ocasió, el document manté la denominació llatina original: *Motu Proprio*, etc.

Per una altra banda, els càrrecs i els tractaments associats amb sistemes polítics, jurídics i administratius s'han de traduir sempre: *monsenyor, degana, president, delegat del govern, cancellera*, etc. Si es dona el cas que hi ha càrrecs polítics que no tenen equivalents literals, caldrà determinar quina és la correspondència adequada. Exemple: *ministre d'Assumptes Estrangers (Secretary of the Department of State of the United States)*, encara que es pot traduir literalment com a *secretari d'Estat*.

8.1.8. Mitjans de comunicació

Com a criteri general, els noms de cadenes de televisió, emissores de ràdio, diaris, revistes, etc., no s'han de traduir, excepte que siga el mateix mitjà de comunicació el que decidisca tindre noms diferents en funció de la llengua en què arriba al destinatari (*¡Hola!, Hello!*). En estos casos, si no hi ha una versió en valencià, utilitzarem la forma de la publicació que s'estiga citant.

Seguint el criteri general, sempre escriurem i direm: *Disney Channel, Univisión, Canal Sur, Al Jazeera, Fox News, Galavisión, France Info, La Cinq, Das Erste, Die Welt o Frankfurter Allgemeine Zeitung, Correio da Manhã, Corriere della Sera, Attiki Press.*

S'ha de recordar que els mitjans que tenen una sigla com a nom s'han de pronunciar amb la fonètica valenciana: *BBC* (be-be-ce), *CNN* (ce-ene-ene).

Si fem referència a publicacions periòdiques, tampoc es traduïxen:

The New York Times, The Huffington Post, Le Canard Enchaîné, L'Équipe, Le Monde Diplomatique, Charlie Hebdo, Le Figaro, El Mundo, Egunkaria, Nature, National Geographic, The Times, The Sunday, Mundo Deportivo, Meridiano, Jara y Sedal, etc.

Respecte de les emissores de ràdio, seguim el mateix criteri: *Los 40 Principales, Onda Cero, Kiss FM, Radio Nacional, M80 Radio, Radio City, Absolute Classic Rock, France Bleu, Skyrock.*

8.1.9. Els noms comercials, i els de caixes i bancs

Cal diferenciar entre els noms propis i les denominacions genèriques. Els primers s'han de preservar en la llengua original (*El Corte Inglés*), mentres que, quan hi ha una part del nom que és genèrica, esta part sí que es pot traduir (*Ileixiu Estrella, magatzems Harrods*).

En general, els noms d'empreses que corresponen a marques registrades no s'han de traduir. Això també és freqüent en el cas de les entitats financeres: *Deutsche Bank, Société Générale de Banque, Crédit Lyonnais, Caisse d'Épargne, Ibercaja, Kutxabank.*

Però hi ha una sèrie d'empreses públiques i de servicis, així com d'entitats financeres, el nom de les quals sí que té traducció: *Banc d'Espanya*. Els òrgans de gestió de les empreses sempre es traduïxen: *Àrea de Recursos Humans del Deutsche Bank, Departament de Vendes de Zara.*

En el cas dels noms propis dels vehicles, com a criteri general, es traduïx el genèric, però no el nom propi: *la sonda Pioneer, el pesquer Amparo, el transbordador espacial Discovery, el submarí Ictíneo, la fragata Cristóbal Colón, el portaavions USS Gerald R. Ford, l'avió Air Force One.*

8.1.10. Operacions o casos militars, policials, polítics i científics

S'han de traduir sempre les referències a les operacions vinculades al trànsit: *operació eixida, operació tornada.*

Sobre les operacions o casos militars i policials, en els textos informatius se sol traduir el nom de l'operació quan té una denominació molt descriptiva o quan pot facilitar la comprensió per part del destinatari: *operació Tempesta del Desert*, *operació Llibertat Duradora*, *operació Barba-roja*, *operació Galàxia*, *operació Lleó Marí*, *cas ERO d'Andalusia*.

En els casos en què el nom de l'operació té un nom propi, es mantindrà i únicament es traduirà el genèric: *operació Lezo*, *operació Opson*, *operació Cauldron*, *operació Iskra*, *cas Gürtel*.

En altres casos, l'ús ha fixat la forma en una llengua determinada, que s'ha de respectar: *operació Lionfish II*, *operació Overlord*, *operació Ogro*.

En els casos de gèneres de ficció, la decisió dependrà de l'objectiu de l'original: si té una intenció lúdica o té alguna connotació, caldrà fer la traducció corresponent del nom.

8.1.11. Premis

El criteri més general és el de traduir sempre els noms dels premis: *Premis Nacionals de Traducció*, *Premis Globus d'Or*, *Premis Princesa d'Astúries de Comunicació i Humanitats*, *Premi Nacional de Cinematografia*, *Premis Os d'Or*, *Premis Lleó d'Or*, *Premis Palma d'Or*, *Premi Nobel de la Pau*.

En molts casos, mantenen el nom propi amb què es designen, de forma invariable, o mantenen la denominació original perquè l'ús ja està fixat, encara que sempre cal traduir el genèric: *Premi Goncourt*, *Premi Nadal de novel·la*, *Premis Feroz*, *Premis Ondas*, *Premis BAFTA*, *Premis Golden Bauhinia*, *Premis IIFA*, *Premis Biznaga de Oro*, *Premis Max*.

8.1.12. Tradicions

La denominació en valencià de les festes, actes i esdeveniments més importants de cada poble o territori depèn de la tradició de traducció que tinga. Per exemple, direm *Feria de Abril* de Sevilla o *Feria de San Isidro* de Madrid, però *festes del Pilar* de Saragossa.

De la mateixa manera, les tradicions preservaran el seu nom en llengua original quan estiguen fixades per l'ús social: *Sanfermines*, *Semana Grande*, *Oktober Fest*. Però cal dir *Dia de Sant Patrici*, en compte de *Lá Fhélie Pádraig*, en irlandès, o *Saint Patrick's Day*, en anglès.

A vegades, resulta convenient disposar d'alternatives a les denominacions més habituals o més literals, conforme al que es compartix en la llengua i la cultura d'arribada. Per exemple, *Valentine's Day* es pot traduir, literalment, per *Dia de Sant Valentí* d'acord amb el tipus de text amb què treballem. Hi ha vegades en què els textos per al doblatge adapten la festa i ofereixen la possibilitat de l'hiperònim *Dia dels Enamorats*. Pensem que els valencians, per exemple, celebrem Sant Donís (el 9 d'octubre) com a Dia dels Enamorats, amb la tradició de la *mocadorà*.

Les paraules vinculades a tradicions que no són pròpies s'han de marcar tipogràficament en els subtítols o en el portal web de la Corporació: *encierro*, *huggies*, *kilt*, *pretzel*, etc.

8.1.13. Obres de creació

Com a criteri general, deixem en la llengua original els títols d'obres musicals, plàstiques o pictòriques que no tenen tradició de traducció al valencià i respectem les traduccions ja fixades per l'ús.

8.1.13.1. Títols d'obres musicals

No se solen traduir els títols de discos: *The Man Who Sold the World* o *Black Star*, de David Bowie. Però sí els títols d'òperes, operetes, sarsueles i altres gèneres de gran abast que es troben en llengües diferents de les més pròximes a la nostra (francès, italià o castellà). Així, tenim, de Wagner, *L'anell del Nibelung*, *La valquíria*, *El crepuscle dels déus*; de Mozart, *La flauta màgica*, *Les bodes de Fígaro*; de Bartók, *El castell de Barbablava*; de Prokófiev, *L'amor de les tres taronges*. Però mantenim l'original en casos com ara l'espectacle *Cómeme el coco negro*, de La Cubana; les sarsueles *Agua*, *azucarillos y aguardiente*, de Chueca, o *La verbena de la Paloma*, de Bretón; òperes com per exemple *La Dolores*, de Bretón; *La vida breve*, de Falla; *Don Quichotte*, de Massenet, i *L'heure espagnole*, de Ravel, o *Così fan tutte* i *Don Giovanni*, de Mozart. Tot i això, se solen traduir els títols més descriptius de les composicions i de les òperes per a facilitar-ne la comprensió: *La consagració de la primavera*, de Stravinsky, o *Els pescadors de perles*, de Bizet.

A banda del criteri de la proximitat o llunyania entre llengües, també es té en compte si els títols de les obres estan molt connotats en la llengua original: *Il trovatore*, *La bohème*.

També es mantenen en la llengua original els títols que estan en una llengua diferent de la de l'autor per voluntat seua: *Una voce in off*, de Montsalvatge, o *Charmes*, de Mompou.

Quan es tracta de peces famoses, especialment àries i cantates, conservarem la llengua de l'original per a mantindre la identificació de la peça: *Una furtiva lacrima*, de l'òpera *L'elisir d'amore* (Donizetti); *Ombra mai fu*, de l'òpera *Serse* (Händel); *Nessun dorma*, de l'òpera *Turandot* (Puccini); *La donna è mobile*, de *Rigoletto* (Verdi); *L'amour est un oiseau rebelle*, de *Carmen* (Bizet); *Viva il vino spumeggiante!*, de *Cavalleria rusticana* (Mascagni).

Per contra, les denominacions d'obres que inclouen una forma musical genèrica s'han de traduir. Així, direm: *Novena simfonia*, *Appassionata (sonata per a piano)*, *Quartets Razumovski*, de Beethoven, *Concert per a violí en re major*.

8.1.13.2. Títols d'obres literàries

Quan una obra literària disposa ja d'una traducció al valencià, el criteri general és el de mantindre el títol traduït. Podem comprovar si ja n'hi ha una traducció en la base de dades de l'ISBN o en els catàlegs de les biblioteques, per exemple.

En canvi, si no disposem d'una traducció de l'obra literària, es pot optar per traduir-la o mantindre l'original. El criteri que ha de predominar és el de comprensió, és a dir, si es considera pròxima a l'oïent es pot deixar en la llengua original, i si s'opta per la traducció, caldrà fer una traducció literal, i s'indicarà la llengua original, ja que l'objectiu és únicament transmetre la informació bàsica del títol.

8.1.13.3. Títols d'obres plàstiques i pictòriques

Si les obres ja tenen un ús fixat, es respectarà la tradició de traducció: *El tanc rosa*, *El penjat* o *El cap de Franz Kafka*, de David Černý.

Quan les obres tenen un títol en una llengua que no és la pròpia de l'autor, el criteri més estès és no traduir-les: *Quo vadis*, *Entropa* o *London Booster*, de David Černý.

Les obres considerades clàssiques solen traduir-se, especialment si els títols són descriptius: *El jardí de les delícies*, *Les temptacions de sant Antoni Abat* o *Taula dels set pecats capitals*, del Bosch.

Però, a vegades, la tradició és el manteniment de la llengua original, sense traducció: *Las lanzas*, *Los borrachos* o *Las Meninas*, de Velázquez.

8.1.13.4. Títols de pel·lícules i sèries

La casuística pot ser molt variada i, segons el gènere, les solucions seran també diferents.

En els títols d'obres actuals que es donen a conèixer en informatius, magazins o programes especialitzats en cine, sempre haurem de reproduir el títol amb què l'obra apareix en la cartellera, les agendes o els contextos culturals de la nostra comunitat (cicles de cine, festivals, etc.): *Star Wars: el despertar de la força*, *Hot Shot*, *Shrek*, *L'impostor*, *El preu de la glòria*, etc.

Si un títol estranger s'ha traduït al castellà, cal fer una traducció amb els criteris de la versió castellana, és a dir, si ha hagut una traducció literal, explicativa, creativa, etc., seguirem el mateix procediment: *Eat Your Heart Out* / *Cómeme* / *Menja'm*.

En cas que l'original no tinga una versió intermèdia en castellà, es pot fer una traducció funcional per a garantir la comprensió per part dels destinataris.

Si la pel·lícula està basada en una obra literària que té traducció, es recomana utilitzar el títol de l'obra literària per a facilitar-ne la comprensió i reforçar la intertextualitat.

8.1.14. Entitats musicals

Com a criteri general, traduïm els noms de les formacions musicals que comencen per un genèric descriptiu: *Orquestra Filharmònica de Viena*, *Orquestra Simfònica d'Euskadi*,

Orquestra de Cambra de Salzburg, Orquestra i Cor de la Comunitat de Madrid, Xaranga Llenya al Bombo, etc. Les agrupacions que no responen a una estructura tradicional, mantenen la seua denominació original: *big band* o *ensemble*.

8.2. Les sigles

En general, no és recomanable traduir les sigles estrangeres, encara que sí que traduirem el nom complet:

HD: alta densitat (*high density*)

AM: modulació d'amplitud (*amplitude modulation*)

CERN: Organització Europea per a la Recerca Nuclear (Conseil Européen pour la Recherche Nucléaire)

ISO: Organització Internacional per a la Normalització (International Organization for Standardization)

MIT: Institut de Tecnologia de Massachusetts (Massachusetts Institute of Technology)

UEFA: Unió d'Associacions Europees de Futbol (Union of European Football Associations)

TGV: tren d'alta velocitat (Train à Grande Vitesse)

Però, a vegades, són les entitats o els organismes els que proposen o exigixen la traducció a altres llengües:

ONU (Organització de les Nacions Unides)

OMS (Organització Mundial de la Salut)

OTAN (Organització del Tractat de l'Atlàntic Nord)

OPEP (Organització de Països Exportadors de Petroli)

ADN (àcid desoxiribonucleic)

COI (Comité Olímpic Internacional)

OCDE (Organització per a la Cooperació i el Desenvolupament Econòmic)

PMF (preguntes més freqüents).

En algun cas mantenim les sigles en llengua original, però no fem la traducció del que signifiquen: *NaBai* (Nafarroa Bai), *ETA* (Euskadi ta Askatasuna), *BBC* (British Broadcasting Corporation), *KO* (knock-out), *NBA* (National Basketball Association).

8.3. Pesos, monedes i mesures (longitud, àrea, pressió, temperatura)

Tenint en compte la immediatesa dels discursos audiovisual i radiofònic, en què la prioritat és la comprensió de la informació per part del destinatari, el criteri de traducció més habitual de les mesures i els pesos, sobretot en els gèneres informatius, és el de donar les equivalències en el sistema mètric decimal quan els textos originals duen altres sistemes diferents. En cas de documentals històrics o gèneres de ficció, la solució depèn de la intencionalitat del text i la voluntat de mantindre el color local dels originals. Ens podem trobar casos en què s'adapten al sistema mètric, encara que la correspondència no siga exacta. Per exemple, *twenty miles* es pot traduir per *30 km*; o en compte de dir *unes quantes polzades*, es pot traduir per *uns quants dits* o *una miqueta*. En canvi, altres voltes, si no s'opta per mantindre la mesura original, s'intenta

fer una traducció equivalent en el sistema de mesura més pròxim: *4 miles an hour* es convertix en *6 km per hora*, i *a radius of six miles* es tradueix com *un radi de 9 quilòmetres*. Els pesos de diferents sistemes també es tracten de forma diferent. A vegades, en la traducció s'opta per mantindre les lliures i unes altres voltes es preferix donar l'equivalent en quilos per a facilitar-ne la comprensió. El que s'ha d'intentar és trobar un equilibri entre la comprensió i el color local.

Disposem de taules de conversions al sistema mètric decimal en línia que ens faciliten els càlculs i les equivalències més aproximades: velocitat (milles per hora / quilòmetres per hora, nucs/quilòmetres), temperatura (Fahrenheit/Celsius, Kelvin/Celsius), pes (lliures/quilos, onces/grams), àrea (acres/hectàrees), volum (galons/litres, pintes/ litres, onces/centilitres), longitud (milles/quilòmetres, peus/metres, polzades/centímetres), etc.

L'enllac és:

<http://www.metric-conversions.org/>

8.4. Publicacions en xarxes socials

Per tal de mantindre al màxim la fidelitat al missatge, no traduïm les publicacions en xarxes socials que facen personalitats castellanoparlants (per exemple, el rei, el president del govern, etc.). Per tant, les declaracions en castellà es mantenen en la llengua original.

9. LA TRADUCCIÓ I LA INTERPRETACIÓ EN ELS MITJANS DE COMUNICACIÓ

En qualsevol estudi de radiotelevisió, cada dia es traslladen d'una llengua a un altra desenes de productes en forma de notícies de premsa escrita, notícies locutades per a ràdio o televisió, documentació administrativa, guions de ficció i de doblatge, intervencions orals en la tele que se subtitulen o es traslladen a llengua de signes per a ser accessibles, entrevistes orals en què un intèrpret transmet oralment de manera simultània o consecutiva el missatge, etc. Les modalitats en són moltes, i n'hi ha una adequada per a cada funció o format.

Traducció i interpretació són dos conceptes que es confonen a sovint. A continuació s'exposen les principals diferències entre les dos modalitats.

9.1. La interpretació en els mitjans de comunicació

A diferència de la traducció, que produïx textos escrits, el producte de la interpretació són textos orals. En la interpretació, l'intèrpret, situat en el plató, en l'estudi, en la sala o en l'espai a on es fa la transmissió, transmet el missatge original en la llengua meta a partir de les intervencions dels personatges. En el cas de la Corporació Audiovisual de la Comunitat Valenciana, el context d'ús preferent de la interpretació és el de les emissions en directe; de forma especial, les retransmissions d'esdeveniments polítics i culturals de transcendència (funerals, jocs olímpics, finals esportives internacionals, sessions de l'ONU i la Unió Europea, festivals de cine internacionals, etc.), i també en entrevistes en programes d'entreteniment o en informatius.

Encara que la modalitat d'interpretació més utilitzada en els mitjans de comunicació és la simultània, en què l'intèrpret transmet el missatge en la llengua d'arribada mentre escolta el missatge en la llengua de partida, quan hi ha dificultats tècniques i d'immediatesa es pot recórrer a la interpretació consecutiva. En esta modalitat, l'intèrpret se situa al costat del parlant, pren notes i, posteriorment, transmet la intervenció del parlant en la llengua meta. Per a reduir el temps d'exposició de l'audiència tant a la llengua origen com a les veus superposades (perquè crea soroll en la comunicació), s'abaixarà el volum de la intervenció de l'intèrpret. Es recomanen torns de parla ràpids i breus (al voltant de 20 segons), principalment entre l'intèrpret i el presentador.

Per a les entrevistes en què els participants de l'emissió no tenen contacte visual, es recomana la interpretació dialògica. Els torns de paraula tampoc seran superiors a 20 segons per a no afectar el factor de confort d'audiència.

A continuació aprofundim en la traducció audiovisual en els mitjans de comunicació.

9.2. La traducció audiovisual

La traducció audiovisual (TAV) és una modalitat de traducció que engloba tots els textos en què hi ha una combinació de codis verbals (oral i escrit) i codis visuals (icònics i

lingüístics). Una de les característiques fonamentals és el mode, ja que el traductor ha de produir un text escrit per a ser dit com si no estiguera escrit.

Si bé, en els inicis, la TAV s'ocupava del cine, i després també de la televisió, les noves tecnologies han ampliat el camp d'actuació amb la incorporació d'un mercat de gran abast en el món dels productes multimèdia.

9.2.1. Introducció a les modalitats de traducció audiovisual

Per a comprendre la complexitat i l'abast de la traducció audiovisual, presentem tot seguit les modalitats més importants que tenen cabuda en els mitjans audiovisuals de la Corporació Audiovisual de la Comunitat Valenciana: per una banda, doblatge, veus superposades, subtitulació interlingüística, sobretítulat i interpretació; per l'altra, les modalitats de traducció accessible: subtitulació per a persones sordes (SPS), audiodescripció per a persones cegues (AD), subtitulació en directe i, finalment, la llengua de signes.

9.3. El doblatge

9.3.1. Què és el doblatge i quan s'utilitza

El doblatge és la modalitat de TAV en què els diàlegs de la versió original del text audiovisual se substitueixen pels diàlegs en la llengua meta de forma sincronitzada amb la imatge. Per diverses circumstàncies històriques, Espanya és un país amb tradició de doblatge. Solen traduir-se els gèneres dramàtics més habituals (pel·lícules, sèries, dibuixos); els gèneres informatius, com documentals, reportatges o fragments d'altres gèneres que apareixen en textos dramàtics (fragments de telenotícies, documentals o entrevistes, per exemple), i els gèneres publicitaris, com els anuncis, la venda per televisió i les campanyes institucionals estatals i autonòmiques de caràcter informatiu, preventiu o de propaganda electoral.

9.3.2. Característiques del doblatge

9.3.2.1. La sincronia

La sincronia inclou tres aspectes molt importants i definitoris: la sincronia de caracterització, el sincronisme de contingut i la sincronia visual.

- a) La sincronia de caracterització és l'harmonia entre la veu de l'actor o actriu que dobla i l'aspecte o gesticulació. És una **faena** que coordina la direcció del doblatge.
- b) El sincronisme de contingut aborda tots els problemes de la congruència entre la nova versió del text i l'argument de l'original. Se n'encarrega la persona que fa la traducció. Algunes de les consideracions més generals són: les variacions culturals, els accents i els dialectes. La recomanació general és donar unes pinzellades bàsiques que ajuden a caracteritzar els personatges. La presència de diverses llengües en una mateixa pel·lícula: el criteri general ha de ser mantindre la credibilitat i la versemblança de l'original, i preservar la diversitat lingüística si és important per al text. Les estratègies poden ser diverses: canviar les llengües si són molt similars a la

nostra o combinar doblatge amb subtitulació. En el cas de les pel·lícules dites multilingües, recomanem una versió subtitulada en compte del doblatge.

- c) En la *sincronia visual* podem destacar tres aspectes: la sincronia labial, la isocronia i la sincronia cinèsica. La sincronia labial és l'harmonia entre la boca dels actors de la pantalla i el que sentim. La isocronia o sincronia temporal és la sincronia d'articulació de la síl·laba en relació amb la llargària de la frase (la frase ha de *cabre* en la boca dels personatges). I la sincronia cinèsica és l'harmonia entre el que es diu i l'expressió facial i gestual dels personatges.

9.3.2.2. L'ajust

La sincronia visual és una part destacable de l'ajust. L'ajust, que és una característica essencial del doblatge, és una tècnica molt precisa, que alguns denominen gimnàstica del llenguatge, a través de la qual es prepara el text traduït per a que els actors i actrius l'interpreten en sala. Precisament, les restriccions que planteja este conjunt de convencions, a banda del fet de treballar un text escrit per a ser dit com si no estiguera escrit, són les que han originat el concepte de *dubbese* (llengua pròpia del doblatge). Podem distingir una sèrie de característiques bàsiques de l'ajust, encara que cada estudi té unes convencions pròpies. L'ajustador, que pot ser la mateixa persona que el traductor, prepara el guió o llista de diàlegs:

- L'encapçalament ha de dur el nom de l'estudi, les dades de la persona que fa la traducció i el títol original i traduït del text.
- El text es dividix en preses o *takes*.
- Cada presa estarà numerada i tindrà un codi de temps assignat (TCR) per a identificar l'escena a l'estudi.
- Els noms dels personatges han de precedir les intervencions, i les intervencions han d'anar sagnades. El nombre de caràcters per línia d'intervenció serà aproximadament de 60.
- La presa no pot tindre més de 10 línies, però un personatge no pot tindre més de 5 línies per presa.
- Un canvi significatiu d'escena comporta un canvi de presa.
- Les preses no poden dividir-se en dos pàgines diferents.
- Quan dins d'una presa hi ha una pausa superior als 15 segons, es canvia de presa.
- S'ha d'intentar que una presa no tinga una duració total superior als 30 segons.
- És important utilitzar una tipografia clara (Aptos, Calibri o Arial 12) i un interlineat no inferior a 1,5.

L'ajust utilitza una sèrie de convencions per a facilitar la interpretació del text:

- (ON) El personatge apareix en pantalla i se li veu la boca.
- (OFF) Se sent la veu, però el personatge no està present.
- (DE) D'esquena.
- (SB) Sense boca. El personatge parla en pantalla, però no se li veu la boca.
- (ALHORA) Els personatges intervenen al mateix temps.

- (AD LIBITUM) Molts personatges parlen o fan gestos alhora i no se'ls entén bé.
- (R) (Rs) (RR) (R→) Riure.
- (C) Cridar, xillar.
- (G) (GS) (GG) (G→) Gestos sonors.
- (LL) Els personatges es troben lluny i la vocalització passa més desapercebuda.
- (X) Xafar. Unes intervencions s'encavalquen amb altres.
- / Pausa entre 3 i 5 segons.
- // Pausa doble, entre 5 i 15 segons.

9.3.3. Aspectes lingüístics del doblatge

El doblatge reforça la il·lusió que els actors i actrius parlen la mateixa llengua que l'espectador. És un aspecte que té una relació molt directa amb la llengua que utilitza el doblatge, justament per la funció de model que exercix en la societat.

En el doblatge hi ha una sèrie de fenòmens o aspectes que convé evitar o afavorir:

a) Amb caràcter general, en el nivell prosòdic s'han d'evitar:

- Les cacofonies, perquè, encara que són pròpies del discurs oral, dificulten molt el treball dels actors de doblatge.
- La no realització dels enllaços fònics propis de la parla contínua: *Arribem en un' hora* (i no: **Arribem en una hora*)

b) Amb caràcter general, en el nivell morfològic s'han d'evitar:

- L'ús abusiu dels possessius: *Llava't les mans* (i no **Llava les teues mans*).
- L'ús innecessari dels pronoms personals.
- L'ús excessiu de l'anteposició de l'adjectiu.
- L'ús de les falques (*question tags*).
- Els calcs sintàctics que copien l'estructura sintàctica de la llengua d'origen en la llengua meta i fan perdre naturalitat: *dilluns que ve* (i no **el proper dilluns*).
- Els calcs fraseològics: *Mare meua!* (i no **Oh, Déu meu!*).
- Les inadequacions de registre, amb expressions o paraules pròpies del registre formal en un registre col·loquial i viceversa.
- L'ús innecessari del plural distributiu: *El sostre de les cases* (i no **Els sostres de les cases*), *La gent porta en el mòbil* (i no **La gent porta en els seus mòbils*).

c) Amb caràcter general, en el nivell sintàctic s'ha d'evitar l'ús de calcs i falsos amics:

actual ('efectiu') per *actual* ('moment present').

assist ('ajudar') per *assistir* ('estar present' o 'donar assistència').

celebrity ('famós') per *celebritat* ('famós, amb connotacions de mèrits intel·lectuals').

col·lapse ('caure', 'solsir-se' o 'afonar-se un edifici') per *col·lapsar* ('paral·litzar-se transitòriament una activitat').

college ('universitat') per *col·legi* ('institut').

detective ('inspector' o 'agent de policia') per *detectiu* (persona que fa investigacions privades).

embarrassed ('avergonyida') per *embarassada* ('prenyada').

evidence ('prova') per *evidència* ('cosa evident, que no dona lloc a dubte').

lecture ('conferència') per *lectura* ('acte de llegir', 'obra per a llegir' o 'interpretació').

preoccupied ('distret') per *preocupat* ('capficat').

ultimately ('al final') per *últimament* ('fa poc').

d) Amb caràcter general, s'ha d'afavorir:

- El manteniment del nivell de formalitat de l'original.
- La topicalització dels elements més rellevants des del punt de vista de la informació o de l'expressivitat dels textos.
- L'ús de les frases juxtaposades; després, de les coordinades, i, finalment, de les subordinades.
- L'ús de les expressions d'obertura i tancament del registre oral.
- L'ús de les interjeccions, els recursos expressius i els vocatius, especialment en els gèneres dramàtics. Com sempre, haurem de tindre presents els aspectes de l'ajust (nombre de síl·labes, obertura de vocals, bilabials, etc.). Ací en tenim alguns exemples:

Admiració: *oh!, fantàstic!, xulíssim!, de conya!, meravellós!, visca!, bravo!, etc.*

Assentiment: *exacte, tu ho has dit, d'acord, naturalment, ja ho crec, equilibrà, veges si no, en efecte, etc.*

Avís: *alerta!, atenció!, vigila!, ves a espai!, para compte!, etc.*

Avorriment: *uf!, quin rotllo!, etc.*

Contrarietat: *això no pot ser!, impossible!, etc.*

Desacord: *ah, no!; ni pensar-ho ni somiar-ho!; al·lucines!; tu flipes o què?; i ara!; que t'ho has cregut!; au, vinga!, i què més?; puja ací i voràs París!; i una merda!; de cap manera!; ni de conya!; això sí que no!; para el carro!; ves i corre!; i a l'altra, pinyol!; que t'ho has cregut!, etc.*

Dificultat: *ui!; uf!; ai, mare!; ai, senyor!; de miracle!, etc.*

Donar ànims: *au, vinga!, ànim!, avant!, amunt!, tira!, va!, etc.*

Dolor: *ai!, quin mal!, estic baldat!, no puc més!, etc.*

Dubte: *la veritat és que..., el cas és que..., mira..., vullc dir que..., a vore..., etc.*

Èmfasi: *que fort!, que guai!, quina passada!, mare meua!, no m'ho puc creure!, ausades!, a on vas a parar!, etc.*

Fàstic: *quina agonia!; ecs!; quin fàstic!; ai, que vomitaré!; quin oix!, etc.*

Imprecacions: *càsson dena! o caguen dena!, bord!, desgraciat!, malparit!, fill de puta!, la mare que va!, la mare que el va parir!, la mare que té un piano!, merda!, cabró!, puta!, hòstia!, hosti!, collons!, recollons!, caracollons!, mala bèstia!, etc.*

Incredulitat: *impossible!, no és cert!, etc.*

Indiferència: *no sé de què em parles!, ni idea!, ps!, etc.*

Interpel·lació: *de què vas?; què vols, ara?; què dius que faràs?; vine, si tens valor!; escolta!, etc.*

Plaer: *Mmm!, ah!, molt bé!, etc.*

Por: *no, per favor!; para!, etc.*

Reprovació: *d'això, res!; no anem bé; cobraràs!; et pegaré una bescollada!; mira que...; molt malament!; deixa-ho estar!, etc.*

Resignació: *si tu ho dius..., si no hi ha més remei, com tu digues, etc.*

Salutacions: *hola!, bon dia i bona hora!, bona nit!, com va?, què fem?, com ho tenim tot?, etc.*

Silenci: *mut!, mut i a la gàbia!, calla!, prou!, s'ha acabat!, silenci!, etc.*

Sorpresa: *ah!; eh!; eu!; xel; xa!; ostres!; nyas, coca!; fotre!; alça!; què dius?; de veritat?; carai!; caram!; sí, dona!; sí, home!; no fotes tu, ara!; redell!; redeu!, etc.*

Tranquil·litat: *uf!, per fi!, que bé!, ja tocava!, ja era hora!, etc.*

9.3.4. Característiques específiques dels gèneres

9.3.4.1. Els gèneres dramàtics (pel·lícules i sèries)

En les pel·lícules, la característica principal és la importància de les restriccions visuals: l'aparició del codi escrit en la imatge (notes, cartes, cartells, senyals, etc.), les situacions amb restriccions visuals (primers plans, la sincronia fonètica, la isocronia, la rapidesa de l'acció, etc.) i les situacions que no presenten restriccions visuals (les veus en *off*, els plans generals, les veus d'esquena a la càmera o del personatge). Els aspectes vinculats als vessants culturals, pragmàtics i comunicatius depenen, en gran mesura, dels subgèneres dramàtics: les pel·lícules musicals presenten la dificultat de la traducció de les cançons; les pel·lícules documentals, la de la terminologia; les pel·lícules literàries, la del nivell retòric del text; les pel·lícules històriques, els referents culturals; les pel·lícules per a jòvens, el registre col·loquial; les pel·lícules d'humor, la traducció dels jocs de paraules, la ironia, etc.

Sobre les sèries, s'ha d'afegir la dificultat de mantindre les estratègies de traducció al llarg de tots els capítols per a evitar incoherències: tractament entre els personatges, adaptacions culturals, noms dels personatges, recursos humorístics, idiolectes, etc.

9.3.4.2. Els documentals

La característica essencial dels documentals és la presència mínima de restriccions visuals: la majoria dels documentals doblats tenen una veu en *off*, és a dir, presenten una situació sense restriccions visuals. Això permet una traducció més pròxima a la traducció escrita. En els casos en què el documental té veus en *on*, les característiques

de la traducció per al doblatge en relació amb l'ajust són les mateixes que en pel·lícules, telefilms o sèries. No obstant, convé destacar els aspectes següents:

- a) Exigixen una elocució molt precisa i correcta per part dels locutors i actors de doblatge, d'acord amb el registre estàndard de formalitat que tenen en la majoria dels casos.
- b) El nivell de referencialitat elevada dels textos implica un ús molt cuidat de les referències díctiques, de les denominacions precises dels llocs, la fauna, els processos i les persones que apareixen en el text.
- c) L'ús de terminologia variada i de lèxic general precís és molt freqüent. Els processos de documentació són importants.

9.3.4.3. Els dibuixos animats (per a públic infantil)

A excepció de les produccions en 3D i d'animació digital, el doblatge dels dibuixos es caracteritza pel fet de tindre una exigència menor en l'ajust (especialment en la isocronia i en la sincronia labial). La funció primordial és la d'entretindre, encara que també poden tindre una funció educativa.

Per regla general, els continguts no tenen massa referències intertextuals, ni aspectes lingüístics complexos o varietats d'usuari difícils d'entendre per als infants. La traducció se centra en la transmissió dels aspectes relacionats amb la pragmàtica i en l'intent d'aconseguir una expressivitat adequada (repeticions, cançons, humor, frases fetes, interjeccions, recursos vocàlics, jocs de paraules, traducció de noms propis amb càrrega semàntica, etc.).

9.3.4.4. Els textos publicitaris

En la traducció per al doblatge de la publicitat, la característica més destacable és la importància dels factors contextuals i professionals, com el paper central de les qüestions econòmiques condicionades per la voluntat del client, els usos i costums de les societats implicades, i les restriccions de les polítiques televisives de la llengua meta (què es pot anunciar i què no).

Sobre els aspectes lingüístics, tenen una rellevància especial els aspectes pragmàtics (la intencionalitat), els semiòtics (les referències culturals) i tots els recursos retòrics i expressius de la llengua: des de la fonètica (al·literacions) fins a la selecció lèxica (jocs de paraules, traducció de les marques).

Finalment, cal advertir que la diversitat lingüística dels anuncis, la presència de personatges famosos i la internacionalització de les campanyes pot comportar una selecció d'estratègies que es mouen entre la no traducció (*Just do it*) i la substitució total de l'anunci (màxima localització).

9.4. Les veus superposades

Es tracta d'una variació del doblatge que consisteix a mantindre la banda sonora de l'original de forma atenuada i superposar la traducció oral en un volum superior. A

Espanya és la forma en què s'emeten una gran part de documentals, *realities* i entrevistes. La diferència més important respecte del doblatge afecta la sincronia temporal (la isocronia), ja que esta nova locució comença uns dos segons després de l'original, però finalitza al mateix temps (decalatge).

9.5. La subtitulació

La subtitulació és una pràctica traductora que consisteix a oferir un text escrit, generalment en la part inferior de la pantalla, que reflecteix els diàlegs dels actors, els elements discursius de la imatge (inserts, cartes, grafitis, pancartes, etc.) i la informació continguda en la pista sonora (cançons, veus en *off*, etc.)

Parlem de subtitulació interlingüística quan els subtítols reflecteixen textos en una llengua diferent de la dels subtítols. En canvi, la subtitulació intralingüística fa arribar per escrit el que es diu en la mateixa llengua oralment, i es fa servir en el context de l'accessibilitat i de les xarxes socials.

9.5.1. La subtitulació interlingüística

9.5.1.1. Què és la subtitulació i quan s'utilitza

El text audiovisual original es manté inalterable i s'afeg un text escrit en la part inferior de la pantalla (subtítol) que s'emet de manera simultània. Les característiques fonamentals són el pausat del text original per a preservar les unitats de sentit i la sincronització dels subtítols. Esta modalitat posa de manifest la diferència entre l'original i la traducció a través de la coexistència de les dos versions. La transparència que suposa la subtitulació li ha valgut l'adjectiu de traducció «vulnerable».

És molt recomanable l'ús de la subtitulació com a modalitat preferent per a textos de caràcter multilingüe molt marcat o en aquells en què els elements culturals siguen fonamentals. També adquirix importància en les pel·lícules musicals i en els programes o espais amb una vocació pedagògica elevada.

9.5.1.2. Característiques més importants

Tal com ocorre amb el doblatge, a l'hora de fer la subtitulació, no totes les empreses de subtitulació tenen els mateixos criteris. A més, molts dels aspectes més tècnics dependran del programari utilitzat. No obstant, presentem alguns dels criteris més generals.

9.5.1.3. Aspectes tècnics sobre els subtítols i l'espai

- a) Quantitat de línies: el criteri general serà no utilitzar mai més de dos línies per subtítol.
- b) Ubicació del subtítol: es col·locaran en la zona inferior de la pantalla i de forma centrada. Únicament, i com a mesura extrema, es desplaçaran a la zona superior quan hi haja problemes greus de visibilitat o coincidisca amb un insert o rètol del text original. Es pot fer ús del criteri d'utilitzar una caixa de fons de color gris

semitransparent o similar. Es recomana un grau de coherència en el sistema utilitzat per a no provocar en l'audiència problemes de lectura. Precisament per a facilitar la lectura, la línia inferior del subtítol estarà a una duodèsima part de l'altura de la pantalla. Si el mateix subtítol només té una línia, la situarem sempre en la zona superior, de manera que tots els subtítols comencen sempre en el mateix lloc i l'ull pugui mantindre una rutina de lectura. Quan cada línia del subtítol correspongui a la intervenció de dos personatges diferents, el subtítol continuarà estant en el centre, però amb les dos línies justificades a l'esquerra. El més important és mantindre la coherència al llarg de tot el text.

- c) Quantitat de caràcters per línia: tenint en compte que ens movem entre pantalles de televisió, d'ordinador, de tauleta i de mòbil, el nombre de caràcters per línia recomanable és de 36, sense que en superi un màxim de 42. Els programes de subtitulació ja tenen en compte estos paràmetres i ens avisen si superem la xifra estipulada. La quantitat mínima de caràcters per línia serà de cinc espais per a garantir un mínim de permanència en la pantalla, i evitar la sensació d'aparició i desaparició immediata per part de l'espectador.
- d) Color del subtítol: és preferible el color groc, també per la llegibilitat i la possibilitat de destacar més sobre la imatge.
- e) La segmentació de les línies del subtítol ha de seguir les normes generals de la subtitulació. En la segmentació de les línies del subtítol, s'ha d'evitar acabar les frases amb conjuncions i preposicions. Es recomana que el subjecte i el verb vagin junts en la mateixa línia, així com els sintagmes nominals.

9.5.1.4. Aspectes tècnics sobre els subtítols i el temps: sincronia entre la imatge i els diàlegs

Com a criteri general, no s'ha d'abusar dels subtítols d'una línia, ja que demanen més temps de lectura dos subtítols d'una línia separats que un subtítol de dos línies.

La velocitat de lectura mitjana és molt variable; però, si prenem com a estàndard dos o tres paraules per segon, és recomanable que els subtítols d'una línia tinguin un màxim de huit paraules i es mantinguin en la pantalla uns quatre segons, mentre que els de dos línies n'han de tindre un màxim de setze i una permanència de sis segons en pantalla. No obstant, els programaris actuals ja fan tot este procés de manera automatitzada.

Ha d'haver-hi una sincronia amb el *tempo* de l'original: s'ha de perseguir l'harmonia entre l'enunciació del text oral original i l'aparició en la pantalla dels subtítols (aparició i desaparició dels personatges, pauses naturals del discurs, canvis de pla). En textos d'alta densitat verbal, com a cas excepcional, es permet un marge d'un 10 % d'asincronia entre el subtítol anterior i el posterior.

9.5.1.5. Aspectes ortotipogràfics

- a) L'ortotipografia de la subtitulació no coincidix exactament amb les convencions generals que apliquem als textos escrits. A continuació apuntem les convencions ortotipogràfiques específiques de la subtitulació:
- b) Quant al tipus de lletra, com a criteri general, es recomanen les fonts Aptos, Calibri o Arial 10 per l'alt nivell de llegibilitat.
- c) Quan la frase ocupa més d'un subtítol, posarem els signes d'interrogació i d'exclamació també a l'inici per a facilitar-ne la lectura.
- d) S'ha d'evitar l'ús dels signes de puntuació amb caràcter redundant. Hem de recordar que l'espectador ja té la imatge, i per tant, veu quin és l'estat d'ànim dels personatges. Tampoc és adequada la repetició dels signes per a donar més èmfasi a una intervenció: **Vine ací en seguida!!!*
- e) Ús de majúscules: s'ha de mesurar bé com usar-les, ja que ocupen més espai que les minúscules i fan més lenta la lectura del subtítol. Queda limitat als títols inicials dels programes, als inicis de frase, a les sigles, a la primera lletra d'algunes abreviatures i d'alguns títols d'obres o noms d'institucions, als inserts i als rètols.
- f) En les convencions dels subtítols, el guionet s'utilitza abans de la intervenció del segon personatge, en el cas que siguen els dos de color blanc.
- g) Els punts suspensius s'usaran d'acord amb els criteris generals dels textos escrits; és a dir, quan hi ha una frase inacabada, una pausa llarga, una omissió, una vacil·lació del personatge, una voluntat de provocar suspens, en una enumeració que es pot continuar, etc. Per contra, no s'usaran mai per a marcar que el subtítol no inclou una frase sencera i continua en el subtítol següent.
- h) S'ha d'evitar al màxim l'ús de parèntesis i claudàtors. De fet, com que solen implicar explicacions i la subtitulació es caracteritza per la síntesi de la informació, solen desaparèixer en la majoria dels casos.
- i) En cas que una frase haja finalitzat, s'ha de posar un punt sempre.
- j) Els inserts, a diferència de les intervencions dels personatges, no porten punt final. A més, els escriurem en majúscula per a diferenciar-los millor dels diàlegs.

L'ús de la cursiva indica les intervencions en *off* dels personatges: la veu del narrador omniscient, els somnis, la veu de la consciència, els pensaments, les que procedeixen de televisors, aparells de música, megafonia, contestadors, o quan parla una persona a

l'altra banda del telèfon o pantalla i que no veem, etc. Si la cursiva no és tècnicament possible, es recorrerà a les cometes.

- k) Les cançons se subtitularan en cursiva, tant si sonen en *off* com si les canta un personatge en pantalla.
- l) Quan en un diàleg cada personatge usa una llengua diferent, utilitzarem la cursiva per a identificar una de les dos llengües.
- m) En la reproducció gràfica de noms propis d'altres llengües no utilitzarem símbols especials que no formen part dels teclats convencionals. Per exemple: escriurem *Frantisek Cermák* (i no *František Čermák*).
- n) Es poden usar abreviatures en cas que calga estalviar caràcters: *Sr.* per *senyor*, *Dr.* per *doctor*, etc.
- o) Per a guanyar caràcters, s'ha de donar preferència a les formes abreujades dels símbols més coneguts: km, s, %, £, \$.

9.5.1.6. Aspectes de contingut

La subtitulació es caracteritza per una síntesi de la informació original deguda a les restriccions espaciotemporals. Per això s'utilitzen tècniques de condensació i de supressió de la informació, però sempre mantenint un equilibri pel que fa a la funció, a la càrrega semàntica i a l'estil de l'original per a preservar-ne la fidelitat. Podem destacar els aspectes següents:

- p) Si hi ha limitacions d'espai o temps, es poden utilitzar sinònims amb menys caràcters: *usar per utilitzar*, *dir per comentar*, *ara per en este moment*, *abans per en altres èpoques*, etc.
- q) Si hi ha limitacions d'espai o temps, es poden substituir paraules, sintagmes i inclús frases per pronoms: *Podries passar-me la sal, per favor?* > *Passa-me-la.*
- r) Es poden simplificar les estructures sintàctiques.
- s) Es poden fusionar dos frases en una.
- t) Es poden suprimir tots els elements redundants amb la imatge; els textos explicatius que van entre comes, guionets o parèntesis, i les paraules o expressions repetides.
- u) També es poden eliminar les expressions fàtiques (*mira*, *escolta*, *vullc dir*), les salutacions, les interjeccions, les preguntes retòriques, alguns adjectius i adverbis amb una funció secundària.

- v) Es pot prescindir de molts noms propis, i de referències a coses i persones que ja apareixen en la pantalla.
- w) Per a dotar el text subtitulat d'una coherència que en facilite la comprensió davant de l'esforç de síntesi, s'utilitza la pronominalització i s'augmenta l'ús de les formes amb valor díctic (ací, allà).

9.5.2. La subtitulació en xarxes socials

La subtitulació també s'utilitza a sovint en les xarxes socials per a fer més accessibles els continguts audiovisuals, transmetent amb un codi escrit i de manera simultània el contingut sonor original. A diferència de l'SPS per a televisió, en les xarxes els subtítols ocupen el lloc de l'oralitat per a tots els perfils d'usuaris que no tenen accés, tant si són persones sordes o amb problemes d'audició, com si són oients en contextos sorollosos o en què no es pot o no es deu activar el so (transport públic, hospitals, biblioteques, bars...).

L'heterogeneïtat de receptors dels vídeos subtitulats en xarxes socials fa que esta modalitat de subtitulació siga molt més vulnerable que l'SPS convencional, donat que l'espectador sense problemes d'audició pot tindre accés a l'àudio d'origen i al text meta alhora i, per tant, els pot comparar.

9.5.2.1 Aspectes tècnics i ortotipogràfics

Els subtítols que es compartixen en les xarxes socials de la Corporació han de seguir, en general, els criteris tècnics i ortotipogràfics que s'apunten en l'apartat anterior sobre la subtitulació interlingüística; és a dir, que tot i ser subtítols intralingüístics, no inclouran aspectes com la informació sonora o els elements paralingüístics, que sí que es reflectixen en l'SPS per a televisió.

Algunes especificacions donades per les característiques pròpies del producte serien:

- Nombre de línies: en el cas dels vídeos verticals, en què l'amplària de la pantalla és menor, podem trobar-nos excepcionalment subtítols de tres línies.
- Colors: els subtítols de les xarxes socials se solen presentar sempre amb el mateix color (preferiblement blanc, però també groc), independentment de la quantitat de veus que intervinguen. En esta modalitat, la tècnica de l'SPS de l'ús de colors per a identificar veus o personatges té un ús limitat, circumscrit a casos molt concrets en què la persona que s'encarrega de la subtitulació ho considere necessari.

9.5.2.1.2 Aspectes de contingut i registre

D'acord amb la norma ISO/IEC 20071-23:2018, la premissa per a una bona subtitulació és que, sempre que es presenta el discurs oral per escrit, "hem d'evitar interferir o canviar el significat del contingut sonor". Cal no oblidar que, quan subtitulem, estem

reproduint la parla d'algú que intervé en televisió en un model propi no necessàriament d'acord amb el model lingüístic de la Corporació.

En la subtitulació de les intervencions orals en registre formal o estàndard, en què tots els elements s'adeqüen a la normativa lingüística, la correspondència oral-escrit sol ser total o molt elevada (tant com ho permeten les restriccions d'espai i temps pròpies de la subtitulació). Lingüísticament, per tant, el pas de l'oral a l'escrit no sol comportar dificultats.

Ara bé, en les xarxes socials és molt habitual trobar-nos discursos orals amb un alt grau d'espontaneïtat i un registre informal o col·loquial, que presenta certs trets propis que no serien acceptables en l'estàndard o la llengua formal, com per exemple la pèrdua o addició de sons, la no caiguda de preposicions, l'ús de barbarismes, etc.)

A l'hora de subtitular estos trets de la llengua col·loquial més espontània, i tenint en compte d'una banda la normativa lingüística i d'altra la funció última dels subtítols, establim a continuació uns criteris jeràrquics que prenen com a punt de partida la Guia de subtitulado inclusivo en galego (2021) i que han de servir com a guia per a determinar quan i com reflectir per escrit les desviacions de la norma en xarxes socials, depenent de quatre factors: a) el grau d'intencionalitat o efecte, b) els destinataris, c) el macrogènere televisiu i d) el nivell lingüístic.

a) Grau d'intencionalitat o efecte

- Si la persona que parla es desvia de la norma a propòsit o la desviació provoca un efecte en la història, mantenim l'element no normatiu en els subtítols amb marca tipogràfica cursiva. Per exemple:

Com més net, més limpio.

Bucarest i Burriana només se pareixen en la Bu.

- Si el parlant es desvia de la norma de forma no intencionada, i simplement parla lliurement i espontània, la decisió de mantindre o no per escrit les desviacions dependrà d'altres factors, detallats en els punts successius.

b) Destinataris: públic infantil, estudiants de llengua o públic general

- Quan el públic objectiu siguin els infants o estudiants de llengua, corregim qualsevol desviació de la norma que no siga intencionada ni tinga efecte en la trama, per a afavorir que l'aprenentatge se centre en un estàndard sense interferències.
- Si els subtítols estan destinats al públic general, corregim o no els elements del col·loquial que es desvien de la norma d'acord amb un altre factor relacionat amb el següent paràmetre: el macrogènere del programa (c).

c) Macrogènere televisiu: informatiu, dramàtic o d'entreteniment

- En programes del macrogènere informatiu, corregim sempre les desviacions gramaticals, morfològiques, sintàctiques o lèxiques de la norma, tenint en compte que el que prima en este cas és la funció informativa i no la caracteritzadora.
- En programes del macrogènere dramàtic, la identitat dels personatges ve determinada, entre altres, per la forma de parlar i les tries lingüístiques no espontànies de les intervencions, que han sigut redactades per guionistes i revisades per lingüistes professionals i que, per tant, els subtítols han de reflectir, perquè servixen per a representar la manera de ser de l'individu.
- En programes d'entreteniment, l'idiolecte o forma pròpia de parlar ajuda els receptors a fixar el caràcter dels interlocutors, a explicar-ne la procedència geogràfica, social o cultural. El model lingüístic triat així ho reflectix, i així ho han de fer també els subtítols, depenent, això sí, del nivell lingüístic (d) a què pertany l'element de l'oral que es desvia de la norma.

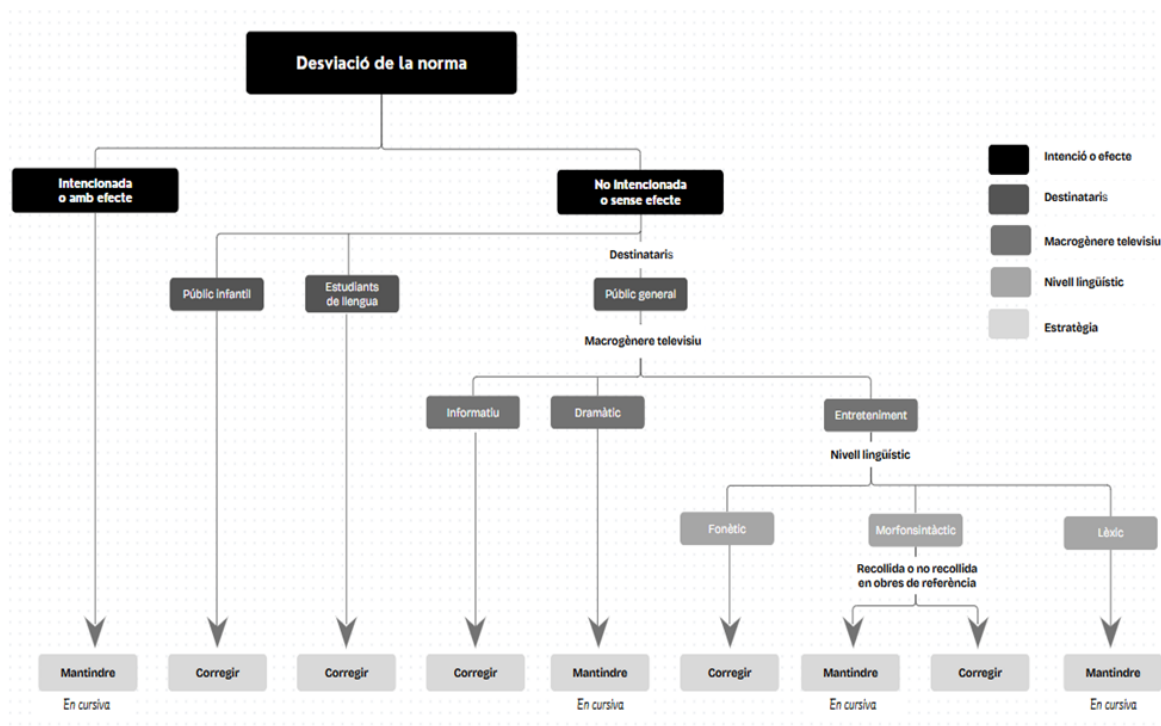
d) Nivell lingüístic: fonètic, morfosintàctic o lèxic

- Fonètic: No considerem necessari representar en els subtítols els fenòmens fonètics (elisions, metàtesis, ensordiments, addició de vocals...), ja que això dificultaria la descodificació de l'enunciat. Per tant, els corregim sempre. Exemples: **juar* < *jugar*, **mosatros* < *nosaltres*, **crompar* < *comprar*.
- Morfosintàctic: La correcció o no depén de si les formes utilitzades estan o no arreplegades com a col·loquials en les principals obres de referència: el *Diccionari Normatiu Valencià* i la *Gramàtica Normativa Valenciana* de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua. Per exemple: *no mos agrada* < *no mos agrada*, però **tenim que ser forts* < *hem de ser forts*.
- Lèxic: mantenim per escrit (amb marca tipogràfica cursiva) els barbarismes que fan servir els interlocutors en l'oral, tenint en compte que els canvis en el lèxic són més visibles i, per tant, més perjudicials per a la vulnerabilitat de la subtitulació. Per exemple:

Hi ha molt de jaleo i meneo.

Eixa és una mala sorra.

L'esquema següent sintetitza les diferents variables que cal tindre en compte per a la subtitulació intralingüística de les desviacions de la norma del col·loquial valencià en xarxes socials. Estos paràmetres s'han d'entendre com unes orientacions generals; per tant, el resultat final dependrà de les especificitats de cada cas i del criteri de la persona que subtitula.

Criteri d'actuació davant de les desviacions de la norma del col·loquial valencià en xarxes

9.6. El sobretítulat

El sobretítulat és una varietat de subtitulació electrònica que s'utilitza en òpera i també en teatre, fonamentalment amb l'objectiu de mantindre tant com es puga la proximitat amb el text original. En el cas de la transmissió de teatre i òpera per la TV, la sobretitulació es farà en la sala a on té lloc l'espectacle, i per tant no hi haurà una intervenció dels professionals de l'ens públic.

9.7. Traducció i accessibilitat

Les modalitats de traducció associades amb l'accessibilitat es caracteritzen pel fet de tindre com a objectiu l'eliminació de les barreres de comunicació que poden presentar els productes audiovisuals per a les persones amb problemes auditius i visuals, fonamentalment. La LIONDAU (Llei d'igualtat, no-discriminació i accessibilitat universal), aprovada el 2 de desembre de 2003, va suposar un gran impuls per a estes noves modalitats. A més, tot allò relatiu a l'accessibilitat en els canals de titularitat pública es regix per la normativa que establisca la Llei general de comunicació audiovisual vigent i la norma UNE corresponent.

9.7.1. L'audiodescripció

9.7.1.1. Què és l'audiodescripció i quan s'usa?

L'audiodescripció (AD) és una modalitat de traducció intersemiòtica que transmet informació verbal a partir d'informació no verbal. És a dir: permet accedir, a través del canal acústic i de forma sincronitzada amb l'original, a la informació de tots els elements que no ens arriben a través de la banda sonora de qualsevol text audiovisual (pel·lícula, sèrie, espectacle, etc.). Té com a objectiu facilitar la comprensió del text a un espectador

meta que té dificultats visuals, i es fa sempre tenint en compte les necessitats d'accés a la informació del col·lectiu que més necessitat en té (les persones amb ceguera total), de manera que la resta de persones amb ceguera parcial o algun tipus de deficiència visual també se'n beneficien.

La utilitzarem en els programes emesos per la televisió o el portal web, tant si són en directe com si són gravats (el més habitual), i principalment en pel·lícules, sèries, dibuixos animats, documentals, etc.

9.7.1.2. Recomanacions per a l'elaboració del guió d'audiodescripció

Com a persones normooients, hem de tindre clar el nostre paper quan redactem un guió d'AD, i, per tant, el més important és que el públic siga capaç d'extraure'n les seues pròpies conclusions i que entenga el producte segons la seua experiència. En este sentit, el text ha de servir per a donar a les persones amb deficiències visuals l'oportunitat d'interpretar l'obra en les mateixes condicions que el públic oient. Com a resultat, haurem d'evitar adoptar una actitud paternalista o de superioritat respecte de les persones a les quals va dirigida l'audiodescripció.

No obstant, també és fonamental que la persona que redacte el guió es desprenga de la idea que tots els elements visuals han de plasmar-se en el text. Com que és impossible condensar en només uns segons de locució tota la informació que pot arribar a albergar una imatge, el més important és que el fil narratiu del nou producte auditiu funcione per si mateix, de manera independent.

Abans de redactar un guió d'AD, cal tindre clars quatre principis bàsics, d'acord amb la norma UNE d'Audiodescripció per a persones amb discapacitat visual (UNE 153020: 2005).

- a) El guió ha de tindre en compte, en primer lloc, la trama de l'acció i, després, els ambients i les dades plàstiques de la imatge.
- b) S'ha de respectar la informació que aporta la imatge i no s'han de retallar els possibles excessos ni complementar-ne les carències.
- c) S'ha d'evitar descriure allò que es pot deduir fàcilment de l'obra.
- d) No s'ha de descobrir ni avançar cap succés de la trama ni s'han de trencar situacions de tensió dramàtica, suspens i misteri.

És recomanable fer una anàlisi prèvia del producte audiovisual per a detallar el contingut visual i definir els elements clau que s'han d'audiodescriure. Seguidament es confegix el guió, a on es redacten les descripcions de manera clara i concisa, tenint en compte el temps disponible per a la locució. Després, és convenient una revisió exhaustiva per a assegurar-se que les descripcions siguen precises i coherents amb el contingut original. Finalment, la locució es grava per a donar veu a les descripcions de manera que siga comprensible i accessible per a l'audiència. En qualsevol cas, la persona

encarregada de l'audiodescripció és qui ha de prendre les decisions finals que considere més oportunes, segons les especificitats de l'obra en qüestió.

9.7.1.3. Característiques més importants

9.7.1.3.1. Aspectes tècnics sobre l'audiodescripció i el temps: la sincronització

- El guió està format per unitats que es denominen bafarades d'informació, que hauran de locutar-se i sincronitzar-se amb els silencis del text original, i han d'explicar tots aquells elements que apareixen en pantalla i que són rellevants per a la narració. A més dels silencis, també es poden aprofitar els sons de fons, la música o, inclús, les conversacions alienes a la trama o a l'acció. Tot i això, és important tindre present que un buit d'informació no sempre es correspon amb un silenci i que, per tant, este pot ser un recurs estilístic amb un objectiu concret que cal respectar.
- Tot i la sincronització que el text ha de tindre amb la imatge, la realitat és que en casos comptats es permet certa asincronia, segons el cas i l'escena.
- Mai es xafen els diàlegs ni els sons rellevants per a la trama, sinó que intercalem les bafarades d'informació bé abans o bé després. Per exemple, si el nostre personatge —Maria, posem per cas— obri la porta i se'n va, seria recomanable dir: Maria se'n va (i se sentiria com la porta es tanca), i no audiodescriure xafant el so de la porta: Maria tanca la porta.
- Sempre que es puga, cal intentar no fer bafarades d'informació excessivament llargues, de manera que l'audiodescripció respire i la locució no perjudique el ritme de l'obra.
- La locució s'ha de distingir clarament del text original i s'ha d'elegir la veu més apropiada per a cada cas, la qual ha de ser la mateixa per a tot el text. S'ha d'evitar recórrer a personatges famosos amb una veu que es pot reconèixer fàcilment, ja que això pot provocar una distracció per part de l'audiència.
- S'ha de descriure en la llengua de rebuda, no en la de la producció. Per exemple, si en una pel·lícula hi ha algun fragment en més d'una llengua, tot es tradueix al valencià. En el cas dels productes doblats, sempre s'ha de treballar amb l'obra ja traduïda i doblada.

9.7.1.3.2. Aspectes de contingut

- S'ha d'aplicar la regla espai-temps, que consistix a aclarir quan, a on, qui, què i com, en este orde, sempre que es puga.
 - quan (moment del dia: nit o dia; matí, vesprada; de bon matí, a poqueta nit, a l'eixida del sol, etc.).
 - a on (llocs, escena, canvis d'escena, etc.).

- qui (gènere, vestit —descripció de l'estil, de les característiques de la roba, etc.—; característiques físiques —alçada, cabells, color de pell i dels ulls, complexió, o trets únics dels oradors, etc.—; edat —xiquet de bolquers, xiqueta, jove, vell, madur, edat avançada, etc.—; expressions facials —riure, celles, arrugues, etc.—; llenguatge corporal —mans tremoloses, cames creuades, mans en alt, negar amb el cap, alçar els muscles, etc.—).
- què (sons de fora de camp, efectes sonors difícils d'identificar, subtítols o qualsevol element gràfic important).
- com (desenrotllament de la història que ajuda a seguir el text: explicitació d'el·lipsis d'informació, per exemple, de cada situació que es descriu).

Exemple: (QUAN) Un dia de febrer, (A ON) en la porta d'un institut, (QUI) un xiquet (QUÈ) mossega un entrepà (COM) ansiosament.

Quan no es puga seguir esta regla espaciotemporal, i sempre que es considere necessari, es pot marcar un canvi cronològic amb les expressions següents: Recorda, En el passat, En el futur, De nou en el present, etc. Si, per contra, s'observa un canvi cronològic que pretén despistar, no cal explicitar-lo i llavors es poden fer servir expressions vagues com per exemple En un altre moment.

- Una bona idea per a ordenar i prioritzar les idees en el guió segons el temps disponible i la velocitat de narració és incloure només una o dos idees per bafarada d'informació, així com evitar la concatenació de frases subordinades.
- El guió ha de tindre en compte la trama de l'acció dramàtica o el discurs que se sent i, en segon lloc, els ambients i les dades plàstiques que apareixen en la imatge.
- La informació ha de ser coherent amb la tipologia de l'obra i les necessitats de l'audiència (públic infantil, juvenil, adult, etc.).
- El guió ha de ser tan concís com siga possible, amb la finalitat d'evitar confusions a l'audiència.
- S'han de respectar les dades que aporta la imatge sense aplicar la censura ni suprimir informació rellevant ni afegir informació innecessària.
- S'ha d'evitar descriure el que es pot deduir del text sonor original.
- No s'ha d'avançar la informació de la trama, ni trencar les situacions de tensió dramàtica, suspens o misteri.
- S'ha d'evitar transmetre cap punt de vista subjectiu. No s'ha de descriure el que és invisible, no perceptible amb la mirada, és a dir, interpretacions pròpies de la persona a càrrec de l'audiodescripció.

- Quan siga convenient i tècnicament possible, es poden fer descripcions més extenses (explicacions sobre la producció, definicions de termes, etc.). Això es pot fer, de forma especial, en la retransmissió d'esdeveniments esportius i culturals, per exemple. Serien tècniques similars a les que s'utilitzen en la ràdio.

9.7.1.3.2.1. L'audiodescripció d'elements gràfics

- El guió ha d'incloure la informació aportada per qualsevol element gràfic que apareix en la imatge o que hi ha en l'escena, com per exemple subtítols ocasionals, les lletres de les cançons quan apareguen, els logotips, els cartells, les notes, els avisos o els títols de crèdit, inclosos els crèdits de l'audiodescripció. Se n'ha de fer una síntesi quan les restriccions de sincronització no permeten locutar-los íntegrament.
- En el cas dels crèdits:
 - Com a norma general, s'ha d'intentar incloure els actors, les actrius i l'equip *tècnic* més important.
 - Si es considera important, es pot afegir el nom de l'actor o actriu al paper que interpreten. Cal prioritzar segons el criteri de la persona a càrrec de l'audiodescripció.
 - Cal anar amb molt de compte i no traduir mai l'expressió anglesa *as per com a*, sinó que es preferixen les formes *en el paper de* o *interpretat per*, que sonen molt més naturals en valencià.
 - Logos: Si el temps ho permet, es descriuran els logotips que apareguen en l'escena, i es proporcionaran detalls sobre la imatge i el nom de l'estudi o l'empresa responsable. Les descripcions dels logotips han de ser coherents, respectant la seua evolució al llarg del temps.

9.7.1.3.2.2. L'audiodescripció dels personatges:

- Cal evitar usar adjectius valoratius que amaguen subjectivitat: bonic, lleig, preciós, horrible, etc. No obstant, en alguns casos podem considerar que són essencials per preservar la comprensió del producte i mantindre'n la funcionalitat (còmica, poètica, etc.).
- En la majoria dels casos, els personatges s'audiodescriuen gradualment i se n'inclouen una o dos característiques en cada bafarada d'informació.
- Pel que fa a l'aspecte físic, prestarem especial atenció als canvis d'aparença, ja que solen implicar salts temporals.
- En relació amb trets psicològics, cal parar atenció no fer una interpretació personal i, sempre que es puga, es preferirà especificar quina pista del canal visual ens ha fet arribar a esta conclusió.
 - Exemple millorable: *Joana està morta de por.*
 - Exemple correcte: *Joana tremola i gemeca. Té els ulls oberts de bat a bat.*

- Igualment, si l'estat en què es troba un personatge es pot deduir fàcilment a partir de la pista sonora, no cal incloure'l en el text de l'audiodescripció.
- Pel que fa a la presentació del nom del personatge, tenim dos opcions:
 - Presentar-lo amb el nom la primera vegada que es pugui, normalment en la primera aparició en escena.
 - No presentar-lo pel nom fins que no es diga en l'obra. Esta sol ser l'opció per defecte. Abans que això passe, se solen utilitzar genèrics i alguna característica rellevant del personatge: *el xiquet de les ulleres*, *la dona rossa*, *l'home del garrot*, etc.

9.7.1.3.3. Aspectes d'estil

- L'estil d'escriptura de l'audiodescripció ha de ser fluid, senzill, amb frases de construcció directa que eviten les cacofonies, les redundàncies i la pobresa de recursos idiomàtics bàsics.
- L'estil de l'escriptura ha de respectar que cada bafarada d'informació tinga sentit complet. Cal ordenar les idees: a cada oració li correspon un concepte o dos.
- La persona a càrrec de l'audiodescripció ha de consultar la documentació disponible sobre el text que ha de descriure amb l'objectiu de garantir la utilització correcta de la selecció lèxica i la terminologia apropiada i requerida en cada cas. Per exemple, no és el mateix redactar un guió d'audiodescripció per a un públic infantil que per a un d'adult.
- És recomanable fer servir articles indefinits la primera vegada que es presenten els elements de l'audiodescripció i, després, els definits.
- Usem sempre el present d'indicatiu i evitem les perífrasis que no aporten informació: Anna camina i no Anna va caminant.
- No fem servir l'expressió pareix que.
- Si no és deduïble per la pista sonora o pel mateix diàleg, descriurem la intencionalitat de la trama i evitem fer descripcions purament planeres.
- Cal evitar expressions que facen al·lusió a la vista, com per exemple: es veu, es mostra, apareix, es percep, etc. Tampoc s'han d'incloure paraules del llenguatge fílmic (pla, imatge, s'acosta, s'allunya, fer zoom). Així, cal interpretar què es pretén transmetre amb el llenguatge de la càmera per a traslladar-ho al text.
- Exemple: El sol es pon i la ciutat s'estén fins que arriba a la vora del mar i no Vista de pardal. La ciutat en segon pla i, darrere, el mar.
- Cal evitar frases subordinades concatenades i alhora evitar ser telegràfic. L'audiodescripció no pot ser telegràfica; cal usar sempre frases amb verb. L'única excepció són les localitzacions:
- Exemple: En una cafeteria...

9.7.3.1.4. L'audiodescripció dels productes infantils

Tal com indica la norma UNE, el llenguatge, la sintaxi i el lèxic s'han d'adequar sempre al grup d'edat a què va dirigida l'obra. Cal tindre en compte les remarques següents:

- L'entonació i la prosòdia de la locució del text ha de ser molt més expressiva.
- Com que els efectes sonors i la música solen tindre un paper més important en este tipus d'obres, és millor no que no coincidisquen amb l'audiodescripció.
- Pel que fa als recursos expressius, una tècnica que ajuda el públic infantil a relacionar els elements audiodescrits amb els objectes quotidians consistix a utilitzar comparacions: *Un gosset blanc com la neu lladra a Joan*. No obstant, s'han d'evitar les metàfores, que solen ser més abstractes i, per tant, més inintel·ligibles per als més menuts.
- Són preferibles les expressions i el vocabulari genèric i no específic (per exemple, millor dir *gos* que *caniche*), encara que, si hi ha temps, es poden introduir denominacions concretes amb una finalitat didàctica: *El barco ja ha salpat i Maria puja a un altre de més gran, un transatlàntic*.
- La capacitat de concentració dels xiquets i les xiquetes no és tan gran com la d'una persona adulta. Per este motiu, es recomana que l'audiodescripció no tinga molt de text i que l'èmfasi no consistisca en descriure detalladament els elements visuals, sinó en fer arribar la història correctament al públic: l'objectiu és contar una història.
- Efectes de so: Els efectes de so, en cas que no siguen clars, s'hauran d'audiodescriure prèviament per a evitar sorpreses o esglais en el públic infantil i per a afavorir que els xiquets associen el so amb la paraula que el descriu. Si l'anticipació no fora possible, la descripció hauria de fer-se posteriorment a l'acció, ja que és preferible oferir-la després que interferir en el seu desenrotllament. És fonamental justificar la causa del so; per exemple, si es percep un crit sense que se'n puga identificar la causa.

9.7.2. La llengua de signes

9.7.2.1. Què és la llengua de signes i quan s'usa

És una llengua natural de caràcter visual-gestual que utilitza el col·lectiu de les persones sordes i sordcegues que l'usen com a sistema lingüístic primari. La utilitzarem de forma preferent en la TV en directe (informatius, anuncis d'organismes públics, entreteniment) per a facilitar l'accés a la informació als usuaris amb problemes auditius de la llengua de signes. També en l'exhibició de programes gravats tant per a la TV com per al portal web (informatius, especialment).

9.7.2.2. Recomanacions per a l'ús de la llengua de signes

La quantitat d'hores d'interpretació setmanals en llengua de signes que han de tindre els canals de titularitat pública l'establix la Llei general de comunicació audiovisual vigent

en el moment. La Corporació haurà de garantir una interpretació professional de qualitat, que s'ajuste als requisits de la norma UNE corresponent. L'intèrpret haurà de treballar amb la llengua de signes pròpia del territori i l'idioma amb què s'emeta el producte audiovisual. Des del punt de vista tècnic, es pot incloure la interpretació en llengua de signes en el requadro inferior dret de la pantalla.

9.7.3. La subtitulació per a persones sordes en la televisió

9.7.3.1. Què és la subtitulació per a persones sordes (SPS) i quan s'usa

La subtitulació per a persones sordes (SPS) és una modalitat de traducció audiovisual majoritàriament intralingüística, en què es tradueix llenguatge verbal a llenguatge escrit dins d'una mateixa llengua per a facilitar l'accés a la informació de les persones amb problemes auditius. L'SPS permet oferir de forma més sincronitzada (quan l'emissió és en diferit) o amb un lleu retard (quan l'emissió és en directe) tota la informació sobre els diàlegs dels personatges, així com tots els elements discursius que formen part de la imatge i no estan en la llengua d'arribada (notes, pancartes, grafits, senyals, etc.), o que formen part de la banda sonora (sorolls, veus en *off*, música, etc.). Es fa servir en la televisió en directe (informatius, anuncis d'organismes públics, entreteniment...); també en l'exhibició en la televisió i en el portal web de programes gravats (pel·lícules, sèries, documentals i concursos, entre altres). En el cas dels programes dedicats a una públic infantil, cal modificar els aspectes tècnics per a adequar la subtitulació a les capacitats de lectura dels infants.

9.7.3.2. Recomanacions per a l'elaboració de l'SPS

Donem unes recomanacions genèriques, basades en la norma UNE de *Subtitulado para personas sordas y personas con discapacidad auditiva* (UNE 153010: 2012).

a) Aspectes tècnics visuals i temporals:

S'ha de garantir la identificació dels personatges amb els colors o les etiquetes amb el nom dels personatges quan siga necessari. El temps d'aparició en pantalla ha de garantir la llegibilitat per part de l'audiència.

La llargària de les línies no ha de superar els 37 caràcters i el temps d'exposició del subtítol no hauria de ser inferior a 1,80 segons per línia. Sobre la mida dels caràcters, han de ser visibles a 2,5 metres de distància de la pantalla. En este sentit, cal remarcar que l'audiència no és homogènia i les velocitats de lectura poden variar molt. Com a estàndard, utilitzarem la referència de 15 cps (caràcters per segon).

S'ha d'intentar no superar les dos línies per subtítol.

Els subtítols, amb caràcter general, s'han de situar centrats en la zona inferior de la pantalla. Si hi ha condicions extremes de la imatge que en dificulten la llegibilitat (un fons que coincideix amb els colors de les lletres, la presència d'algun element escrit situat en la zona inferior), els subtítols es col·locaran en la zona superior, preferentment.

Pel que fa a la sincronia:

Labial: s'ha d'intentar aconseguir una correspondència entre la intervenció dels personatges i l'aparició del subtítol.

Locució: els subtítols han de coincidir tant com es pugui amb el ritme dels diàlegs.

Canvi de pla: quan hi ha un canvi de pla significatiu, el subtítol s'ha de tancar i se n'ha de començar un altre.

Informació sonora: tota la informació sobre els elements sonors haurà d'aparèixer de forma sincronitzada.

b) Aspectes ortotipogràfics específics de l'SPS:

Cada personatge principal, en funció de la importància que té i la densitat de text que diu, té un color assignat. Colors:

Protagonista 1: groc.

Protagonista 2: verd.

Protagonista 3: cian.

Protagonista 4: magenta.

Resta de personatges: blanc.

Quan els colors no són suficients per a identificar els personatges, utilitzarem les etiquetes, que escriurem en majúscula i entre parèntesis.

Els efectes sonors apareixen entre parèntesis i amb majúscula inicial en la part superior dreta de la pantalla. Se solen simplificar, evitant, per exemple, les construccions introduïdes pel verb sonar: *(Telèfon)*, i no **(Sona un telèfon)*.

La tipografia ha de respondre a criteris de màxima llegibilitat: es recomana l'ús de les fonts Aptos, Calibri o Arial 10 o altres fonts sense serifa, com Times New Roman o Helvetica.

c) Aspectes de contingut:

Farem la descripció dels efectes de la banda sonora i els aspectes extralingüístics sonors, com els sorolls ambientals. Per exemple: (Toc de campanes), (So de telèfon), (Càmera), (Veus), (Frenades), etc. En tots els casos, el format serà: col·locació en la part superior dreta, entre parèntesis i amb majúscula inicial.

També inclourem en este apartat la informació paralingüística (aspectes relacionats amb la descripció de les veus, la manera en què parlen els personatges, l'entonació, la prosòdia (cadència pròpia dels personatges), els accents, la presència d'altres llengües; és a dir, qualsevol informació contextual. En estos casos, el criteri general serà posar la informació davant del subtítol, entre parèntesis, amb majúscules i en el mateix color que la intervenció del personatge. Per exemple: (EN ITALIÀ), (ACCENT ESTRANGER), (PARLA EN BÚLGAR).

En el cas dels elements paralingüístics emesos pels personatges, se situaran en el subtítol abans o després de la seua intervenció amb la finalitat d'estar com més sincronitzats millor: (RIU), (TUS), (PLORA), (CRIDA), (XIULA), (SOSPIRA), etc.

Per a algunes veus en *off*, seguirem el mateix criteri. Per exemple, si es tracta del que se sent per la ràdio, per la tele, pel contestador, per megafonia, etc., ho posarem entre parèntesis i amb majúscula al principi del subtítol. Tot seguit, entre cometes, el que se sent:

(TV) «Este matí han segrestat uns periodistes en Istanbul»

Sobre la representació dels aspectes musicals, en tots els casos el format ha de ser: ubicació en la part superior dreta, entre parèntesis i amb majúscula inicial. Si la música és important per a la trama, podem especificar:

El tipus de música: (Música rock), (Música pop), (Música clàssica), (Música celta), (Música nadalenca), (Música infantil), etc.

La sensació que transmet: (Música tranquil·la), (Música estrident), (Música de suspens), etc.

La identificació de la peça musical i de l'autor: (Ària de Verdi), (Sonata de Chopin), (*Per a Elisa*, de Beethoven), etc.

Les cançons se subtitulen únicament quan pertanyen a la narració o, si són extradiegètiques, només quan tenen un tractament especial o la lletra és rellevant. Quan això ocorre, la consignarem com a subtítol normal (part inferior de la pantalla) posant el símbol d'una nota musical (♪) o un coixinet (#) a l'inici del primer subtítol i següents, i en posició inicial i final en l'últim subtítol de la cançó.

Sobre la redacció i l'estil:

Els subtítols han de ser literals, és a dir, s'han d'evitar les estratègies d'adaptació, ja que poden provocar una interferència en la comprensió del missatge.

En la segmentació de les línies del subtítol, s'ha d'intentar respectar l'estructura gramatical de la frase. No es poden dividir les paraules en cap situació. La partició ideal és la que coincideix amb un signe de puntuació. Es recomana que el subjecte i el verb vagin junts en la mateixa línia, així com els sintagmes nominals. A més, s'ha d'evitar acabar les frases amb nexes, conjuncions i preposicions, i per tant intentar escriure'ls en l'inici de la línia inferior.

Se seguiran els aspectes lingüístics de la normativa del valencià.

En els registres formals (informatius, reportatges i similars) corregirem els textos, però intentarem canviar el mínim possible el discurs oral.

En els registres més col·loquials (magazins, ficció dramàtica i similars) corregirem mínimament els aspectes de morfologia i sintaxi dels textos. Però, pel que fa al lèxic, es

mantindran els dialectalismes, els col·loquialismes i els variants que ajuden a caracteritzar els personatges o les situacions.

Únicament es cometran incorreccions lingüístiques quan la idiosincràsia del personatge així ho demane.

En el cas dels productes infantils, s'ha de simplificar el vocabulari.

Si hi ha problemes de densitat en la informació dels subtítols, s'han d'aplicar tècniques de condensació de la informació:

- Es donarà preferència a l'ús de sigles, acrònims, abreviatures; s'evitaran les repeticions i les falques, i s'afavoriran les formes breus dels noms de personatges famosos i dels càrrecs.
- Es poden aplicar tècniques de reducció (suprimir parts del subtítol que no aporten informació bàsica), de simplificació (utilitzar un lèxic més senzill) o tècniques de síntesi (abreviar-ne la informació).

9.7.4. El reparlat

9.7.4.1. Què és el reparlat i quan s'utilitza

És una subtitulació intralingüística, en la majoria d'ocasions, que es realitza en temps real (o quasi real) per a facilitar l'accés a la informació a les persones amb problemes auditius. Les tècniques més freqüents són la velotípia (teclat informatitzat que permet reproduir les síl·labes a la velocitat de la parla), l'estenotípia (basada en l'escriptura fonètica que, amb ajuda de programes informàtics, es convertix en escriptura estàndard) i el reconeixement vocal, també anomenat reparlat (un locutor repetix les frases del text original i, a través d'un programari específic, es transformen en subtítols integrats en la imatge quasi de forma immediata). Fonamentalment, s'utilitza en els programes de televisió informatius (telenotícies, entrevistes) i en les retransmissions televisives esportives o culturals.

9.7.4.2. Quines són les característiques principals del reparlat

El reparlat es basa especialment en el treball del locutor amb un programari que edita els subtítols. Hi ha programes molt diversos, encara que els únics que es consideren realment eficaços són els que exigixen un treball d'entrenament minuciós del locutor amb el programa informàtic.

La persona que fa la locució també fa la subtitulació, o bé es pot treballar per parelles; en qualsevol cas, cal seguir els criteris d'elaboració de l'SPS, amb la dificultat afegida que suposa el decalatge que hi ha entre la locució i l'edició dels subtítols. La dificultat de la primera part es basa en el fet que el locutor/subtitulador ha de tindre una dicció perfecta i dominar les fórmules per a entrenar el programa. Per a evitar el decalatge, moltes vegades cal optar per condensar la informació.

10. Obres normatives

Les recomanacions del Llibre d'estil caldrà interpretar-les i complementar-les d'acord amb el que estableix el corpus normatiu de l'AVL:

- *Diccionari ortogràfic i de pronunciació del valencià*, 2006 (DOGV núm. 5309 de 24.07.2006).
- *Gramàtica normativa valenciana*, 2006 (DOGV núm. 5399 de 30.11.2006).
- *Corpus toponímic valencià*, 2009.
- *Manual de documentació administrativa*, 2011.
- *Llibre d'estil per als mitjans audiovisuals en valencià*, 2011.
- *Criteris per a la fixació de la toponímia valenciana*, 2015.
- *Diccionari normatiu valencià*, 2016 (DOGV núm. 8184 de 05.12.2017) (<https://www.avl.gva.es/lexicval/>).
- *Gramàtica valenciana bàsica*, 2016 (DOGV núm. 7810 de 21.06.2016).(<https://www.avl.gva.es/gnv/buscadore.jsp?gramatica=GVB>).
- *Corpus Informatitzat del Valencià* (<http://cival.avl.gva.es/>).
- *Nomenclàtor Toponímic Valencià* (<https://geontv.gva.es/>).
- *Portal Terminològic Valencià* (<https://www.avl.gva.es/lexicval/ptv>).